Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

Možnosti diagnostických postupů narušeného vývoje řeči v logopedické praxi

Diplomová práce

Brno 2012

Vedoucí práce:
Doc. PaedDr. Jiřina Klenková, Ph. D.

Vypracoval:
Mgr. Bc. Dušan Lacko

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.“

V Brně dne 26. listopadu 2012 Dušan Lacko

Děkuji vedoucí diplomové práce doc. PaedDr. Jiřině Klenkové, Ph. D. za vstřícné, odborné a trpělivé vedení diplomové práce a cenné rady. Děkuji ředitelkám a učitelkám zúčastněných mateřských škol za umožnění uskutečnění výzkumu a podnětnou spolupráci. Poděkování patří také Lence Tvrdé, DiS a Karlu Zárubovi, DiT za rady k technickému zpracování. Manželce Janě Lackové vděčím za morální podporu v průběhu celého studia.

Dušan Lacko

OBSAH

ÚVOD 5
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA 6
1.1 Pojem komunikace 6
1.2 Narušená komunikační schopnost jako předmět vědního oboru logopedie 8
1.3 Narušení komunikační schopnosti u dětí před vstupem do základní školy . 9
1.4 Vzdělávání osob s narušenou komunikační schopností 10
2 VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU 14
2.1 Obecně o vývoji dítěte 14
2.2 Vývoj řeči 16
2.3 Jazykové roviny ve vývoji řeči předškoláka 18
2.4 Rozvoj psychiky a socializace jedince 20
3 SPECIFICKY NARUŠENÝ VÝVOJ ŘEČI 24
3.1 Vymezení specificky narušeného vývoje řeči 24
3.2 Příčiny vzniku a projevy narušeného vývoje řeči 25
3.3. Diagnostika specificky narušeného vývoje řeči 27
3.4. Terapie specificky narušeného vývoje řeči 30
4 MOŽNOSTI DIAGNOSTICKÝCH POSTUPŮ NARUŠENÉHO VÝVOJE ŘEČI V LOGOPEDICKÉ PRAXI 34
4.1. Cíle výzkumného projektu a použité metody 34
4.2 Charakteristika výzkumného prostředí 35
4.3 Vlastní šetření 36
4.4. Závěr výzkumného šetření 94
ZÁVĚR 98
SHRNUTÍ 99
SUMMARY 99
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ 101
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY 105

ÚVOD

Dlouho jsem váhal, jaké téma zvolit pro svoji diplomovou práci. Kladl jsem si otázku, zda rozšířit bakalářskou práci z oblasti specifických poruch učení, či se koncentrovat na jiný problém. Rozhodl jsem se pro téma z logopedie, a to z oblasti diagnostiky narušeného vývoje řeči.

Specificky narušený vývoj řeči je velmi těžkou formou narušené komunikační schopnosti. Volba efektivní diagnostické metody, která co možná nejpřesněji odhalí jazykovou a řečovou úroveň jednotlivce a strukturu jeho problémů, je předpokladem následného výběru vhodné terapie a zvětšuje šanci na korekci postižení. Heidelberský test řečového vývoje může v oblasti diagnostiky řečového vývoje velmi pomoci.

Cílem diplomové práce a výzkumného projektu je analyzovat a porovnat výsledky dvou skupin předškolních dětí ve čtyřech subtestech Heidelberského testu řečového vývoje. Subtesty zkoumají morfologicko-syntaktickou a lexikálně-sémantickou úroveň jazyka zúčastněných jedinců. První skupinu tvoří žáci mateřské školy logopedické a logopedické třídy mateřské školy. Druhá skupina je složena z dětí běžné mateřské školy.

Diplomová práce se skládá ze čtyř kapitol, z nichž první tři jsou teoretické, poslední, čtvrtá, se věnuje výzkumu. První část je zaměřena na teoretická východiska, a to na oblast komunikace, narušené komunikační schopnosti, péče o osoby s narušenou komunikační schopností a anatomii mluvních orgánů. Druhá kapitola je zaměřena na poznatky o vývoji jedince v oblasti fylogenetického i ontogenetického vývoje řeči, postavení jazykových rovin v tomto vývoji a také vývin jedince v oblasti psychosociální. Třetí kapitola je věnována specificky narušenému vývoji řeči, vývojové dysfázii, a to nejprve na terminologii, etiologii a poté na oblast logopedické intervence (diagnostika, terapie).

Výzkumné šetření je zpracováno formou kvantitativního výzkumu (porovnání výsledků dvou skupin probandů) s prvky kvalitativního výzkumu. Ve výzkumu byly prezentovány nestandardizované subtesty, zpracované poté do tabulek a grafů.

Byly použity techniky analýzy odborné literatury, rozhovoru, praktického zkoušení testů a analýzy dokumentace.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Pojem komunikace

Málokterá oblast lidského vědění se v posledních desetiletích těší takové přízni, jakou si vydobyla oblast komunikace. Již odpradávna se lidé zabývali myšlenkou, jak urychlit a usnadnit přenos informace. Dnešní svět si nelze představit bez informačních a komunikačních technologií. Díky nim se může člověk spojit s někým na druhé straně zeměkoule, na druhé straně je počítačům a různým médiím připisován menší zájem dětí o četbu a také zhoršování jejich komunikačních schopností.

Pro účely mé práce bude komunikace zmiňována ve smyslu komunikace mezilidské, ačkoli komunikují i živočichové (Hartl, P., Hartlová, H., 2000). Některé elementy neverbální povahy máme stejné s primáty (Fraňková, S., Klein, Z., 1997).

Komunikace je proces přenosu informace, sdělování. Využívá se především při interakci (Hartl, P., 1993). Je základním předpokladem pro vznik, trvání a ukončení mezilidských vztahů. Někteří autoři ztotožňují komunikaci s interakcí (Kern, H., 1999). V případě, že jedinec hovoří sám k sobě, hovoří se o intrapersonální, mezi jedinci o interpersonální komunikaci (DeVito, J. A. 2001).

Průběh komunikace bývá nejčastěji popisován jako transfer informace, sdělení od vysilatele (komunikátora) k příjemci (komunikantovi). Obsah sdělení je nesen pomocí komunikačního kanálu. Na konci sdělení je účinek či zpětná vazba. V dnešní době se přechází k transakčním modelům komunikace, v níž oba v jeden okamžik přijímají i vysílají informace. Interpretace informace je závislá nejen na aktuální situaci, ale i na minulých zkušenostech a prožitcích zúčastněných partnerů. Z důvodu přítomnosti šumů vnějších či vnitřních pak může dojít k nedorozumění a neporozumění. Komunikační kanál může být hlasový, zvukový (akustický), zrakový (optický), čichový, pachový (olfaktorický), hmatový či chuťový. U komunikace verbální, řečové, je znám reflexní okruh komunikace, na jehož počátku podnět z vnějšího prostředí cestuje přes receptory dostředivými drahami do centrální nervové soustavy a vychází jako popud odstředivými motorickými drahami přes efektory jako projev v chování či reakce do vnějšího prostředí (DeVito, J. A., 2001, Sovák, M., 1974).

P. a H. Hartlovi (2000) uvádí, že pouze několik procent mezilidské komunikace je slovní povahy. Majoritní část připadá komunikaci neverbální, do níž je zahrnuta gestikulace, zrakový kontakt, výrazy tváře (mimika), přibližování či oddálení

(proxemika), doteky (haptika), postoje (posturika). J. A. DeVito (2001) uvádí v této kategorii také teritorialitu, sdělování barvami, vůněmi, dary či využití času při komunikaci, R. Hubbell (1981) pak zahrnuje do neverbální komunikace i takzvaný parajazyk neboli paralingvistické aspekty, kam řadí tón hlasu, vzdechy, pláč, smích a další vokální projevy.

V oblasti problematiky je vhodné vymezit pojmy jazyk a řeč. *„Jazyk je komunikační kód, který se skládá z jasně odlišných a selektovaných signálů, znaků a symbolů reprezentujících každý aspekt tohoto kódu. Jejich adekvátní užití je podmíněno kognitivními procesy, především v oblasti paměti a pozornosti, a také intelektuálními schopnostmi. Má složku sémantickou, syntaktickou, fonologickou a pragmatickou…Fyzikální modalitou jazyka je řečový projev (eventuelně písmo či komunikace neverbálními prostředky). Řeč je fyzikální realizací jazyka, je to užití signálů, které vznikají lidskou respirací, fonací, artikulací a rezonancí“* (Neubauer, K., 2007, s. 14-15) .

Fonologicko-fonetická rovina jazyka zodpovídá za zvukovou stránku, lexikálně-sémantická rovina za slovní zásobu a význam slov, morfologicko-syntaktická za gramatiku a stavbu slov a pragmatická rovina za sociální užití. I logopedie v poslední době klade velký důraz na pragmatickou část.

Přes ohromný počet 7 miliard obyvatel, nenalezneme na světě dvě bytosti, které by byly naprosto identické. Každý člověk se rodí s určitou genetickou výbavou a v průběhu života získává nové zkušenosti. Na jedince působí také kultura, pohlaví, postavení v rodině a ve společnosti či věk. Komunikace je v současné době předmětem studia mnoha vědních disciplín. Z klasických oborů psychologie, sociologie, lingvistiky, medicíny se rozvíjí nové obory psycholingvistika, sociolingvistika, neuropsychologie atd. Usnadnění přenosu informace je motivem pro různé technické obory. Děti získávají mnoho informací z internetu a z televize, nicméně často mají problémy s vyjadřováním a ve škole čím dál častěji nezvládají čtení.

Pro návaznost na další kapitolu je na tomto místě nutné uvést, že komunikační schopnost jednotlivce je *„obecně lidská schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů.“* (Klenková, J., 2006, s. 25)

1.2 Narušená komunikační schopnost jako předmět vědního oboru logopedie

Častou příčinou nedorozumění je překážka na straně komunikačních partnerů. Potíže v komunikaci bývají většinou velmi nápadné. Výborné zvládnutí rétoriky bylo podmínkou pro úspěch ve vědě i politice již za starého Říma či ve středověku. V dnešní době v západní civilizaci má přístup ke vzdělání téměř každý člověk. Logopedie jako vědní disciplína vznikla až v minulém století. Stavěla však na poznatcích z oborů medicínských, psychologických, filozofických či jazykovědných. Předmětem výzkumu však dlouhou dobu byla především řeč.

Současné pojetí logopedie ve své definici přináší V. Lechta (2003, s. 17, 2005, s. 15): *„**Logopedie** je vědní obor interdisciplinárního charakteru, jehož předmětem jsou zákonitosti vzniku, eliminace a prevence narušené komunikační schopnosti. Komunikační schopnost člověka je narušena tehdy, když některá rovina jeho jazykových projevů (případně několik rovin současně) působí interferenčně vzhledem ke komunikačnímu záměru….Co se týče formy interindividuální komunikace, může jít o její verbální i neverbální, respektive mluvenou i grafickou formu. Z hlediska průběhu komunikačního procesu může být narušena složka expresivní či receptivní.*“

Citovaný autor dále dodává, že narušení je trvalé nebo dočasné, může jít o vrozenou vadu či získanou poruchu řeči, může být převládající či doprovázet jako symptom jiné dominantní postižení. Z hlediska rozsahu může být úplné nebo částečné. V některých případech bývá uvědomělá, jindy si jí jedinec není vědom. Postihuje symbolické i nesymbolické procesy ve zvukové i nezvukové dimenzi (Lechta, V., 2005).

Narušenou komunikační schopnost dělí do deseti kategorií na vývojovou nemluvnost (dysfázie), získanou orgánovou nemluvnost (afázie), získanou psychogenní nemluvnost (mutismus), narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie), narušení fluence řeči (koktavost, breptavost), narušení článkování řeči (dyslalie, dysartrie), narušení grafické stránky řeči (specifické poruchy učení), symptomatické poruchy řeči, poruchy hlasu a poruchy řeči při kombinovaných vadách (Lechta, V., 2003).

Poruchy v oblasti komunikace mají různorodou etiologii. Z časového hlediska může být příčina ve fázi před porodem, během porodu či po narození dítěte. Genetika má na svědomí hereditární, tedy dědičné, poruchy. Pokud dojde k narušení plodu před narozením, mluvíme o kongenitálních vadách. Nejčastěji se jedná o různá infekční

onemocnění matky v prvním trimestru, působení rentgenového záření, otravy v důsledku jedů či návykových látek atd. Při porodu může dojít ke komplikacím s přísunem kyslíku (asfyxie, anoxie) či protrahovaným porodům. Po narození může dojít k poruše například v důsledku ozařování při onkologických onemocněních, těžkosti jsou také způsobeny například úrazy. Komunikační schopnost je také negativně ovlivněna v důsledku degenerativních onemocnění ve vyšším věku. Odhalení a přesné definování příčiny je bezpodmínečné pro úspěšné zvládnutí potíží.

V souvislosti s vymezením logopedie je třeba zmínit termín logopedická intervence, což je *„…specifická aktivita, kterou uskutečňuje logoped s cílem identifikovat, eliminovat, zmírnit či alespoň překonat narušenou komunikační schopnost, anebo předejít tomuto narušení. Realizuje se na úrovni logopedické diagnostiky, logopedické terapie a logopedické prevence.“* (Lechta, V., 2005, s. 18).

M. Lejska (2003) uvádí ve svém dělení povrchovou (zvukovou) rovinu na jedné straně a hlubokou rovinu (dále rozděluje na syntaktickou, sémantickou a rozumovou) na straně druhé. Na tomto podkladě pak dělí poruchy na opožděný vývoj řeči (řadí sem i vývojovou dysfázii), poruchy povrchové struktury řeči (dyslalie, rinolálie), poruchy plynulosti řeči (koktavost, breptavost), poruchy hluboké struktury řeči (afazie) a řečové neurózy (mutismus).

1.3 Narušení komunikační schopnosti u dětí před vstupem do základní školy

I. Bytešníková (2007) v publikované disertační práci uvádí jako nejčastější narušené komunikační schopnosti u dětí před nástupem do školy narušený vývoj řeči, poruchy artikulace, poruchy fluence, poruchy zvuku řeči a neurotické a psychotické poruchy řeči.

Problematika narušeného vývoje řeči je předmětem diplomové práce a je přiblížena ve třetí kapitole.

Poruchy artikulace postihují výslovnost hlásek. **Dyslalie** je jedním z nejčastějších narušení komunikačních schopností u dětí předškolního věku. Jedná se o nesprávné vyslovování jedné nebo více hlásek. D. Kutálková (2009) ve shodě s M. Sovákem (1974) uvádí, že do sedmi let věku se u jedinců setkáváme s *prodlouženou fyziologickou dyslalií*. Citovaná autorka zdůrazňuje věk pěti let jako důležitý pro odhalení deficitu v artikulaci, a to vzhledem k včasnému zahájení nápravy

či reedukace. O klasifikaci, etiologii, diagnostice a terapii dyslalie pojednává V. Nádvorníková (in Lechta, V., 2003). Terapií dyslalie se zabývají M. Guthová a D. Šebianová (in Lechta, V., 2005). Citované autorky přinášejí *komplexní terapeutický přístup*. V první fázi se logoped zaměřuje na ***přípravná cvičení*** (rozvoj fonematického sluchu, cvičení motoriky mluvních orgánů), etapu ***vyvozování hlásky*** (přímo či nepřímo), etapu ***fixace*** hlásky a fázi ***automatizace.***

Vývojová dysartrie je narušení výslovnosti jako celku, když je narušena respirace, fonace i artikulace. U dětí předškolního věku se většinou jedná o symptomatickou poruchu řeči v důsledku dětské mozkové obrny (Dvořák, J, 2001).

Koktavost (balbuties) *je syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejnápadněji projevuje charakteristickým nedobrovolným (tonickým, klonickým) přerušováním plynulosti procesu mluvení* (Lechta, V., 2003, s. 318). Celková incidence je asi 5%, častější je u chlapců (Lejska, M., 2003).

Rinolalie (huhňavost) znamená narušenou nosovost při vyslovování některých hlásek v souvislosti s funkcí velofaryngeálního (patrohrtanového) uzávěru. Při intervenci spolupracuje logoped s lékaři, na jejichž péči navazuje při terapii (Klenková, J., 2006).

Poruchy komunikace u dětí mohou mít psychogenní a neurotický podklad. M. Vokurka a J. Hugo (2007, s. 301) charakterizují ***mutismus*** jako *neschopnost mluvení z psychických příčin, např. u dětí (většinou jako neurotický příznak) nebo u hysterie či psychózy*. V *Mezinárodní klasifikaci nemocí* a *Diagnostickém statistickém manuálu Americké asociace* je uvedena jedna forma mutismu, a to ***elektivní (selektivní) mutismus***. Při intervenci je nutný týmový přístup (Klenková, J., 2006). Příklady terapie selektivního mutismu přináší ve svých publikacích T. L. Haydenová (2009, 2010).

Je nutné zmínit, že u předškolních dětí se vyskytují symptomatické poruchy řeči v souvislosti s jiným, často dominantnějším postižením smyslovým, mentálním či pohybovým. Problematikou se zabývá ve své publikaci V. Lechta (2008).

1.4 Vzdělávání osob s narušenou komunikační schopností

Logopedická intervence je u nás poskytována v oblasti školství, zdravotnictví a práce a sociálních věcí. V oblasti školství je to formou individuální či skupinové integrace v rámci škol běžného proudu, mateřských škol logopedických, základních

škol logopedických, základních škol pro sluchově postižené ad. Logopedická intervence je poskytována také v poradenských zařízeních, tedy pedagogicko-psychologických poradnách a speciálněpedagogických centrech. V resortu zdravotnictví působí logopedi například v ambulancích, na lůžkových odděleních, v poradnách při poliklinikách, či v rehabilitačních ústavech. V rezortu práce a sociálních věcí je poskytována logopedická intervence v zařízeních sociálních služeb, například v domovech pro seniory, domovech pro mentálně postiženou mládež apod. (Bytešníková, I., in Pipeková, J., 2006).

Některé druhy narušené komunikační schopnosti mohou devalvovat člověka, jehož postihly od raného dětství po celý jeho další život. Těmto následkům je třeba předcházet včasným a efektním poskytnutím vhodně zvolené péče. Nezbytné je poskytnout jedincům s komunikačními obtížemi šanci se vzdělávat, a to způsoby, které stimulují maximální rozvoj a umožní projevit nejlepší možnosti a schopnosti. Úroveň začlenění jakkoli handicapované osoby a míru její možné participace ve společnosti v budoucnosti částečně ukazuje na civilizovanost a vyspělost daného státu či civilizace.

České školství si v průběhu dějin vybudovalo velmi slušnou pověst. Univerzita Karlova v Praze byla první vysokou školou ve střední Evropě, české země daly světu Jana Amosa Komenského, jednoho z největších pedagogických myslitelů všech dob. Mnozí z českých vědců působí na předních zahraničních univerzitách. Přesto nelze naši školskou soustavu označit jako zcela ideální, a to i z hlediska vzdělávání znevýhodněných jedinců, neboť po téměř celé minulé století bylo možné sledovat trend selektovat postižené mimo běžný vzdělávací proud.

Na začátku nového tisíciletí začala zásadní proměna školského systému. Ta byla načrtnuta v publikaci Ministerstva školství *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice : Bílá kniha (2001)*. Tento dokument se snažil reflektovat proměny společnosti a definoval nové pojetí a cíle vzdělávání, včetně edukace jedinců postižených a znevýhodněných. Základním dokumentem školského systému primárního, sekundárního a částečně terciárního školství je *Zákon č. 561/2004, o předškolním, školním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších změn a předpisů* („školský zákon“). Ten definuje povinnost vzdělávat se bez výjimek. V § 16 tohoto předpisu definuje žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kterými jsou jedinci se zdravotním postižením, se zdravotním znevýhodněním a se sociálním znevýhodněním. *Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální,*

tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování (§16/2, Zákona 561/2004, ve znění pozdějších změn a předpisů).

Směrodatné pro ed.ukaci těchto jedinců jsou také některé normy, které navazují na školský zákon. *Vyhláška 72/2005, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů* vymezuje roli výchovného poradce, metodika prevence, pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogického centra (SPC). Dětem, žákům a studentům, kteří jsou integrováni do školských zařízení, je poskytována péče v SPC dle charakteru jejich postižení. Citovaný předpis v přílohách stanovuje pro centrum *standardní služby společné*, které jsou předepsány všem SPC (pro žáky s vadami řeči, se zrakovým postižením, se sluchovým postižením, s tělesným postižením, s mentálním postižením, s poruchami autistického spektra, hluchoslepým, s více vadami) a *standardní služby speciální*. Mezi společné činnosti patří vyhledávání postiženého žáka, včasná intervence, psychologická a speciálněpedagogická diagnostika, konzultace se zúčastněnými stranami, skupinová a individuální práce se žákem, krizová intervence, zpracování návrhů individuálních vzdělávacích plánů, metodické vedení ad (Příloha I, Vyhl. 72/2005 Sb, ve znění pozdějších změn a předpisů).

Mezi standardní služby speciální SPC pro žáky s vadami řeči, které spolupracuje též s rodiči takových žáků a vzdělávacími zařízeními, patří *logopedická diagnostika a depistáž poruch komunikace, zpracování anamnézy, zpracování programů logopedické intervence, aplikace logopedických terapeutických, stimulačních, edukačních a reedukačních postupů, práce s žáky s potřebou logopedických postupů nevyžadující úpravu vzdělávacího programu, péče o děti cizinců, řešení výchovných problémů, instruktáže pro zákonné zástupce a pedagogické pracovníky, vedení logopedických deníků, zpracování a vedení záznamů o individuální logopedické péči a tvorba didaktických a metodických materiálů pro rozvoj komunikace, tvorba pracovních listů* (Příloha II/1, Vyhl 72/2005 Sb, ve znění pozdějších změn a předpisů). Personálně jsou služby v SPC pro žáky s vadami řeči zajišťovány psychologem, sociálním pracovníkem a logopedem, jehož úloha, jak uvádí I. Bytešníková (in Pipeková, J et al., 2006), spočívá především v diagnostice a rozvíjení komunikační schopnosti ve všech rovinách jazyka a doporučení při výběru vhodného vzdělávacího zařízení. Nezbytná je také spolupráce s odborníky z dalších zařízení (PPP, SPC, škola),

lékaři, psychology, neboť pouze tak je možno dosáhnout komplexní intervence ve prospěch klienta.

Vyhláška 73/2005, o vzdělávání dětí žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších změn a předpisů, je relevantní k edukaci osob se zdravotním postižením, mezi něž patří i děti, žáci a studenti s vadami řeči, neboť vymezuje formu vzdělávání těchto osob (včetně integrace), typy speciálních škol, náležitosti individuálního vzdělávacího plánu, roli asistenta pedagoga, počty žáků ve třídě a další náležitosti. Je zde také řečeno, že primárním cílem je vzdělávat dítě, žáka či studenta v zařízení běžného vzdělávacího proudu, a to formou individuální integrace, pokud je to v jeho možnostech a v možnostech vzdělávacího zařízení.

Obsahy a cíle vzdělávání jsou definovány v dokumentu, který se nazývá *Rámcový vzdělávací program (RVP)*. Tyto základní cíle a obsahy přenáší každé školní zařízení do svého vlastního *školního vzdělávacího programu*. Rámcovými cíli dle *RVP pro primární vzdělávání* jsou rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, osvojení základů hodnot, na nichž je postavena naše společnost a získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí. Naplňováním těchto záměrů má být dosahováno edukací ve vzdělávacích oblastech dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost a dítě a svět (RVP pro předškolní vzdělávání, 2004).

Komunikační schopnost je vrozená každému člověku. Logopedie jako vědní disciplína se zaměřuje na jedince s narušenou komunikační schopností. Logopedická intervence se skládá z prevence, diagnostiky a terapie. Odpovídající úroveň komunikačních schopností je jedním ze zkoumaných kritérií při zápisu do základní školy. U dětí před nástupem do školy se nejčastěji vyskytují poruchy artikulace, poruchy fluence, poruchy zvuku a psychogenní poruchy řeči. Logopedická péče osobám s narušením komunikační schopnosti je poskytována v resortech školství, zdravotnictví a práce a sociálních věcí.

2 VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

2.1 Obecně o vývoji dítěte

Logopedova znalost vývoje člověka především ve smyslu psychomotorickém a psychosociálním *sine qua non* jeho efektivní intervence. Informace na toto téma přinášejí monografie českých autorů D. Krejčířové aj. Langmeiera (2006), P. Říčana (2004), M. Vágnerové (2000), Z. Matějčka (2004), Z. Matějčka a M. Pokorné (1998), ale také publikace zahraniční provenience, např. D. E. Papaliové a S. Wendkosové Oldsové (1992) či K. E. Allenové a L. R. Marotzové (2008).

Rozvoj technologií a médií umožnil nové způsoby ve výzkumu jak v přírodních, tak v humanitních vědách a důsledkem je možnost sledovat jednak progres ve starých teoriích, ale také vznik teorií nových, a to někdy téměř ze dne na den. Všechny tyto nové vědomosti mají základ v klasických teoriích. S. Freud, příborský rodák, aplikoval na člověka a jeho růst psychoanalýzu a nevědomí. Stejně tak činil jeho pokračovatel E. Erikson, který zohlednil také vliv kultury. Na rozdíl od nich J. Piaget přikládá ve své kognitivní teorii aktivní roli i jedinci samotnému.

Co charakterizuje předškoláky naší doby? I dnešní dítě má stejné potřeby jako četné generace jeho předků, ale jak zmiňuje Z. Matějček (2004), tyto potřeby jsou mezi potomky a jejich rodiči naplňovány recipročně, ať se jedná o například otevřenou budoucnost nebo o dostatek podnětů. Citovaný autor se věnuje problému stimulace a důsledkům jejího nenaplňování společně s J. Langmeierem v klasické publikaci *Psychická deprivace v dětství* (1974). Velice málo se změnilo v souvislosti s tělesnou stavbou a růstem, i dnešní novorozeně se rodí vybaveno mnoha reflexy, některé, spojené s motorikou však postupně vymizí, například Babinského reflex, tonický šíjový reflex a další. Díky progresu medicíny se rodí novorozeňata vážící něco málo přes půl kilogramu. Děti mají dnes šanci dožít se vyššího věku než jejich předkové, s velkou pravděpodobností se rodí starším rodičům.[1]

Pokrok v medicíně a nové technologie nepřinášejí pouze pozitiva. V ovzduší, v potravinářství i v domácnosti se objevují nové alergeny, v lékařství, a to i v dětském,

[1] Naděje na dožití u mužů byla 68,1 let a u žen 75,4 let v roce 1989, v roce 2010 to bylo 74,4 let u muže a 80,6 roků u ženy. Průměrný věk matky při narození byl v roce 1989 24,8 roků, v roce 2010 29,6 roků a úhrnná plodnost 1,874 v roce 1989, zatímco pouze 1,493 v roce 2010. (ČSÚ, Vybrané demografické údaje, http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf)

se používá mnoho chemických látek, které mají nežádoucí vedlejší účinky. Záporný vliv může mít i očkování.[2] Za poslední století se radikálně proměnila role ženy ve společnosti, alespoň ve státech křesťansko-řecké tradice. Děti tráví s rodiči čím dál méně společných chvil, které se častěji než dříve odehrávají s televizí, počítačem či dalšími médii, které má dnes k dispozici téměř každá rodina. Dochází též k proměně role tatínků, kteří se více účastní na výchově, přibývá otců, kteří odchází na rodičovskou dovolenou.

Předškolák za relativně krátké časové období urazil již dlouhou cestu plnou změn. Život nezačíná dnem porodu, ale již mnohem dříve. Za zázrak lze považovat růst a zrání v matčině lůně, když se ze dvou malých buněk, vajíčka a spermie, po třech měsících vyvine plod (fetus), na němž je již jasně patrná hlavička, končetiny, ale také například nehty, může dýchat, ale také hýbat končetinami, otvírat a zavírat ústa a vykonávat další činnosti. Ve čtvrtém měsíci je možné již rozeznat pohlaví a v pátém měsíci má plod vyvinutou nervovou soustavu, avšak velmi nevyzrálou. Již v prenatálním období rodiče ovlivňují budoucnost dítěte. Například plánované rodičovství a těšení se na potomka během těhotenství ze strany budoucího tatínka a maminky působí jistě na plod pozitivněji, než nechtěné těhotenství. Špatná životospráva matky plodu většinou způsobí potíže, které bývají i ireversibilní, např. v důsledku abusu alkoholu a drog nebo kouření cigaret.

Během prvního roku po porodu se kojenec přes pasení koníčků, sezení a lezení se stalo batoletem a od té doby se pohybuje po vlastních nohou. Jeho mozek, který byl při příchodu na svět velmi nevyzrálý, je schopen mnoha složitějších myšlenkových operací. Díky tělesné konstituci je schopen udržet velmi dobře rovnováhu, což přispívá k takovým dovednostem jako skákání po jedné noze, přechodu po kladině, kopání do míče či jízdě na kole (Allenová, K. E., Martzová L. R., 2008). Chlapci jsou před nástupem do školy většinou mohutnější než děvčata. Díky rozvoji hrubé a jemné motoriky se samo nají příborem, samo se oblékne. Nutné je však uvést, že vývoj je vysoce individuální záležitostí, proto se najdou mezi jedinci stejného věku menší či větší rozdíly ve výšce, váze či v pohybových dovednostech

[2] O problematice chemických látek v potravinářství, lékařství a dalších odvětvích a jejich nebezpečí pojednávají A. Strunecká a J. Patočka v publikaci *Doba Jedová* (2011).

2.2 Vývoj řeči

Předmětem mé diplomové práce je narušený vývoj řeči. V této souvislosti následuje nástin vývoje řeči u jednotlivce. Je známo, že ontogenetický (individuální) vývoj je zkráceným vývojem fylogenetickým (druhu). Vývoj komunikace souvisí s procesy antropogeneze (vznik a vývoj člověka) a hominizace (polidšťování).

Poslední společný předek člověka a šimpanze, se kterým sdílíme 98,5 % DNA, žil na zemi před 4,5 miliony let. Nejstarší jedinci rodu homo pocházejí z Afriky, odkud se později rozšířili do celého dalšího světa (Koukolík, F., 2005). S pomocí nových zobrazovacích metod přinášejí odborníci stále nové poznatky o vývoji člověka. Nejsou však schopni přesně určit, kdy vznikla řeč. Mluvit mohli možná už neandertálci před 300 000 lety (Harantová, L., 2010). Řeč se nejpravděpodobněji vyvinula u nejstarších členů rodu homo sapiens. Důvodem měl být vznik větších skupin ve starém paleolitu, kdy vzájemná péče o srst nebyla schopna rozšířenou skupinu udržet. Nasvědčuje tomu změna tělních částí, které souvisí s dýcháním a řečí u nálezů pralidí starých půl milionu let. Většina témat konverzace u obou pohlaví je zaměřena na komunikaci o druhých lidech. Díky tomu měl dle jedné teorie vzniknout jazyk, další hypotézou vzniku jazyka je potřeba společenské smlouvy a nakonec třetí souvisí s vyhledáváním sexuálního partnera (Barrett, L., Dunbar, R., Lycett, J., 2007).

Co je charakteristické pro ontogenetický vývoj řeči? *„Řeč se vyvíjí spontánně v prvních letech života člověka, vývoj řeči vyžaduje sluch, zralost mozku a mentální úroveň, nepoškozená mluvidla a řečovou stimulaci, receptivní složka předchází expresivní, vývoj řeči se uskutečňuje v období obligatorního učení a nedědí se nadání na určitý jazyk, lidstvo má však nadání pro vývoj a uplatnění řeči“* (Lejska, M., 2003, s. 90).

Lidský jedinec se, na rozdíl od mnoha živočišných druhů, rodí velmi nedokonalý. Intaktní dítě potřebuje pro naučení se komunikovat řečí dle normy šest let. Na této cestě prochází několika etapami. Už v prenatálním vývoji lze u plodu pozorovat nitroděložní kvílení či dumlání palečku (Klenková, J., 2006). Pokusy též dokazují, že již kolem 24. měsíce gravidity má dítě vyvinut sluch a je schopno vnímat hudbu či rozeznat lidský hlas. Novorozeně používá již po porodu hlas. Tento projev má však velmi daleko k verbálnímu sdělování, tedy řeči.

V. Lechta (2008) první rok dítěte nazývá stadiem pragmatizace. Prvním z hlasitých projevů dítěte je křik. Na počátku se jedná o reflexní křik s nižší intenzitou,

který se po šestinedělí mění na citově zabarvený a intenzivnější s větším hlasovým rozsahem. Nelibost je vyjadřována tvrdými hlasovými začátky, libost naopak měkkými hlasovými začátky. Ty jsou charakterizovány tzv. zvučky či broukáním (Kutálková, D., 2009).

Období křiku přechází do období žvatlání. Nejprve jde o pudovou hru s mluvidly doprovázenou mlaskáním či podobnými zvuky. F. Koukolík (2008) uvádí, že v prvním pololetí života jsou kojenci jazykovými univerzalisty, neboť se dokáží naučit každý jazyk. V období asi půl roku přechází v napodobivé žvatlání (lalling). V tomto období začínají malé děti rozlišovat fonémy mateřského jazyka. Souvisí to s přesnější imitační schopností dítěte, které se snaží napodobit pohyby a zvuky, které jsou mu v okolí dostupné. Významný faktor zde sehrávají modulační faktory řeči, tedy rytmus, tempo či výška hlasu.

Okolo devátého až desátého měsíce dochází k porozumění řeči. Dítě je schopno v tomto období reagovat na básničky, na pokyny. Obsahu slova jako takovému kojenec ještě nerozumí. Zvláště oblíbené jsou v tomto období básničky jako paci, paci, pacičky. Taktéž jsou schopny na dotaz ukázat, kde se nachází maminka a tatínek. U kojenců však nelze hovořit o prvních slovech, i když to jejich příbuzní uvádějí. Ditě je totiž schopno vyslovit některá slova, avšak je to vždy bez porozumění významu.

S prvním slovem je spojeno verbální období vývoje řeči. Sovák (1974) vychází při dělení z vývojové psychologie a uvádí stadium emocionálně volní, asociačně reprodukční, stadium logických pojmů a stadium intelektualizace řeči. Lechta (2008) zohledňuje hledisko jazykových rovin, proto hovoří o obdobích sémantizace (1.-2. rok), lexemizace (2.-3. rok), gramatizace (3.-4. rok) a intelektualizace (po 5. roku věku).

První pololetí druhého roku dítěte je charakterizováno jednoslovnými větami. Jedná se většinou o substantiva či onomatopoická citoslovce, která v závislosti na situaci vyjadřují přání, prosby či city. Slova mohou být tvořena jednou či více slabikami. V tomto období také u intaktních dětí ustává žvatlání. Ve věku jeden a půl roku dítě začíná tvořit dvouslovné věty, které vznikají zpočátku substitucí předchozích vět jednoslovných. Stále však chybí gramatická struktura. Charakteristické pro toto období jsou dotazy dítěte *„Co je to?“* či *Kdo je to?* apod a z tohoto důvodu je nazýváno také *„první věk otázek“*. Dítě v něm objevuje mluvení jako aktivitu.

Dvouleté batole již začíná používat slov k pojmenování a přenáší je na analogické situace. Mezi druhým a třetím rokem prudce roste slovní zásoba. Na kvalitě

nabývá gramatická stránka. Patrné jsou transfery tvarů například při stupňování adjektiv. Velký posun je také v poznání, že dítě řeči může užívat ke komunikaci, k prosazování svých přání a cílů. Rozrůstá se také škála osvojených slovních druhů, přibývá postupně slov ve větných celcích. Verbalizuje se myšlení a řeč počíná intelektualizovat. Stále jde však o komunikaci na úrovni první signální soustavy.

K přechodu k druhé signální soustavě dochází na počátku předškolního věku. Jedinec začíná zobecňovat, například morčetem přestalo být jen to jeho, ale také morčata, která viděl v televizi či ve zverimexu. Období je však také spjato s fyziologickými problémy v řeči, které se projevují zadrháváním či opakováním slov. Předškolák se ptá na dění okolo sebe slovy *„proč?“*, *„kdy?“*, *„kde?“*. Toto období je nazýváno druhým věkem otázek. D. Kutálková (2009) v této souvislosti upozorňuje, že i když se dítě ptá pořád na stejné věci, je nutné mít s ním trpělivost a stále odpovídat. Dítě si touto komunikací upevňuje gramatickou stránku řečového projevu, ale hlavně používá jazyk pro sociální interakci a stává se v ní jistější. Začíná používat souvětí, nejprve souřadná, později podřadná. Zlepšuje se také artikulace v souvislosti s rozvojem fonematického sluchu, ačkoli některé hlásky sluchově příbuzné či artikulačně místně shodné jsou stále problémové.

Po čtvrtém roce je řeč gramaticky správná. Slovní zásoba se rozšiřuje, zpřesňuje se obsah slov. Před šestým rokem je schopno reprodukovat dlouhé souvětí či kratší příběh. Řeč je téměř shodná s dospělým jedincem po stránce obsahové i formální.

2.3 Jazykové roviny ve vývoji řeči předškoláka

Foneticko-fonologická rovina zodpovídá za formální stránku řeči. Dovednosti pro správnou respiraci, fonaci a artikulaci získává dítě již ve fetálním stádiu vývoje, když na ultrazvuku lze pozorovat dumlání prstíků jako přípravu mluvidel na budoucí řečový projev. V pokročilé fázi gravidity se plod projevuje také nitroděložním kvílením. Po porodu se dítě projevuje křikem. Zpočátku jde reflexní reakci, která později získává na záměrnosti. Rozhodným odbobím pro vývoj této roviny je období přechodu z pudového žvatlání na napodobivé žvatlání. Děje se tak po půl roku věku, kdy je dítě schopno již tvořit vědomě zvuky, které se čím dál více podobají fonémům mateřského jazyka.

Jako první si kojenec osvojuje tvoření vokálů (samohlásek), z nichž nejjednodušší je pro něj hláska *a*, kterou posléze začíná spojovat s konsonantami, a to

labiálními *p, b, m, f, v*. Postupně se rozvíjí explozivy *t, d, n* a *ť, ď, ň* a sykavky obou řad. Naopak největší problémy lze u dětí spatřovat při fixaci vibrant, tedy *r* a *ř*. (Ohnesorg, K., 1991, Kutálková, D., 2009). J. Klenková (2006) uvádí neshody vědců nad věkovou hranicí ukončení formálního vývoje řeči. Upozorňuje také, že výslovnost by měla být fyziologická před nástupem školní docházky.

Gramatické struktury ve vývoji můžeme zkoumat většinou až v období oslavy prvních narozenin dítěte, kdy začíná vědomě používat slova. V. Lechta (1990) považuje pro logopedy pozorování právě **morfologicko-syntaktické roviny** za velmi důležité, protože může poukazovat na vývojové odchylky, např. mentální retardaci. Zpočátku má slovo funkci věty, s rozšiřující se slovní zásobou se okolo jednoho a půl roku věku začínají objevovat věty dvouslovné. J. Průcha (2011) hovoří o *pivotové gramatice*, kdy několik málo slov z lexikonu dítěte je bazálních, ve větě umístěných na konstantním místě a ostatní mají funkci doplňující.[3] V průběhu třetího roku života do věty přibývá stále více slov a ve čtvrtém roce už dítě začíná tvořit i souvětí.

Z hlediska morfologie dítě nejdříve používá podstatná jména a citoslovce onomatopoická. Nejpozději používá číslovky, spojky a předložky, ohýbat slova začíná mezi 2. a 3. rokem. Některé jeho věty mohou působit směšně v souvislosti s nesprávnou aplikací například při skloňování substantiv (Kutálková, D., 2009). Z tohoto segmentu jazykového a řečového projevu dítěte je též možno usuzovat na úroveň jazykového citu. Gramatický projev jedince by měl být v souladu s normou okolo čtyř let věku, pokud tomu tak do tohoto věku není, proto odborníci hovoří o *fyziologickém dysgramatismu* (Klenková, J., 2006).

Lexikálně-sémantická rovina je koncentrována na slovní zásobu a význam slov. První slovo je velkou událostí v rodině a objevuje se většinou okolo jednoho roku věku dítěte. Začíná tím jeho aktivní slovní zásoba, už několik měsíců předtím si kojenec buduje slovník pasivní. Dítě nenabývá slov pouhým jejich vyslovením, ale také pochopením jejich významu. M. Vágnerová (2000) zájem dítěte o slova, jazyk a řeč dává do souvislosti s vyzráváním paměti, když začne v této souvislosti chápat trvalost předmětů ve svém okolí.

K největšímu růstu slovní zásoby dochází mezi 2. a 3. rokem, kdy se slovní zásoba zvýší pětinásobně. J. Langmeier a D. Krejčířová (2006) upozorňují, že

[3] Autor poznatky o pivotové gramatice čerpal ze zahraničních výzkumů. Systematický výzkum tohoto problému není v České republice prováděn.

kvalitativně se může slovní zásoba lišit v závislosti na jazykovém stylu matky. Kvalitativně se také v počátcích může lišit lexikon chlapců a dívek, jak zmiňuje J. Průcha (2011). Poznání nových slov se batole a předškolák domáhají všetečnými otázkami, jak již bylo zmíněno výše. Předškolák by měl být vybaven zásobou 3000 slov.

O důležitosti **pragmatické (pragmalingvistické) roviny** a propojenosti s ostatními segmenty řeči pojednává například V. Lechta (1990). Na rozdíl od ostatních se navíc může vyskytovat izolovaně, nepotřebuje slova, klasickým případem je souhlasné či nesouhlasné kývání hlavou. Zahrnujeme sem také prozodické faktory řeči. J. Klenková (2006) zmiňuje, že i malý kojenec rozumí dění okolo sebe a poté mu přizpůsobuje svoje chování. Navíc jde v tomto případě o reciprocitu, když citliví rodiče rozeznávají z pláče dítěte jeho potřeby. Z hlediska vývoje lze pozorovat posun od egocentrismu, kdy dítě používá řeč hlavně samo pro sebe a na základě okamžitých potřeb, ke stále větší socializaci a využívání mluvy a jazyka podle společenských konvencí. K. Durkin (in Hewstone, M., Stroebe, W., 2006) zdůrazňuje vliv sociálního prostředí nejen na formální stránku jazyka, ale též na budování konverzační dovednosti, na empatii či slušné chování.

2.4 Rozvoj psychiky a socializace jedince

Ještě v nedávné minulosti bylo dítě přišedší na svět považováno za nepopsanou desku.[4] Výzkumy však dokazují, že už osmiměsíční plod je schopen rozeznávat zvuky a hudbu. Velmi brzy po porodu dítě rozezná hlas své matky od ostatních. Po rodičích také zdědilo určité vlastnosti, genetickou výbavu, mezi kterou patří například vlohy pro nějakou sportovní či kulturní aktivitu, temperament, ale může se také jednat o dispozice k duševním poruchám či onemocněním. Tyto vlivy jsou nazývány hereditárními a v interakci s působením prostředí (environmentálními faktory), mezi něž se řadí vlivy sociokulturní[5], vliv rodičů atd., formují osobnost dítěte. Vývoj osobnosti bude vzhledem k potřebám diplomové práce uveden od období novorozeneckého po dítě předškolního věku.

[4] Pojem *tabula rasa* (nepopsaná deska) je výtvorem anglického filozofa – empiristy a také politologa Johna Lockea (1632-1704), který tvrdil, že základem poznání je zkušenost.

[5] O kulturních rozdílech v přístupu k výchově v raných fázích vývoje a jejich možném dopadu na chování jedince má pojednání psycholožka Jiřina Prekopová v knize *Malý tyran* (2009).

Ve fázi **novorozeněte** by se lidský jedinec měl adaptovat na podmínky nového prostředí. Jak již bylo uvedeno výše novorozenec je vybaven mnoha reflexy, které ovlivňují jeho chování v tomto období, ty však velmi brzy vymizí. Vnímá všemi kanály, i když kvalitativně se smysly odlišují. Zatímco například rozsah vidění je značně omezen, velmi citlivě reaguje na zvuky, zápach, doteky a změny teploty (Langmeier, J, Krejčířová, D., 2006). Dokáže vyjádřit své potřeby, jeho hlavní aktivitou je spánek. Ačkoli nedokáže koncentrovat svoji pozornost na delší časový úsek, je již schopno učit se, a to především v interakci s primárními pečovateli. Z tohoto důvodu je vhodné nabízet mu v dostatečné míře vhodné podněty.

Tělesný růst, motorické pokroky a zrání mozku v **kojeneckém období** mají souvislost se změnami v oblasti osobnostní. Dítě je tak schopno absorbovat čím dál více podnětů z prostředí. K velikým pokrokům dochází především v senzomotorice, kdy dítě začíná přes prvotní vnímání především vlastního těla a prožitků s ním spojených přenášet svůj zájem i na okolí. Jeho jednání vykazuje stále více intence, začíná chápat kauzalitu. Zdokonaluje se intermodální vnímání (Langmeier, J., Krejčířová, D., 2006). Klesá čas trávený spánkem a bdění je vyplňováno herní aktivitou. Z hlediska učení Z. Matějček (2004) nazývá toto období *první maturitou,* neboť je schopno nápodoby.

V tomto období ovšem dochází k proměně vymezení vztahu k ostatním lidem, *vazbě*. Přibližně půlroční dítě si totiž utvoří pevný vztah k jednomu pečovateli[6]. Ten se stává jistotou pro celý další vývoj. Dítě při nepřítomnosti tohoto člověka zažívá nejistotu z odloučení, tzv. *separační úzkost* (Vágnerová, M, 2000).

Zlepšuje se vnímání, koncentrace pozornosti a také paměť. S tím souvisí zájem poznávat a odhalovat co nejvíce z jeho okolí, nutno však říci, že egocentricky. Předměty, které uchopí, chce poznávat i dalšími smysly, s oblibou je strká do úst. Progres je také patrný v rozeznávání atributů těchto věcí, tedy například tvaru, barvy.

Fáze **batolete** je pojmenována dle typické houpavé chůze ročního dítěte. Jedinec na konci tohoto období poznává své já. Koordinace zraku a motoriky mu umožňují přesnější manipulaci s předměty. Dokonalejší je také vnímání tvarů, takže je schopno při hře se skládačkou s modely základních geometrických těles zařadit do skládačky na správná místa. Vydrží déle u jedné činnosti. Velký pokrok nastává též v sebeobsluze,

[6] Autorem této teorie vazby je britský psycholog John Bowlby (1907-1990) .

když je schopno lépe ovládnout svaly související s vylučováním. P. Říčan (2006) přesto doporučuje rodičům citlivý přístup při učení vylučování dítěte do hrníčku.

S uvědoměním sama sebe také souvisí období vzdoru, ke kterému v tomto období dochází. Je typické sebeprosazováním a negativismem. Na druhé straně se batole rádo zapojuje do domácích činností a chce pomáhat. Je rádo ve společnosti dětí, ale jeho hra je stále individuální. Výzkumy neprokázaly pro toto období rozdíly mezi děvčaty a chlapci, i když jsou od narození vedeni jinými směry (Papaliová, D. E., Wendkosová Oldsová, S., 1992).

M. Vágnerová (2000) **předškolní věk** chápe jako etapu vyznačující se egocentrismem, fenomenalismem, magičností a absolutismem. Je třeba říci, že na jejím konci by jedinec měl být připraven na pravidelnou školní docházku. Stupeň jemné motoriky umožňuje zvládat držení pastelky špetkovým úchopem, což dává možnost zlepšení kresby a podrobnějšího prohlížení knížek po jedné straně. V neposlední řadě přiníší velkou dávku samostatnosti při sebeobslužných činnostech. V. Pokorná (2001) uvádí stupně vnímání abstraktních figur dle Neuhause, kdy dítě postupně od soustředění se na detaily dosahuje postupně strukturovaného celostního vnímání, které je nutné například při budoucím rozlišování číslic a písmen při čtení a psaní. I sluchové vnímání je stále přesnější, vyvíjí se fonematický sluch, který je základem rozlišování posloupnosti písmen v mluvené řeči. Zdokonaluje se také paměť a to především v důsledku rozvoje řeči. Lze také pozorovat „protomatematické“ představy, když předškolák chápe pojmy více a méně, větší a menší, je schopen vyjmenovat řadu čísel, roční období ad. Je patrná dominance jedné ruky nad druhou.

Mění se charakter hry, kdy tato se mění v čím dál více kooperativní a kolektivní, postupem času ubývá sobeckosti. Právě při hře se v tomto období již projeví rozdílnost pohlaví[7], kdy holčičky si většinou hrají s panenkami a chlapci s hračkami technickými. P. Říčan (2006) uvádí, že je to také období vytváření svědomí, proto je důležité být dítěti dobrým příkladem. Jednou z možností je například čtení pohádek a vyprávění příběhů, protože právě vrcholí imaginace a fantazie.

Mateřská škola hraje důležitou roli při přechodu z rodinného prostředí k povinné školní docházce, a to z důvodu socializačního, ale také z důvodu získání návyků souvisejících s učením na základní škole. Osoba učitele nebo v případě mateřské školy

[7] Pohlaví je zde bráno ve smyslu genderovém, tzn. kulturně vytvořených rozdílů mezi muži a ženami (chlapci a dívkami), nikoli v souvislosti tělesných rozdílů.

většinou učitelky, je první autoritou mimo rodinné prostředí. Ve „školkách“ lze také spatřovat místo, kde je u dětí posilováno vědomí určitého řádu. Mateřské školy také nabízejí mnoho mimoškolních aktivit v různých kroužcích, od pohybových po výtvarné. Sehrávají též významnou roli na úrovni logopedické prevence.

Tempo vývoje lidského jedince je individuální záležitostí. Pro logopeda je důležitá znalost zákonitostí vývoje nejen v oblasti jazyka a řeči, ale také v oblasti motorické a psychosociální. Vývoj jedince je ovlivněn mnoha faktory. Jazykové a řečové funkce se rozvíjí již před narozením. Řeč intaktního dítěte se rozvíjí většinou od jednoho roku a probíhá v etapách semantizace, lexemizace, pragmatizace a intelektualizace. Ve věku pěti let, maximálně sedmi let by měla být řeč dítěte obsahově i formálně správná. Mateřské školy hrají významnou roli v souvislosti s prevencí narušené komunikační schopnosti.

3 SPECIFICKY NARUŠENÝ VÝVOJ ŘEČI

3.1 Vymezení specificky narušeného vývoje řeči

Vývojová dysfázie je specificky narušený vývoj řeči v důsledku raného mozkového poškození různé etiologie, které postihuje tzv. řečové zóny vyvíjecího se mozku. Dysfatické děti nemají též známky neurologického či psychiatrického onemocnění, nebo takovou poruchu sluchu, a ani nevyrůstají v takových podmínkách, které by mohly vysvětlit charakter jejich těžkostí. Úroveň jazykových schopností je výrazně horší, než se očekává při daných neverbálních a intelektových schopnostech. Porucha má systémový charakter a v různé míře zasahuje impresivní i expresivní oblast v rovině fonologické, morfologicko-syntaktické, lexikálně-sémantické a pragmatické… Negativně ovlivňuje intelektový vývoj a utváření individuálního vědomí. [Mikulajová, M., Rafajdusová, I., 1993, s. 31 ad.]

O. Dlouhá (2003) uvádí anglický termín pro vývojovou dysfázii specific language impairment a řadí ji do centrálních poruch zpracování řečového signálu (central auditory processing disorders, CAPD[8]) a důraz dává na nevyzrálost či poruchy oblastí mozku zodpovědných za sluchové vnímání.

Název dysfázie je spojením předpony dys- znamenající, že je něco nedokonalého, odchylného a slova fatický, což znamená týkající se řeči. V. Lechta (2003) řadí poruchu do kategorie narušeného vývoje řeči.

Závažnost vývojové dysfázie[9] ukazuje i její zařazení do *Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10)*, kde ji najdeme pod kódem *F80 Specifické vývojové poruchy řeči a jazyka a dále se dělí na*:

F80.1 Expresivní porucha řeči, kdy vyjadřování je na nižší úrovni než mentální věk při zachovaném chápání

F80.2 Receptivní porucha řeči, kdy chápání je narušeno a s ním v mnoha případech i expresivní stránka řeči. Toto dělení uvádí také J. Dvořák (2001).

---

[8] Bližší informace o CAPD lze například získat také ve zprávě z výzkumu P. Dawese a D. Bishopové Auditory processing disorder in relation to developmental disorders of language, communication and attention : a review and critique, publikovaném v International Journal of Language & Communication Disorders (2009)

[9] Pojmy vývojová dysfázie a specificky narušený vývoj řeči budou pro potřeby této práce uváděny jako totožné.

D. Kutálková (2009) uvádí dělení vývojové dysfázie dle závažnosti na 4 stupně, a to nejtěžší (dává ji zde na roveň nemluvnosti), střední stupeň, lehký stupeň a poslední v souvislosti s dysfatickými rysy, kdy se neobjevuje celá symptomatologie poruchy. Dodává, že právě děti s lehčími formami se často se specificky narušeným vývojem řeči vyrovnávají nejhůře.

M. Mikulajová (in Lechta, V., 2003) upozorňuje také na nutnost rozlišovat specificky narušený vývoj řeči jako samostatnou nozologickou jednotku od případů, kdy tento deficit je příznakem jiného postižení, ať již smyslového, mentálního či pohybového. Naopak žáci s vývojovou dysfázií, či s její historií v anamnéze, mohou mít v průběhu školní docházky problémy s dyslexií a dalšími poruchami učení.

Vhodné je zmínit klasifikaci M. Sováka (1974), který dělí narušení vývoje řeči dle průběhu na *opožděný vývoj řeči, omezený vývoj řeči, přerušený vývoj řeči a odchylný vývoj řeči*.

V. Lechta (1990) přináší třídění dle věkového hlediska na *fyziologickou nemluvnost* (do 1 roku věku), *prodlouženou fyziologickou nemluvnost* a *vývojovou nemluvnost*, kde již jde o patologii v nabývání řečových schopností.

3.2 Příčiny vzniku a projevy narušeného vývoje řeči

Vývojová dysfázie může mít několik přičin, proto autoři hovoří o multifaktoriální etiologii, kdy tyto příčiny nepůsobí samostatně ale společně. J. Klenková (2006) nabízí rozdělení na příčiny genetické, vrozené a získané. Dědičnost hraje jistě v patogenezi specificky narušeném vývoji řeči jistou roli. Podle D. Bishopové a E. Hayiouové-Thomasové (2008), že stanovení míry dědičnosti souvisí také s diagnostickými kritérii, což dokazují na rozdílných výsledcích výzkumů vývoje řeči jednovaječných a dvouvaječných dvojčat. Na rodinné zatížení se soustředil také výzkum univerzity z Manchestru (Conti-Ramsden, G. et al., 2007), do nějž bylo zařazeno 93 probandů a na 300 jejich příbuzných v první linii. Výsledky ukázaly, že čím těžší byla porucha řeči u dítěte, tím nižších výsledků dosahovaly v testech jazykových schopností jeho příbuzní. V České republice nejsou prováděny pravidelné výzkumy, možnost dědičnosti je určována pouze na základě informací z anamnestických rozhovorů, které mohou limitovat spolehlivost, jak uvádí například O. Dlouhá (2003).

Porucha vývoje řečových schopností může vzniknout také na základě lehkého postižení mozku v pre-, peri- a postnatálním období. Na plod mohou v době těhotenství

působit různé negativní vlivy fyzikální či chemické či infekce matky. V době porodní může k difuznímu postižení centrálního nervstva dojít v důsledku protrahovaného porodu. Funkce centra zpracování řečového signálu může být porušena také v čase poporodním, a to například v důsledku infekce novorozence či nízké porodní hmotnosti.

V. Lechta (1990) přidává poznatek Arnolda, že příčinou potíží ve vývoji řeči mohou být také *metabolické problémy*. Autor také zmiňuje vliv rodinného prostředí a řečového prostředí na dítě především ve smyslu nedostatku řečových podnětů a v neposlední řadě také pohlaví, kdy incidence u chlapců je vyšší než u dívek.

Symptomatologie specificky narušeného vývoje řeči je patrna ve všech jazykových rovinách a složkách osobnosti dítěte. O. Dlouhá (2003) uvádí, že porucha centrálního sluchového zpracování řeči přináší problémy v oblasti fonologicko-fonetické (rozlišení distinktivních rysů hlásek, znělost-neznělost, přesmyky slabik), lexikálně-sémantické (vágní slovník), syntakticko-morfologické (skloňování slovních druhů, skládání vět, problém udržení řečové linie). V klinickém obraze lze dle autorky sledovat poruchy kognitivních funkcí. Narušena je krátkodobá (fonologická) paměť. Souvislost specificky narušeného vývoje řeči a paměti prokázaly také výsledky výzkumů vědců z Londýna pod vedením G. Bairdové (2009) a britsko-australského výzkumu (Lum, J. A. G. et al., 2010).

D. Krejčířová (in Svoboda, M. et al., 2001) zmiňuje v souvislosti s dysfázií dysfunkce v percepci, pozornosti, paměti, organizačních a plánovacích dovednostech, motorické neobratnosti, vizuoprostorových potížích či symbolických funkcích a dodává, že tyto kognitivní deficity se většinou nevyskytují společně, ale každé dítě je jimi postiženo v rozdílné míře.

D. Kutálková (2009) k řeči dysfatiků zmiňuje problémy s měkčením, odlišením dvojice sykavek, ale také si často zaměňuje samohlásky *a* za *e*. Někdy mu dělá velké potíže a zabere mnoho času hledání vhodného výrazu, jindy jde o jedince výřečné, kteří pro změnu mluví naprosto mimo navozené téma. Uvádí také konkrétní případy špatného skloňování a časování sloves, kdy dítěti dělá potíže pochopit vid, zvratná zájmena apod. Dodává, že i během reedukace a po ní je řeč těchto jedinců velmi nápadná a působí strojeně především při nezralosti či lehkém poškození mozku.

M. Mikulajová a I. Rafajdusová (2003) jmenují symptomy související se sluchovou percepcí (poruchy fonematického sluchu), poruchami jazykových schopností (na základě poškození kognitivních funkcí, paměti, rytmizace). Autorky také shrnují

výzkumy týkající se funkční specializace hemisfér a jejich možný vliv na patologii vývoje řeči.

Komplexní obraz vývojové dysfázie přináší ve své publikaci M. Lejska (2003, s. 101), jenž uvádí následující symptomatologii: *porucha fonetické i fonologické realizace hlásek, váznutí syntaktického spojování slov do větných celků, porucha v pořadí řazení slabik, přehazování, vynechávání a opakování, řeč je agramatická, často nesrozumitelná, vázne percepce distinktivních rysů, fonematická percepce postižena, neschopnost udržet dějovou linii, přeskoky, neschopnost využití redundance k doplnění, nerozeznává klíčová slova k pochopení smyslu, porucha krátkodobé paměti, malá aktivní slovní zásoba, dyslexie, dyspraxie, nepoměr mezi řečovými a neřečovými schopnostmi, porucha kresby, porucha percepce zrakových, hmatových a rytmických signálů, porušení jemné motoriky a lateralizace.*

3.3. Diagnostika specificky narušeného vývoje řeči

Diagnostika je proces, kterým je zkoumána charakteristika jedince. Její důležitost je především v její provázanosti na další intervenci u handicapovaného jedince a následném zvolení vhodných nápravných metod. Dle V. Lechty (1990, 2003) by diagnostika měla být komplexní, objektivní, respektující celou osobnost, kvantifikovaná, časově ekonomická, průběžná a dlouhodobá, etiologicky zaměřená (měla by pátrat po příčině) a týmová.

D. Přinosilová (2007) přináší klasifikace diagnostiky, a to z hlediska etiologie na kauzální a symptomatickou, dle časového sledu na vstupní, průběžnou a výstupní, dle druhu postižení na logopedickou, somatopedickou, psychopedickou atd., dle věku klienta na raný a předškolní věk, školní věk a dospívání, dospělost a stáří.

Diferenciální diagnostika spočívá v oddělení jednoho druhu narušené komunikační schopnosti od druhů jiných. J. Klenková (2006) vývojovou dysfázii odlišuje *od prostého opožděného vývoje řeči, dyslalie, poruch sluchu, mentální retardace, mutismu, autismu, syndromu Landau-Kleffner*[10].

Nástin vývoje přístupů k diagnostice narušeného vývoje řeči

Diagnostikou vývoje řeči a jeho patologií se odborníci zabývali již v minulém století. Přehled přináší M. Mikulajová (in Lechta, V., 2003), která pokládá počátky do

[10] Blíže o diferenciální diagnostice těchto 2 jednotek pojednává C. Billard et al. (2009)

poloviny minulého století. Vytyčuje směr normativní, který se zaměřoval na kvantitativní rozdíly v počtu užívaných slov a slovních druhů u dítěte, a výsledky porovnával s normou. Dalším směrem byl směr medicínský, snažící se dopátrat etiologie patogeneze v řeči.

Od 60. let minulého století lze pozorovat pronikání psychologických vlivů do bádání o vývoji řeči, nejprve behavioristů s jejich působením na sociální prostředí a v 70. letech Piagetových následovníků, kteří zdůrazňovali kognitivní stránku vývoje jedince. V tomtéž období se také začaly ve výzkumu častěji využívat informační technologie. Revoluci přinesl do zkoumání řeči a jazyka Noam Chomsky, americký polyhistor[11], svojí teorií syntaktických struktur a nativismu. Tento zájem psychologů vyústil v novou vědní disciplínu – vývojovou psycholingvistiku. Od 70. let lze sledovat přesun zájmu také k pragmatické rovině. Některé směry se zaměřily na konkrétní využití řeči, jiné na konverzaci anebo na působení sociální skupiny či kulturních vzorců.

J. Průcha (2011) uvádí, že v současné době ve vývojové psycholingvistice převládají 3 koncepce, a to *racionalistický přístup*, který navazuje na Chomského teorii a zvýrazňuje dědičnost na úkor působení sociálního prostředí, *empiristický*, zdůrazňující vlivy prostředí a učení a *interakční*, který staví na spolupůsobení vloh a sociálního prostředí jednotlivce.

M. Mikulajová (in Lechta, V., 2003) přináší současné dělení dle Laheyové (1988). Směr kategoriální se zaměřuje na diagnostikování symptomů a zkoumá děti z hlediska jejich schopností. Komunikačně-jazykový směr se koncentruje na provázanost všech čtyř jazykových rovin, a to především na uplatnění obsahové stránky řeči v reálné situaci.

Diagnostické metody specificky narušeného vývoje řeči

J. Klenková (2006) zdůrazňuje nutnost komplexnosti a především týmovosti. Před speciálněpedagogickou diagnostikou by jedinec měl prodělat lékařské prohlídky u foniatra a neurologa. Zanedbáno by též nemělo být získání co nejvíce dostupných anamnestických údajů o probandovi. Další diagnostiku pak provádí psycholog a speciální pedagog na poradenském pracovišti. Zde je nejprve psychologem proveden test **inteligence**, pro zjištění její úrovně, inteligenčního kvocientu. Lze využít například

[11] Noam Chomsky (*1928) je nejen lingvistou, ale také politologem a filosofem a je pokládám za jednoho z nejvlivnějších vědců současné doby.

Wechslerova testová baterie (PDW-Pražský dětský Wechsler). D. Krejčířová (in Svoboda et al., 2001) doporučuje také využití vývojových škál, například barevných progresivních Ravenových matic.

Dále by měla být vyšetřena **motorika a oromotorika,** ke zjištění její úrovně využívají specialisté například *Ozereckého či Gesselovu škálu*, nebo orientační test dynamické praxe, zaměřený na pohyby rukou nohou a jazyka. K posouzení **laterality** je v našich podmínkách nejčastěji používána *zkouška Z. Matějčka a Z. Žlaba* z roku 1972. Vhodné je vyšetření **orientace v prostoru a čase**. Dále je třeba prověřit percepci, a to **zrakové vnímání** lze posoudit například na základě Edfeldtova reverzního testu, na **sluchovou percepci** se zaměřuje *zkouška sluchové diferenciace* či *zkouška sluchové analýzy a syntézy*, obě pro české prostředí upravené Z. Matějčkem. Při zjišťování **grafomotoriky** bývá dětmi velmi oblíbena *kresba lidské postavy*. U starších dětí je možno požadovat též *kresbu rodiny*, která navíc zjišťuje ukotvení dítěte v rodinném prostředí. Při diagnostice vývoje řeči je třeba zkoumat úroveň kognitivních funkcí. Pro určení **koncentrace pozornosti** u malých dětí doporučuje M. Vágnerová (in Svoboda, M. et al., 2001) využít subtesty testů inteligence, například Wechslerova, který spočívá v opakovaní nesmyslných slov. **Paměť** lze zkoumat na několika úrovních. Pro zjišťování neverbální paměti lze od pěti nebo šesti let použít *Rey-Osterriethovu komplexní figuru*. Verbální paměť lze zjišťovat paměťový test verbální paměti od 6 let. Nabízí se též využití komplexních paměťových testů. Pro menší děti lze opět využít subtestů inteligenčních testů.

Je vhodné připomenout také některé výše nezmíněné prvky ze základního vyšetření V. Lechty (2005), jako jsou orientační **vyšetření sluchu**, které je u nás prováděno na základě Sovákovy metodiky, **vyšetření porozumění řeči** či v relevantních případech **průzkum sociálního prostředí.**

Diagnostika **jazykových schopností** by měla prověřit všechny segmenty jazyka a řeči. Testové metody pro toto zjišťování uvádí např. M. Mikulajová (in Lechta, V., 2003) a nabízí také strategie, které samotnému procesu a výběru konkrétní diagnostiky předcházejí. Zvukovou stránku mluvního projevu je možno posoudit například na základě *Zkoušky sluchového rozlišování podle Wepmana a Matějčka,* gramatiku a syntax na základě gramatické části *schématu Bernsteinové a Tigermannové* či *Žlabovy zkoušku jazykového citu.* Sémantickou část *schématu Bernsteinové a Tiegermannové* či již výše uvedené schéma M. Laheyové lze využít při diagnostice lexikálně-sémantické

roviny v řeči. Na aktivní slovník je zaměřena *Kondášova obrázkově-slovníková zkouška.* Schéma Bernsteinové a Tiegermanové má také část pragmatickou, která se zaměřuje jak na komunikační záměr, tak na konverzační dovednosti.

Heidelbergský test řečového vývoje

Testová metoda vznikla v Německu ve druhé polovině 70. let minulého století. Reflektovala právě zájem o pragmatickou rovinu v řečovém projevu. Další verze testu vyšla v roce 1991 a její němečtí autoři H. Grimmová a H. Schöler (český překlad příručky z roku 1997 byl poskytnut pro účely diplomové práce) uvádějí nejprve teoretická východiska, z nichž při tvorbě materiálu vycházeli. Poté předkládají strukturu testu a poté vývoj samotného testu. M. Mikulajová (in Lechta, V., 2003), která je autorkou slovenské verze, z níž byl pořízen i český překlad upozorňuje, že baterie se nezaměřuje na inteligenci a zvukovou stránku projevu. Úkoly by měly určit vývojový stupeň dítěte a pomoci ve stanovení další prognózy. Autoři rozlišili úrovně řečových procesů, a to *větnou strukturu, morfologickou strukturu, větný význam, slovní význam, interakční význam a integraci těchto úrovní*. Samotný test se skládá ze 13 subtestů: *porozumění větám (VS), opakování vět (IS), vytváření plurálu a singuláru (PS), tvoření odvozených slov (AM), odvozování přídavných jmen (AD), oprava významově nesprávných vět (KS), tvoření vět (SB), hledání slov (WF), klasifikace pojmů (BK), flexibilita pojmenování (BF), spojování verbálních a neverbálních informací (VN), dekódování a kódování záměrů, paměť pro text (TG).* Výsledkem je individuální skór, na jehož základě lze určit jazykový profil probanda.

Metoda je standardizována v mnoha státech západní Evropy, v České republice se používají některé subtesty izolovaně, bez norem.

3.4. Terapie specificky narušeného vývoje řeči

Terapie je nedílnou součástí logopedické intervence. Měla by vždy vycházet z co nejpodrobnější a přesné diagnostiky, která spočívá nejen ve stanovení diagnózy, ale také příčiny poruchy. V historii se postupy nápravy lišily dle různých pohledů odborníků. Informace o vývoji těchto metod přináší M. Mikulajová (in Lechta, V., 2005), jež uvádí, že nativisté například stavěli své terapie na syntaxi. V České republice se dlouho kladl důraz na formální stránku řeči, ale v posledních dekádách se pozornost

začala přenášet především na pragmatickou rovinu a rozvoj celé osobnosti dítěte (Klenková, J. 2006, Lechta, V. 1990).

Pro úspěšnou terapii je nutno dodržovat obecná pravidla a principy, ať již logopedické, pedagogické či speciálněpedagogické. Je vhodné zmínit také zásady zaměřující se na postupy rozvoje řeči, kde je nutné se odrazit od vývojového stupně, na němž se dítě právě nachází, snažit se je poté stimulovat ke spontánním řečovým projevům a každý takovýto projev rozvíjet komentováním. Nutné je též zapojovat a propojovat u dítěte vnímání na co nejvíce kanálech, k čemuž lze využít různých pomůcek, jež rozvíjejí sluchové a zrakové vnímání či a motoriku. Obtížnější úkoly dítě opakuje po terapeutovi či rodičích. Obsahová stránka je prioritní před zvukovou. Každé dítě má své zájmy, z nichž lze čerpat náměty pro terapeutická sezení a mají bezesporu velký sociální aspekt. Zřetel je též nutné brát na spolupráci s rodiči či zákonnými zástupci malého klienta. Rozvoj řeči dysfatika je dlouhým procesem, proto vyžaduje od logopeda dlouhodobé plánování (Kutálková, D. 2002, Lechta, V., 1990).

Na terapii vývojové dysfázie se zaměřuje M. Mikulajová (in Lechta, V. 2005), D. Kutálková (2002), náměty lze také čerpat například z publikace J. Klenkové a H. Kolbábkové (2005) či J. Tučkové (2007). Na pomůcky a postupy vycházející z alternativní a augmentativní komunikace se zaměřila B. Bočková (in Klenková, J. et al., 2008)

Jak bylo zmíněno výše, symptomy se u každého jedince se specificky narušeným vývojem řeči mohou individuálně lišit jak ve složce řečové, tak v aspektech kognitivních.

Při rozvoji hrubé motoriky provádí dítě sportovní aktivity (jízda na kole, tříkolce, běh), přeskakování překážek apod. U **jemné motoriky** lze využít práce s předměty, a to skládání, rozebírání, navlékání, modelování atp, přičemž jako materiály využíváme papír, přírodniny, textil, míče atd. U starších dětí lze využít komplexnější cvičení se skládáním obrázků do dějové linie (Bočková, B., in Klenková, J., 2008). **Oromotoriku** a **mimiku** lze procvičovat imitováním různých aktivit jako je foukání, dávání polibků, předvádění kapříka, rozjíždění mašinky nebo předvádění, dědečka jak kouří fajfku nebo mraku na obloze při špatném počasí. **Grafomotorická** cvičení je vhodné provádět u dětí předškolního věku s vertikálně položeným papírem, na nějž štětcem či voskovkami píší základní tvary (kruhy, elipsy, vlnovky).

Děti s dysfázií mívají problémy se smyslovým vnímáním. K nácviku **vizuální percepce** slouží například puzzle, skládání různých předmětů do skupin dle různého kritéria (barva, velikost), rozdílné obrázky, předškoláci také rádi hrají pexeso, které rozvíjí zrakovou pozornost a paměť. K rozlišení figury a pozadí slouží například vymalovávání mozaiky nebo hledání detailů na obrázcích. K podpoře vývoje **sluchového vnímání** lze využít přírodních zvuků (například zvířat), domácího prostředí (dítě rozeznává např. zvuk lžičky, tekoucí vody, sprchy). Lze prezentovat cvičení na fonematický sluch, kdy děti mají odhalit například přítomnost určité hlásky ve slově, diferencovat od sebe slova dle jedné rozdílné hlásky apod. Využívá se hudby a říkadel k podpoře rytmizace a rozvíjení sluchové paměti (poznání písně dle melodie).

Podpora **tělesného schématu a pravolevé orientace** spočívá například v nápodobě, když dítě napodobuje terapeuta nebo jeho pokyny, později může řadit předměty na správnou stranu papíru. B. Bočková (in Klenková, J., 2008) doporučuje v této souvislosti psychomotorické cvičení *mozková gymnastika* na propojení obou hemisfér.

K rozvoji správného **dýchání** přispívá přivonění k různým předmětům, foukání svíček na dortu, pití brčkem, nafukování balonků, bublifuk, hra na zobcové nástroje, nejčastěji u malých dětí na flétnu.

Postupovat by se mělo vždy malými krůčky. Různé dovednosti by se neměly nacvičovat izolovaně, ale logoped by je měl s ohledem na možnosti dítěte s postupem co nejvíce propojovat, aby docházelo k **intermodalitě**. Procvičovat lze například propojení smyslů, kdy je prezentován nejprve mluvený příběh, například o zvířatech a jedinec má potom z nabídnutých obrázků či fotografií zvířat vybrat ta, o kterých slyšel v příběhu.

Z důvodu preference ***obsahové stránky řeči*** je třeba rozvíjet nejdříve slovní zásobu a gramatickou složku. Ze základního zvukového materiálu se přechází k **pasivnímu slovníku**. Vhodné je začínat se slovy, která jsou praktická pro život dítěte, ať se jedná o zvířata, jídlo či hračky. U **aktivního lexikonu** je třeba postupovat od jednoslabičných slov se zavřenými slabikami přes dvouslabičná slova ke slovům víceslabičným. Samozřejmé by mělo být opakování slov a témat pasivního lexikonu. V době, kdy jedinec již disponuje základní slovní zásobou, lze zahájit také práci se **syntaktickou rovinou** řeči a tvořit nejprve jednoslovné věty a ty rozvíjet do dvouslovných i víceslovných spojení. **Gramatický aspekt** je stavěn na základě

modelových vět, na jejichž základě se pak v analogických situacích staví fixace správných gramatických struktur, které pak je možno postupně mezi sebou prolínat. V této fázi reedukace by mělo být dítě schopno již vést základní dialog na úrovni otázek a odpovědí (Kutálková, D., 2002).

Citovaná autorka též uvádí, že pro nápravu **zvukové stránky** řeči platí podobná pravidla jako u dyslalie. Přípravná cvičení předcházejí samotnému nácviku jednotlivých hlásek. Jde o procvičení mluvních orgánů a fonematického sluchu (některé postupy jsou uvedeny v předchozím oddíle). Po vyvození hlásky by tato měla být postupně fixována a automatizována.

Pro všechny postupy platí, že by se měly odehrávat v pohodovém prostředí a pokud možno herní formou, jež má pro dítě velmi pozitivní a motivační náboj. Velký efekt může přinést také účelné využití pomůcek, ať se jedná o hry (pexeso), skládačky (puzzle), obrázky a obrázkové knihy, leporela, předměty denní potřeby apod. Účelné je též prolínat práci individuální s kolektivním nácvikem. Reedukační cvičení provádí s dítětem doma také rodiče, proto je nutné, aby je logoped přesně instruoval ke správnému nacvičování.

Dle D. Kutálkové (2009) většina dysfatiků zvládne svoji poruchu v předškolním věku před nástupem školní docházky. Porucha však také bývá důvodem k odkladu školní docházky a některým jedincům s těžkými formami poruchy je doporučeno vzdělávání většinou v základní škole logopedické. Nezřídka se stává, že jedinec má při školní docházce problémy se specifickými poruchami učení nebo potíže především v jazykových předmětech. Problémy se čtením u žáků s poruchami vývoje řeči v osobní anamnéze potvrdil i výzkum manchesterské univerzity (St. Clair, M. C. et al., 2010).

Specificky narušený vývoj řeči je závažné porušení fatických funkcí. Tato porucha nesouvisí pouze s řečí, ale postihuje celou osobnost dysfatika. Má multifaktoriální etiologii. V ČR není k dispozici standardizovaný test řečového vývoje, v některých zemích je používán Heidelbergský test vývoj řeči. Terapie bývá dlouhá a zaměřuje se nejen na rozvoj osobnosti jako celku, nejen na reedukaci řeči. V některých případech přetrvává porucha i v období školní docházky.

4 MOŽNOSTI DIAGNOSTICKÝCH POSTUPŮ NARUŠENÉHO VÝVOJE ŘEČI V LOGOPEDICKÉ PRAXI

4.1. Cíle výzkumného projektu a použité metody

Výzkum se zaměřuje na porovnání výsledků šetření v oblasti lexikální, morfologické a syntaktické stránky řeči u dvou skupin dětí. První skupinu tvořily děti docházející do logopedických tříd mateřské školy a druhou, kontrolní skupinu, tvořily děti navštěvující běžnou třídu, v obou případech se jednalo o děti před vstupem do základní školy.

Cílem výzkumného projektu je analýza a porovnání výsledků obou skupin dětí, a to po stránce lexikálně-sémantické (subtesty klasifikace pojmů a hledání slov), morfologické (oprava významově nesprávných vět) a syntaktické (tvoření vět).

K dosažení tohoto cíle byly vytyčeny následující výzkumné teze:

- Intaktní děti mají lexikálně-sémantickou stránku vyvinutou lépe než děti z logopedických tříd mateřské školy
- Intaktní děti mají morfologickou stránku na vyšší úrovni oproti dětem v logopedických třídách
- Děti v logopedických třídách mateřské školy mají hůře rozvinutou syntaktickou stránku oproti dětem intaktním.

Pro výzkum byla vybrána kvalitativní metoda s prvky kvantitativní, a to komparace výsledků, které výše uvedené skupiny dětí dosáhly ve 4 subtestech, konkrétně se jedná o subtesty *oprava významově nesprávných vět, tvoření vět, hledání slov a klasifikace pojmů*. Při práci s probandy byla použita technika testování a technika pozorování, a to záměrného pozorování. Pro získání informací o mateřských školách byla užita technika nestrukturovaného rozhovoru.

Časový harmonogram a organizace výzkumu

červen 2010 – leden 2011: teoretická část práce

únor 2011 – březen 2012: vlastní šetření, zpracování výzkumu

listopad 2012 – odevzdání diplomové práce

zabezpečení - vlastní zdroje

4.2 Charakteristika výzkumného prostředí

Výzkum byl proveden ve 3 mateřských školách v Královéhradeckém kraji. První z nich byla základní a mateřská škola logopedická a je financována prostřednictvím krajského úřadu. Škola poskytuje péči dětem a žákům s těžkými formami narušené komunikační schopnosti (dyslalie, dysfázie, opožděný vývoj řeči, balbuties) již přes 20 let a má velkou spádovou oblast. Z tohoto důvodu je zde také zřízen internát. Děti jsou vzdělávány dle školního vzdělávacího programu „Poznáváme svět“, jenž se snaží o harmonický rozvoj celé osobnosti. Z hlediska logopedické péče je kladen důraz na rozvoj nejen formální, ale také obsahové stránky řeči, aby mohla pokud možno co nejdříve proběhnout integrace do běžného proudu vzdělávání. Pedagožky a vychovatelky jsou logopedky a logopedické asistentky. Kapacita třídy mateřské školy logopedické je 10 dětí. Těm je poskytována jak skupinová, tak individuální logopedická péče. Škola spolupracuje se speciálněpedagogickými centry.

Další respondenti pocházeli z logopedických tříd při běžné mateřské škole. Kromě 2 logopedických tříd, v nichž bylo v době výzkumu registrováno dohromady 24 dětí je zde také 6 tříd běžného proudu, dohromady 168 dětí. V logopedických třídách je snížený počet dětí, proto je zde možnost častější individuální a intenzivnější práce s jednotlivými dětmi. Logopedická péče je poskytována formou individuálních a skupinových logopedických chvilek a poskytuji ji logopedické asistentky na základě individuálních plánů. Škola spolupracuje se speciálněpedagogickým centrem pro děti s vadami řeči a sluchu v jednom z okresních měst kraje. Škola má vlastní školní vzdělávací program, který klade důraz na rozvoj dítěte, osvojení základů a hodnot naší společnosti a získání osobní samostatnosti. Omezuje se učení podáváním hotových poznatků, podporuje se vzdělávání hrou. Pro rozvoj nadání školka nabízí kroužky keramický, výtvarný, pohybový, dovedných rukou, hry na flétnu a základy angličtiny.

Posledním výzkumným pracovištěm byla mateřská škola běžného proudu. Má 2 detašovaná pracoviště, v každém z nich fungují 3 třídy. Výzkum byl proveden na detašovaném pracovišti, v němž jsou děti do tříd rozděleny dle věku (v době výzkumu 74 dětí). Při rozhovoru mi zdejší zástupkyně ředitele sdělila, že druhé pracoviště je smíšeným typem. Školní vzdělávací program je postaven na zásadách rozvoje individuality, snahy opory o kladné rysy dítěte, aktivity, demokratického vztahu mezi dítětem a učitelem a všestranného rozvoje učitele. Hlavními oblastmi programu jsou oblast mezilidských vztahů, oblast ekologické výchovy a oblast společenského

prostředí. Plán je evaluován. Nabízeny jsou dětem kroužky angličtiny, flétny, cvičení, výtvarný a pohybový. Zástupkyně ředitele cvičí s dětmi edukinestetiku. Dětem s problémy v komunikaci je nabízena služba logopeda.

4.3 Vlastní šetření

Děti z mateřské školy logopedické a logopedické třídy mateřské školy

1. Aleš

Věk: 6;8

Diagnóza: dyslalia multiplex

Vzdělávací zařízení: logopedická třída mateřské školy

Na Aleškovi byly již při našem prvním setkání patrné známky dyslalie. Díky tomuto narušení komunikační schopnosti mu byl doporučen odklad školní docházky. Od začátku byl zvídavý, co se bude dít, byl povídavý a do řešení úkolů se pouštěl s nadšením.

	Úkol *Odpověď*	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když jdeme do obchodu, podáváme peníze.*	0
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek dělá hodně šaškáren.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Tímto dárkem jsme mamince udělali velikánskou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka zlobí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka děti učí.*	1
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje péči.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2

Tab. 1: Aleš – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	4, 5, 3, 2, 1, 8	5
2.	Potraviny	14, 17, 20, 16, 19, 18, 15, 17	8
3.	Oblečení	21, 25, 24, 23, 22	5
4.	Hračky	8, 10, 7, 6, 9	5
5.	Dopravní prostředky	26, 27, 29, 30, 28	5
6.	Rostliny	12, 14, 15, 11, 13	5
		Hrubý skór	**33**

Tab. 2: Aleš – Klasifikace pojmů

	Úkol	*odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracovat zahrada*	0
2.	jablko - ukousnout	*nevim*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*pozdě*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*nevim*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*taky nevim*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*nevim*	0
7.	cukr - sladký	*nevim*	0
8.	plakat - smutný	*nevim*	0
9.	písek - potit se	*taky n evim*	0
10.	slunko - studený	*nevim*	0
		Hrubý skór	**0**

Tab. 3: Aleš– Tvoření vět

	Úkol	*odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*had*	0
3.	kmen, kořen, list	*kůra*	2
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*pít*	0
6.	nohy, ocas, peří	*zobák*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*plakat*	0
8.	teď, později, předtím	*pozdě*	0
9.	košík, taška, kbelík	*nákup*	0
10.	potok, řeka, pramen	*ryby*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*vajíčka*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*sekat*	2
14.	kámen, voda, hlína	*písek*	2
		Hrubý skór	**13**

Tab. 4: Aleš – Hledání slov

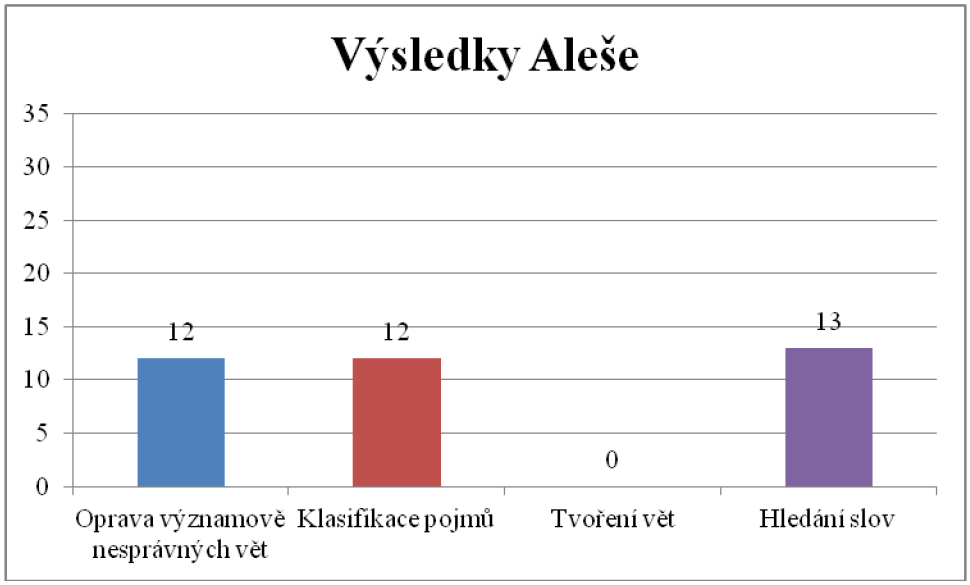

Graf 1: Výsledky Aleše

Aleš dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 13 bodů, v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v Tvoření vět 0 bodů a v Hledání slov 13 bodů.

2. Emanuel

Věk: 5;7

Diagnóza: opožděný vývoj řeči

Vzdělávací zařízení: mateřská škola logopedická

Emanuel je usměvavý, veselý hoch. Při našich setkáních se koncentroval a snažil. Je na něm patrný opožděný vývoj řeči jak ve formální tak obsahové stránce.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila tady*	0
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Ano dobře*	0
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Nevim*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Udělali jsme mamince dárkem radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Směje se ano.*	0
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem úkoly.*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Neví*	0
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Nevim*	0
	Hrubý skór	**4**

Tab. 5: Emanuel – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	5, 4, 3, 1, 2, **19 - špatná odpověď**	0
2.	Potraviny	14, 17, 20, 16, 19, 18, 15, 11	8
3.	Oblečení	21, 25, 24, 23, 22	5
4.	Hračky	8, 10, 7, 6, 9	5
5.	Dopravní prostředky	26, 27, 29, 30, 28	5
6.	Rostliny	12, 13, 1	2
		Hrubý skór	**25**

Tab. 6: Emanuel – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminku mám rád*	0
2.	jablko - ukousnout	*Ham*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Neví*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Na dvoře ležel pes*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Radovat se otec dárek*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Křeslo lékař*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr sladký*	0
8.	plakat - smutný	*Plakat smutný*	0
9.	písek - potit se	*Písek potit*	0
10.	slunko - studený	*Sluníčko*	0
	Hrubý skór		**2**

Tab. 7: Emanuel – Tvoření vět

	Úkol	Odpověď	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*bílá*	2
2.	lev, tygr, slon	*neví*	0
3.	kmen, kořen, list	*kmen*	0
4.	kostel, chata, vila	*neví*	0
5.	skákat, jít,utíkat	*skákat a jít*	0
6.	nohy, ocas, peří	*nevim*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*volat, mluvit*	0
8.	teď, později, předtím	*teďko*	0
9.	košík, taška, kbelík	*nevim*	0
10.	potok, řeka, pramen	*nevim*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*nevim*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*nevim*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*nevim*	0
14.	kámen, voda, hlína	*nevim*	0
		Hrubý skór	**2**

Tab. 8: Emanuel – Hledání slov

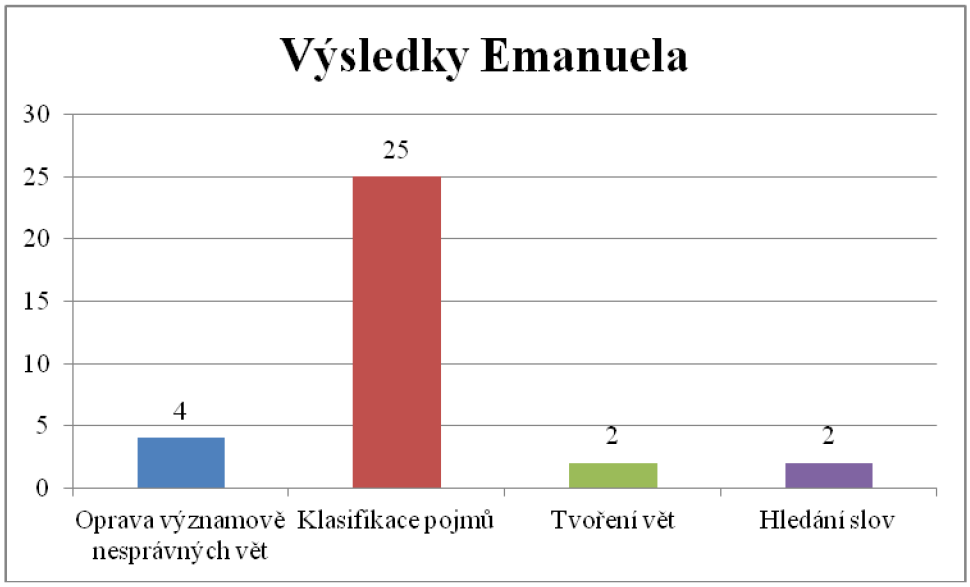

Graf 2: Výsledky Emanuela

Emanuel dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 4 bodů, v subtestu Klasifikace pojmů 25 bodů , v Tvoření vět 2 bodů a v Hledání slov 13 bodů.

3. Ema

Věk: 6;5

Diagnóza: dyslalia multiplex

Vzdělávací zařízení: logopedická třída mateřské školy

Ema se mi při našem prvním setkání hned vesele představila a zajímala se co se bude dít. Jde o dívku s odkladem školní docházky. Její narušení komunikační

schopnosti se nápadně projevuje při vyslovování některých hlásek. Pracovala nevyrovnaným tempem, některé úkoly a odpovědi, především v opravách významově nesprávných vět a v klasifikaci pojmů, tvořila rychle, jinde byla velmi pomalá.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila tu vázu na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělávame peníze *Když jdeme na nákup, tak tam zaplatíme peníze.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Nevim.*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Oni pomáhali mamce a ona měla radost.*	1
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Maminka se neraduje.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Nevim*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Nemocný člověk potřebuje pití.*	1
8.	V loterii je možné použít auto. Nevim	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Když jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**11**

Tab. 9: Ema – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	5, 3, 1, 2, 4	5
2.	Potraviny	14, 11, 20, 16, 19, 18, 15, 17	8
3.	Oblečení	21, 25, 24, 23, 22	5
4.	Hračky	8, 10, 7, 6, 9	5
5.	Dopravní prostředky	26, 27, 29, 30, 28	5
6.	Rostliny	15, 12, 14	3
		Hrubý skór	**31**

Tab. 10: Ema – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka zalévá kytičky*	0
2.	jablko - ukousnout	*Nevim*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapeček musí do školy*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Nevim*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Nevim*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Lékař pořídí miminko*	0
7.	cukr - sladký	*Nevim*	0
8.	plakat - smutný	*Nevim*	0
9.	písek - potit se	*Nevim*	0
10.	slunko - studený	*Nevim*	0
		Hrubý skór	**0**

Tab. 11: Ema – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*fialová*	2
2.	lev, tygr, slon	*opice*	1
3.	kmen, kořen, list	*tráva*	0
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*nevim*	0
6.	nohy, ocas, peří	*ruce*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*nevim*	0
8.	teď, později, předtím	*nevim*	0
9.	košík, taška, kbelík	*nevim*	0
10.	potok, řeka, pramen	*ryby*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kohout*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*nevim*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*nevim*	0
14.	kámen, voda, hlína	*nevim*	0
		Hrubý skór	**5**

Tab. 12: Ema – Hledání slov

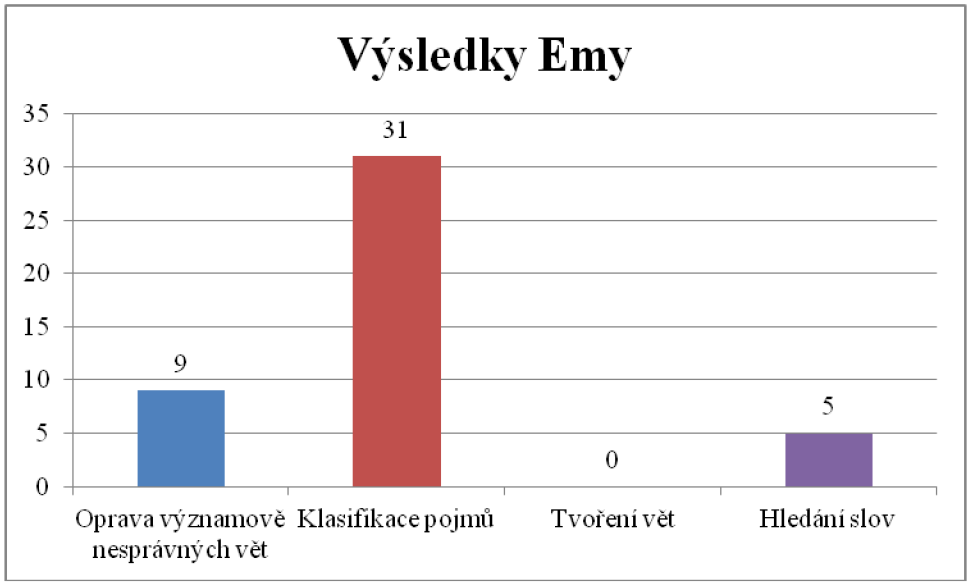

Graf 3: Výsledky Emy

Ema dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 11 bodů, v subtestu Klasifikace pojmů 31, v Tvoření vět 0 bodů a v Hledání slov 5 bodů.

4. Eva

Věk: 7;1

Diagnóza: dyslalia

Vzdělávací zařízení: logopedická třída mateřské školy

Eva má maminku epileptičku, nicméně neurologické vyšetření bylo bez nálezu. Dívka je nejstarší ve třídě a už se těší do školy. S ochotou mi popovídala o svém věku a zvířátkách, která mají doma. Úkoly plnila v konstantním tempu.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Mamka dala kytici do vázy a na stůl*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když nakupujeme, tak koupíme něco na vaření a zaplatíme to penězi.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek ukáže několik věcí*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Tím dárkem jsme mamince udělali radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Maminka si z radosti hraje s holčičkou.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává jedničky, protože byli moc hodní.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Nemocný člověk potřebuje obrázek, nebo zazpívat nějakou píseň.*	0
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Když jsme veselí, uděláme si masky a zpíváme a tancujeme*	2
	Hrubý skór	**9**

Tab. 13: Eva – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	3, 2, 5, 4, 1, **30 - špatná odpověď**	5
2.	Potraviny	11, 16, 18, 19, 17, 14, 20, 15	8
3.	Oblečení	22, 25, 21, 23, 24	5
4.	Hračky	7, 8, 9, 6, 10	5
5.	Dopravní prostředky	30, 28, 29, 26, 27	5
6.	Rostliny	12, 13, 11	3
		Hrubý skór	**31**

Tab. 14: Eva – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka nevim*	0
2.	jablko - ukousnout	*Jablíčko sníst*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá do školy*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes leží na dvoře*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Radovat se otec dárek*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Nevim*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr sladký*	0
8.	plakat - smutný	*Plakat smutný*	0
9.	písek - potit se	*Písek potit se na sluníčku*	0
10.	slunko - studený	*Slunce nás opálí, když je voda studená*	2
		Hrubý skór	**6**

Tab. 15: Eva – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*žralok*	0
3.	kmen, kořen, list	*tráva*	0
4.	kostel, chata, vila	*nevim*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*cvičit*	2
6.	nohy, ocas, peří	*křídla*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*povídat si*	0
8.	teď, později, předtím	*nevim*	0
9.	košík, taška, kbelík	*koště*	0
10.	potok, řeka, pramen	*tráva*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kůň*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*malovat*	2
14.	kámen, voda, hlína	*kytičky*	0
		Hrubý skór	**10**

Tab. 16: Eva – Hledání slov

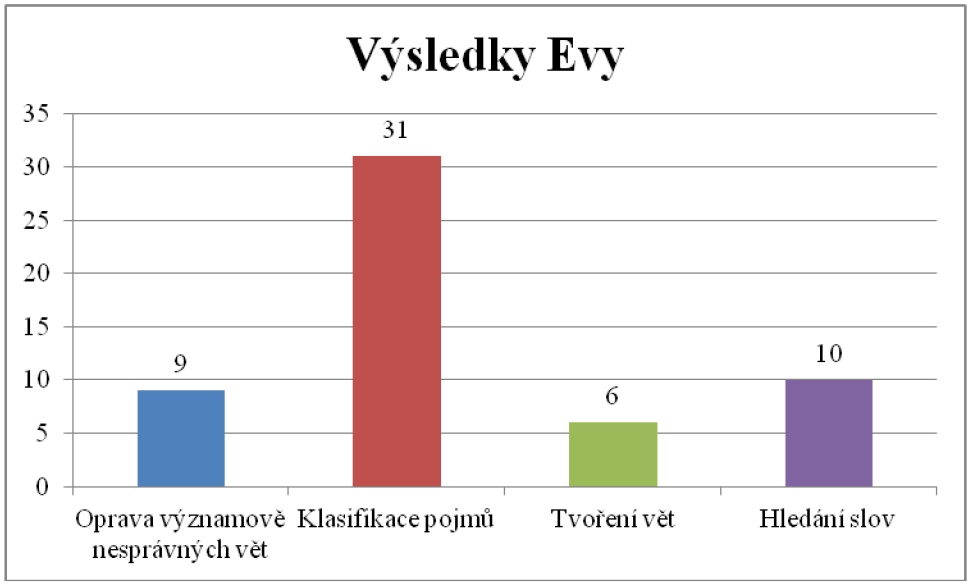

Graf 4: Výsledky Evy

Eva dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 9 bodů, v subtestu Klasifikace pojmů 31 bodů, v Tvoření vět 6 bodů a v Hledání slov 10 bodů.

5. Gita

Věk: 7;8

Diagnóza: dyslalia multiplex až mluvní dyspraxie

Vzdělávací zařízení: mateřská škola logopedická

Gita při všech úkolech působila velmi nejistě, trvaly jí velmi dlouho. Signifikantní též bylo narušení komunikační schopnosti především u sykavek a také u hlásek r a s. Děvčátko má odklad školní docházky a je nejstarším probandem v šetření.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka dala květiny na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat, tak zaplatíme peníze.*	1
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně vytáček*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Nevim*	0
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Radosti*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Nemocný člověk potřebuje léky.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim, co je loterie.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Já nevim.*	0
	Hrubý skór	**9**

Tab. 17: Gita - Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 2, 4, 3, 5	5
2.	Potraviny	20, 11, 15, 14, 16, 18, 19,17	8
3.	Oblečení	25, 23, 22, 24, 21	5
4.	Hračky	10, 9, 7, 8, 6	5
5.	Dopravní prostředky	26, 27, 29, 30, 28	5
6.	Rostliny	14, 13, 1, **3, 5 - špatná odp.**	0
		Hrubý skór	**28**

Tab. 18: Gita – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracovat v zahrada*	0
2.	jablko - ukousnout	*Jablko ukoustnout*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchat škola*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Dvůr ležet pes*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*radovat se dárek otec*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*křeslo lékař sedět*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr sladký*	0
8.	plakat - smutný	*Plakat smutný*	0
9.	písek - potit se	*Písek potit*	0
10.	slunko - studený	*Slunko studený*	0
		Hrubý skór	**0**

Tab. 19: Gita – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*žlutá*	0
2.	lev, tygr, slon	*nevim*	0
3.	kmen, kořen, list	*nevim*	0
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*jít*	0
6.	nohy, ocas, peří	*kohout*	1
7.	volat, šeptat, mluvit	*nevim*	0
8.	teď, později, předtím	*nevim*	0
9.	košík, taška, kbelík	*nevim*	0
10.	potok, řeka, pramen	*rybičky*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kohout*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*nevim*	0
14.	kámen, voda, hlína	*nevim*	0
		Hrubý skór	**4**

Tab. 20: Gita – Hledání slov

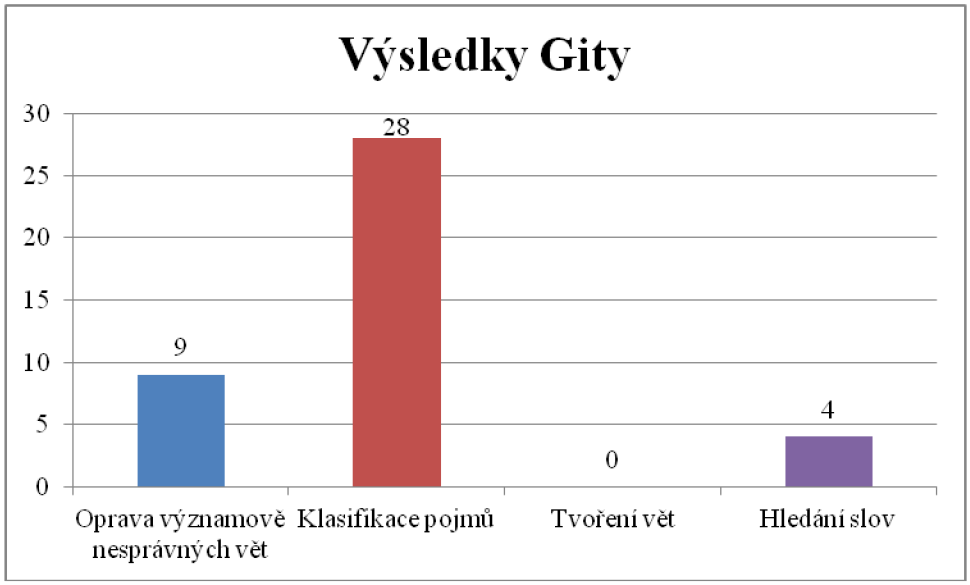

Graf 5: Výsledky Gity

Gita dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 9 bodů, v subtestu Klasifikace pojmů 28 b., v Tvoření vět 0 b. a v Hledání slov 4 bodů.

6. Jiří

Věk: 6;9

Diagnóza: Opožděný vývoj řeči

Vzdělávací zařízení: mateřská škola logopedická

Jirka je veselý chlapec. Nad úkoly se snažil přemýšlet, problémy mu dělaly úkoly s větami, tedy Oprava významově nesprávných vět a Tvoření vět.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat, nakupujeme.*	0
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *To je správně.*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Tím dárkem jsme jí dali pusu.*	0
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Maminka se směje.*	0
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Dárků.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Nemocný potřebuje smrkat.*	1
8.	V loterii je možné použít auto. *Táta má pěžota*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**5**

Tab. 21: Jiří – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 2, 3, 4, 5	5
2.	Potraviny	11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20	8
3.	Oblečení	21, 25, 24, 23, 22	5
4.	Hračky	6, 7, 9, 10, 8	5
5.	Dopravní prostředky	28, 29, 30, 26, 27	5
6.	Rostliny	11, 12, 13, 14, 15	5
		Hrubý skór	**33**

Tab. 22: Jiří – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje v zahradě.*	2
2.	jablko - ukousnout	*Jablko ukousnout*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Na dvoře leží pes*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Otec dárek*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Křeslo sedět*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr sladký*	0
8.	plakat - smutný	*Nevim*	0
9.	písek - potit se	*Máme doma písek*	0
10.	slunko - studený	*Já nevim*	0
		Hrubý skór	**4**

Tab. 23: Jiří – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*zvířata*	1
3.	kmen, kořen, list	*písek*	0
4.	kostel, chata, vila	*školka*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*utíkat*	0
6.	nohy, ocas, peří	*pejsek*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*mluvit*	0
8.	teď, později, předtím	*nevim*	0
9.	košík, taška, kbelík	*taška*	0
10.	potok, řeka, pramen	*ryba*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kačenka*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*žirafa*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*natírat*	0
14.	kámen, voda, hlína	*kámen*	0
		Hrubý skór	**4**

Tabulka 24: Jiří – Hledání slov

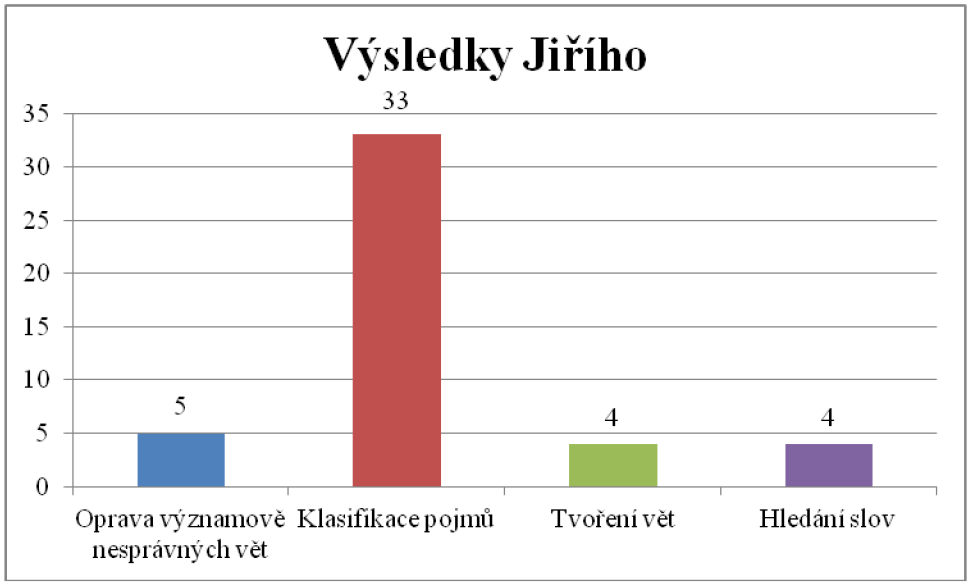

Graf 6: Výsledky Jiřího

Jiří dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 5 bodů, v subtestu Klasifikace pojmů 33 b., v Tvoření vět 4 bodů a v Hledání slov 4 bodů.

7. Jonáš

Věk: 6;0

Diagnóza: receptivní porucha řeči, porucha motoriky, nerovnoměrný kognitivní vývoj, afektivní záchvaty

Vzdělávací zařízení: mateřská škola logopedická

V Jonášových výsledcích se projevila narušená komunikační schopnost. I v praktických činnostech ve třídě bylo patrné jeho narušení motoriky.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Nevim*	0
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Nevim*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Já prostě nevim.*	0
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Nevim*	0
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Neznám*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Nevim*	0
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Nevim*	0
	Hrubý skór	**2**

Tab. 25: Jonáš – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	4, 2, **13, 14 - špatné odpovědi**	0
2.	Potraviny	11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20	8
3.	Oblečení	21, 24, 25, 22, 23	5
4.	Hračky	6, 7, 8, 9, 10, 26, 27, **28, 29, 30**	0
5.	Dopravní prostředky	28, 29, 30, 26, 27, **3 - špatná odp.**	0
6.	Rostliny	1, **5 - špatná odp.**	0
			13

Tab. 26: Jonáš – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Tatinek seká trávu*	0
2.	jablko - ukousnout	*Jablko ukousnout*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchat škola*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Nevim*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Radovat se otec dárek*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Křeslo lékař sedět*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr sladký*	0
8.	plakat - smutný	*Plakat smutný*	0
9.	písek - potit se	*Písek*	0
10.	slunko - studený	*Studený*	0
		Hrubý skór	**0**

Tab. 27: Jonáš – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*nevim*	0
2.	lev, tygr, slon	*nevim*	0
3.	kmen, kořen, list	*nevim*	0
4.	kostel, chata, vila	*nevim*	0
5.	skákat, jít,utíkat	*nevim*	0
6.	nohy, ocas, peří	*nevim*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*bazén*	0
8.	teď, později, předtím	*jídlo*	0
9.	košík, taška, kbelík	*taška*	0
10.	potok, řeka, pramen	*koupat se*	1
11.	slepice, krůta, kačena	*vajíčka*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*dinosaurus rex*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*utírání*	0
14.	kámen, voda, hlína	*voda*	0
		Hrubý skór	**2**

Tabulka 28: Jonáš – Hledání slov

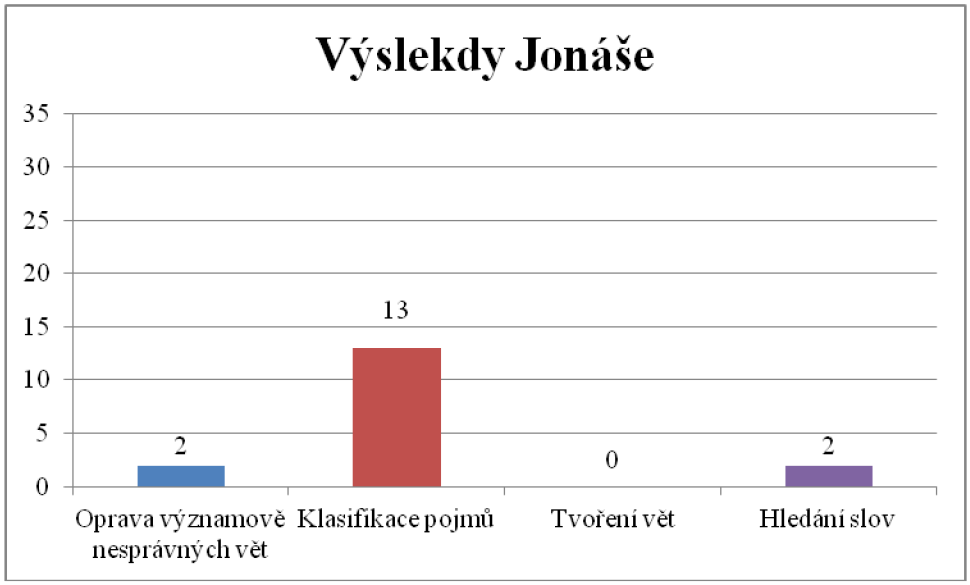

Graf 7: Výsledky Jonáše

Jonáš dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 2 bodů, v subtestu Klasifikace pojmů 13 b., v Tvoření vět 0 bodů a v Hledání slov 2 bodů.

8. Josef

Věk: 6;1

Diagnóza: dyslalia

Vzdělávací zařízení: logopedická třída mateřské školy

Josef je šikovný kluk, který mi o sobě pověděl hned na začátku odkud je a kolik mu je let. Také se radoval, že byl u zápisu a popisoval mi, co vše tam dělal. Měl veliký elán do práce. V řeči byl patrný rotacismus.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka přeci dává vázu s květinami na okno.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme do práce, vydělváme peníze.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Nevim*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Maminka se ze samých starostí a trápení zlobí.*	1
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Učitelka zadává dětem radosti*	0
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem radosti*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, tak potřebuje prášky.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Nevim*	0
	Hrubý skór	**7**

Tab. 29: Josef – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	2, 3, 4, 1, 5	5
2.	Potraviny	20, 18, 17, 16, 19, 15, 14, 11	8
3.	Oblečení	22, 24, 23, 25, 21	5
4.	Hračky	6, 7, 9, 10, 8	5
5.	Dopravní prostředky	26, 28, 27, 29, 30	5
6.	Rostliny	11, 12, 13, 15, 14	5
			33

Tab. 30: Josef – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Kytky*	0
2.	jablko - ukousnout	*Nevim*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Do školy*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Bouda*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Nevim*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Nevim*	0
7.	cukr - sladký	*Jí se*	0
8.	plakat - smutný	*Pláče se*	0
9.	písek - potit se	*Nevim*	0
10.	slunko - studený	*Nevim*	0
		Hrubý skór	**0**

Tab. 31: Josef – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*žirafa*	1
3.	kmen, kořen, list	*nevim*	0
4.	kostel, chata, vila	*domek*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*trampolína*	0
6.	nohy, ocas, peří	*běží*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*křičet*	2
8.	teď, později, předtím	*rychle*	1
9.	košík, taška, kbelík	*nevim*	0
10.	potok, řeka, pramen	*moře*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kohout*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*sekat*	2
14.	kámen, voda, hlína	*tráva*	0
		Hrubý skór	**13**

Tab. 32: Josef – Hledání slov

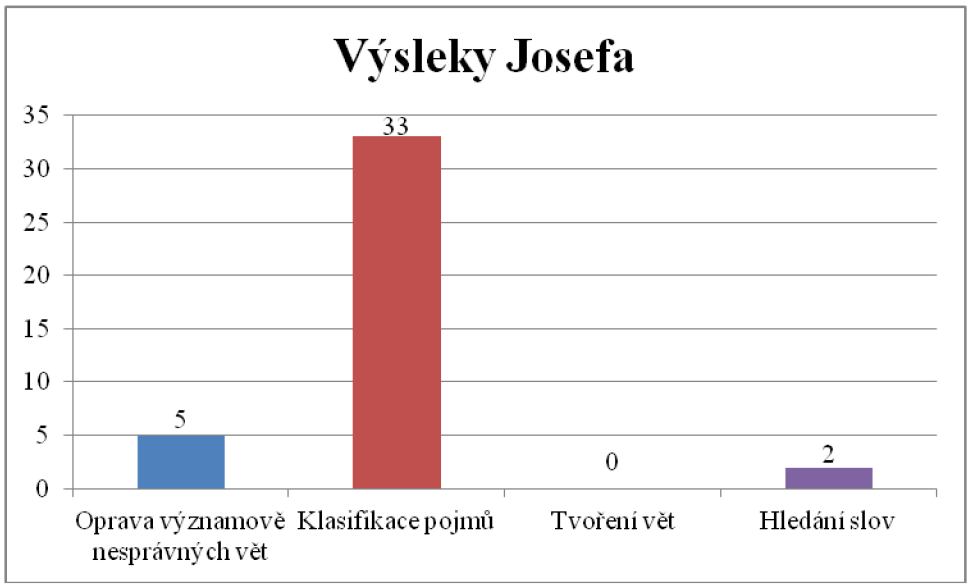

Graf 8: Výsledky Josefa

Josef dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 7 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 0 b. a subtestu Hledání slov 13 b.

9. Marek

Věk: 7;6

Diagnóza: opožděný vývoj řeči

Vzdělávací zařízení: mateřská škola logopedická

Marek má odklad školní docházky z důvodu opožděného vývoje řeči. K narušení komunikační schopnosti se přidružuje psychomotorický neklid. Před samotným prováděním testu mi řekl vesele několik vět o sobě, kolik mu je, kde bydlí a kolik mají zvířátek. Pracoval velmi rychle.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, zaplatíme penězi.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně blbostí*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Tímto dárkem jsme mamince udělali velikou radost*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Když má maminka trápení a starosti, tak je smutná.*	2
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Nevim*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se vyléčit.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Když jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**14**

Tab. 33: Marek – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 4, 3, 5, 2	5
2.	Potraviny	11, 14, 17, 19, 20, 18, 16, 15, 3	8
3.	Oblečení	21, 23, 22, 25, 24	5
4.	Hračky	7, 9, 8, 10, 6	5
5.	Dopravní prostředky	24, 25, 21, 22, 23, 10	5
6.	Rostliny	11, 12, 13, 14, 15	5
			33

Tab. 34: Marek – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracovat zahrada*	0
2.	jablko - ukousnout	*Jablko ukousnout*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchat škola*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Dvůr ležet pes*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Otec radovat se dárek*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Lékař křeslo sedět*	0
7.	cukr - sladký	*Sladký cukr*	0
8.	plakat - smutný	*Plakat smutný*	0
9.	písek - potit se	*Písek potit*	0
10.	slunko - studený	*Slunko studený*	0
		Hrubý skór	**0**

Tab. 35: Marek – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*mamut*	1
3.	kmen, kořen, list	*strom*	2
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*chodit*	2
6.	nohy, ocas, peří	*hlava*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*nevim*	2
8.	teď, později, předtím	*práce*	0
9.	košík, taška, kbelík	*batoh*	1
10.	potok, řeka, pramen	*voda*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kuřátko*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*ťukat*	0
14.	kámen, voda, hlína	*bahno*	1
		Hrubý skór	**18**

Tab. 36: Marek – Hledání slov

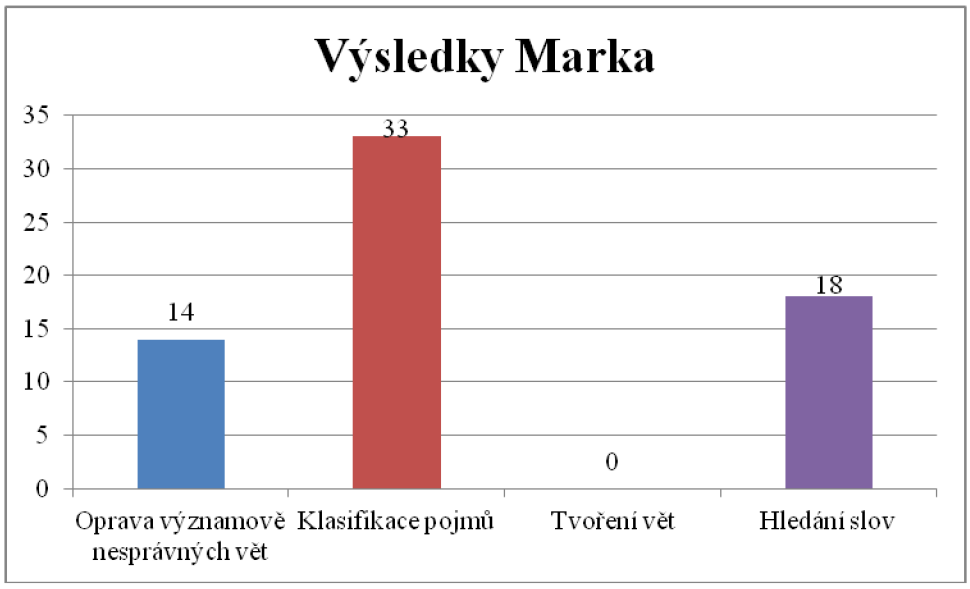

Graf 9: Výsledky Marka

Marek dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 14 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 0 b. a subtestu Hledání slov 18 b.

10. Martin

Věk: 6;8

Diagnóza: bez diagnózy, vrácen ze ZŠ pro nevyzrálost

Vzdělávací zařízení: logopedická třída mateřské školy

Martin se byl do mateřské školy vrácen z 1. ročníku základní školy pro nevyzrálost CNS, jenž se projevovala ve všech školních aktivitách. Proto byl vrácen zpět do mateřské školy a zařazen do logopedické třídy, kde mu může být věnována individuálně-skupinová péče v menším počtu dětí. Při řešení úkolů byl hovorný, klidný a rozvážný.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stoleček nebo na okno*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělláváme peníze *Když jdeme nakupovat, dáváme někomu do pokladny peníze.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek pobavuje lidi.*	1
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Uklízeli jsme.*	0
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka mračí*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně radosti.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně léky.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, budeme si zpívat a tancovat.*	2
	Hrubý skór	**10**

Tab. 37: Martin – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	2, 4, 5, 1, 3, 7,	5
2.	Potraviny	11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 3	8
3.	Oblečení	24, 23, 25, 21, 22	5
4.	Hračky	9, 6, 8, 10, 7	5
5.	Dopravní prostředky	26, 28, 29, 27, 30	5
6.	Rostliny	12, 13, 15, 11, 14	5
			33

Tab. 38: Martin – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě.*	2
2.	jablko - ukousnout	*Jablíčko ukousnout.*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapeček spěchá do školy.*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Na dvorečku leží pejsek.*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Chlapeček dostal dáreček.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Hocha léčí doktor.*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr je moc sladký.*	2
8.	plakat - smutný	*Chlapeček plaká.*	0
9.	písek - potit se	*Písek staví se z něj.*	0
10.	slunko - studený	*Sluníčko pálí.*	0
		Hrubý skór	**8**

Tab. 39: Martin – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*oranžová*	2
2.	lev, tygr, slon	*lvice*	0
3.	kmen, kořen, list	*list*	0
4.	kostel, chata, vila	*věž*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*běháme*	2
6.	nohy, ocas, peří	*ptáček*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*šeptáme potichu*	0
8.	teď, později, předtím	*za chvilku*	2
9.	košík, taška, kbelík	*houby*	0
10.	potok, řeka, pramen	*kačenka*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*vajíčka*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*hrubý*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*hřebík*	0
14.	kámen, voda, hlína	*žížala*	0
		Hrubý skór	**10**

Tab. 40: Martin – Hledání slov

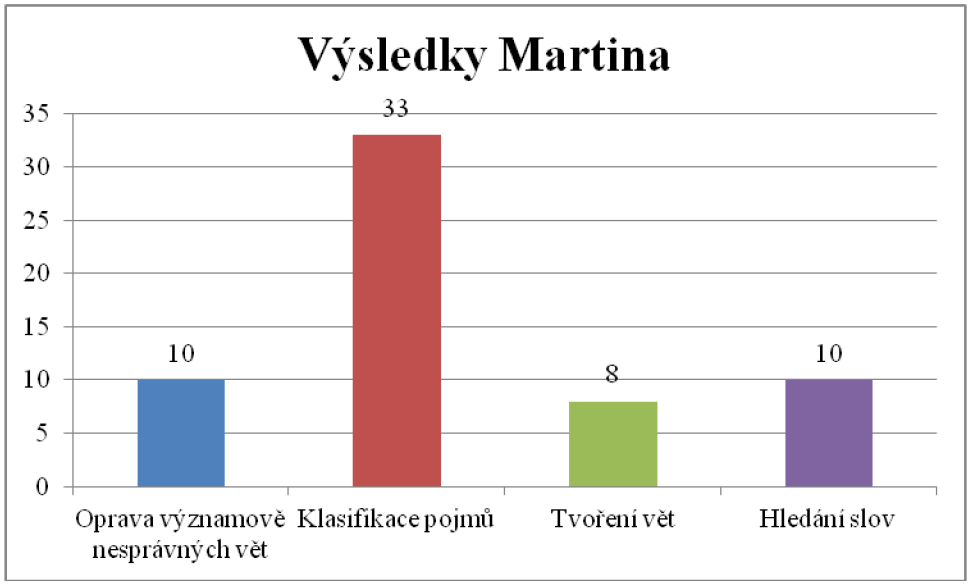

Graf 10: Výsledky Martina

Martin dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 10 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 8 b. a subtestu Hledání slov 10 b.

11. Miluše

Věk: 5;10

Diagnóza: dyslalia

Vzdělávací zařízení: logopedická třída mateřské školy

Miluše se mi při našem setkání hezky představila a pověděla, kolik je jí let. Také mi sdělila, že se moc těší do školy. V řeči byl patrný rotacismus a rotacismus bohemicus.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka dala vázu s květinami na stůl nebo na okno*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když jdeme do práce, tak vyděláváme peníze.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek tančí.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Tím dárkem mamince udělali velikánskou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka zlobí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Paní učitelka zadává dětem hodně úkolů.*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně nějaké prášky.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tančíme.*	2
	Hrubý skór	**15**

Tab. 41: Miluše – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 2, 4, 5, 3	5
2.	Potraviny	11, 15, 16, 19, 18, 20, 17, 14	8
3.	Oblečení	22, 24, 21, 23, 25	5
4.	Hračky	7, 8, 9, 10, 6	5
5.	Dopravní prostředky	28, 27, 26, 30, 29	5
6.	Rostliny	12, 13, 14, 15, 11	5
			33

Tab. 42: Miluše – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Nevim*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá škola*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes leží v boudě*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Nevim*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Sedí lékař na křesle*	1
7.	cukr - sladký	*Nevim*	0
8.	plakat - smutný	*Nevim*	0
9.	písek - potit se	*Je teplo*	0
10.	slunko - studený	*Je zima*	0
	Hrubý skór		**3**

Tab. 43: Miluše – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*žirafa*	1
3.	kmen, kořen, list	*nevim*	0
4.	kostel, chata, vila	*domek*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*trampolína*	0
6.	nohy, ocas, peří	*běží*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*křičet*	2
8.	teď, později, předtím	*rychle*	1
9.	košík, taška, kbelík	*nevim*	0
10.	potok, řeka, pramen	*moře*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kohout*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*sekat*	2
14.	kámen, voda, hlína	*tráva*	0
		Hrubý skór	**13**

Tab. 44: Miluše – Hledání slov

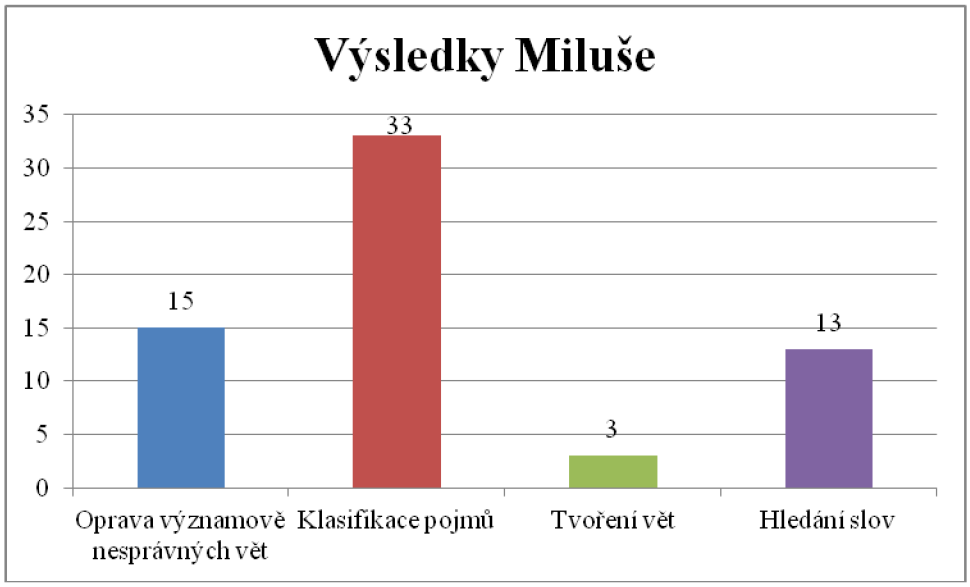

Graf 11: Výsledky Miluše

Miluše dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 15 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 3 b. a subtestu Hledání slov 13 b.

12. Miroslav

Věk: 5;7

Diagnóza: dyslalia, agramatismus

Vzdělávací zařízení: logopedická třída mateřské školy

V Miroslavově projevu byla patrná narušená komunikační schopnost a také zpočátku jistá nejistota. Projevoval smutek, když si nevěděl rady s otázkou. Byla na něm patrná veliká snaha.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělávame peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, nakupujeme jídlo.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek třeba tancuje.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Udělali jsme dort.*	0
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení je maminka hodná.*	0
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Paní učitelka zadává hodně úkolů.*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Nevim*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Pracovat*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme*	2
	Hrubý skór	**12**

Tab. 45: Miroslav – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	3, 5, 1, 2, 4	5
2.	Potraviny	15, 16, 18, 19, 20, 17, 14, 11	8
3.	Oblečení	21, 23, 24, 25, 22	5
4.	Hračky	8, 9, 6, 7, 10	5
5.	Dopravní prostředky	27, 30, 29, 28, 26	5
6.	Rostliny	13, 14	2
			30

Tab. 46: Miroslav – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje zahrada.*	0
2.	jablko - ukousnout	*Nevim*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Nevim*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Dvůr leží pes.*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Raduje otec dárek*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Křeslo lékař sedět.*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr sladký.*	0
8.	plakat - smutný	*Plakat smutný.*	0
9.	písek - potit se	*Písek potit se.*	0
10.	slunko - studený	*Slunko velký.*	0
		Hrubý skór	**0**

Tab. 47: Miroslav – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*Slunce*	0
2.	lev, tygr, slon	*nevim*	0
3.	kmen, kořen, list	*kořen*	0
4.	kostel, chata, vila	*kostel*	0
5.	skákat, jít,utíkat	*utíkat*	0
6.	nohy, ocas, peří	*nohy*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*mluvit*	0
8.	teď, později, předtím	*potom*	2
9.	košík, taška, kbelík	*košík*	0
10.	potok, řeka, pramen	*voda*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*slepice*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*natírat*	0
14.	kámen, voda, hlína	*hlína*	0
		Hrubý skór	**5**

Tab. 48: Miroslav – Hledání slov

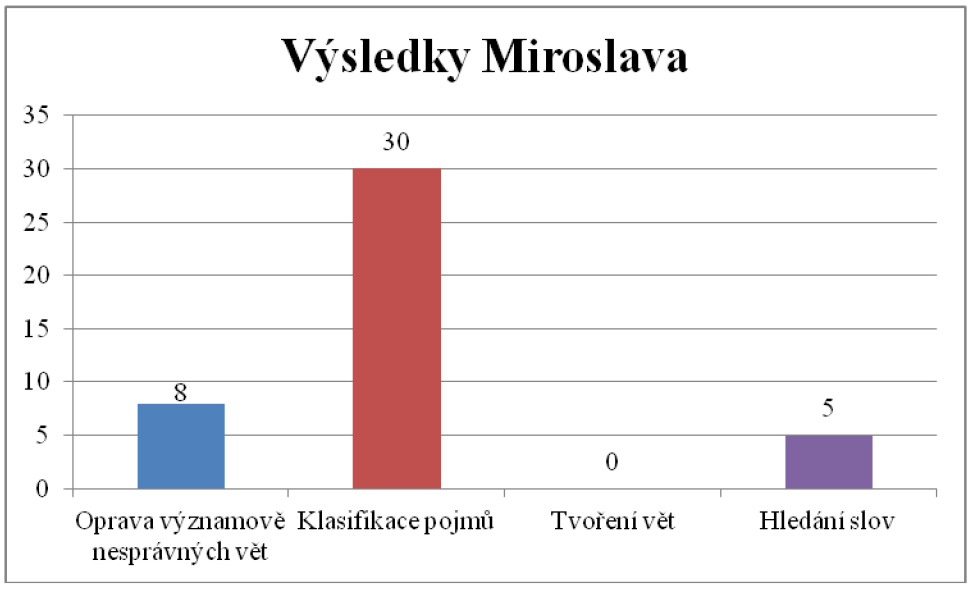

Graf 12: Výsledky Miroslava

Miroslav dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 12 b., v subtestu Klasifikace pojmů 30 bodů, v subtestu Tvoření vět 0 b. a subtestu Hledání slov 5 b.

13. Pavel

Věk: 6;1

Diagnóza: vývojová porucha řeči

Vzdělávací zařízení: mateřská škola logopedická

Pavel má diagnostikovánu vývojovou poruchu řeči. I přes toto narušení není jeho řeč nápadně patologická. Plnění úkolů mu zabralo dost času, hodně přemýšlel.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze*	0
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně otáček*	1
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Udělali jsme lásku.*	0
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka zlobí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Správná.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně léky.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *V loterii, že máš jet.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**8**

Tab. 49: Pavel – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 2, 3, 5, 4, **22 - špatně**	0
2.	Potraviny	11, 14, 16, 17, 19, 20, 18, 15	8
3.	Oblečení	21, 23, 24, 25	4
4.	Hračky	6, 7, 8, 10, 9, **1 - špatně**	0
5.	Dopravní prostředky	26, 27, 28, 29, 30	5
6.	Rostliny	13, 14, **26 - špatně**	0
			17

Tab. 50: Pavel – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Jablko ukousnout*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes hlídá*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Otec dárek*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Nevim.*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr se dává do kávy*	0
8.	plakat - smutný	*Mít kamaráda*	0
9.	písek - potit se	*Na písku si děti hrajou.*	0
10.	slunko - studený	*Slunko teplý.*	0
		Hrubý skór	**2**

Tab. 51: Pavel – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*stejné*	0
2.	lev, tygr, slon	*zvířata*	1
3.	kmen, kořen, list	*stejné*	0
4.	kostel, chata, vila	*stejné*	0
5.	skákat, jít,utíkat	*pohoupat*	0
6.	nohy, ocas, peří	*stejné*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*stejné*	0
8.	teď, později, předtím	*udělat dort*	0
9.	košík, taška, kbelík	*jídlo*	0
10.	potok, řeka, pramen	*voda*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kohout*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*vysoký*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*sekat*	2
14.	kámen, voda, hlína	*hlína*	0
		Hrubý skór	**6**

Tab. 52: Pavel – Hledání slov

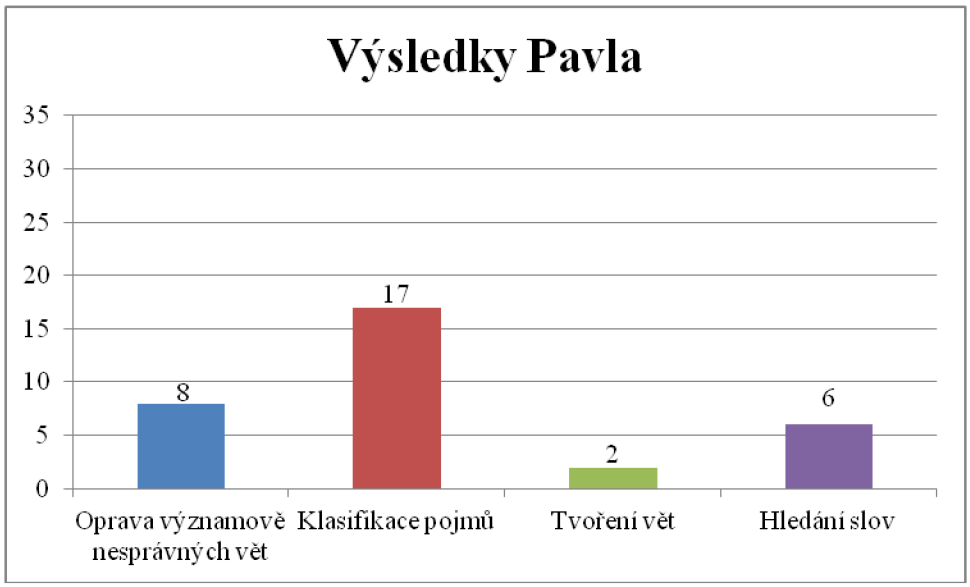

Graf 13: Výsledky Pavla

Pavel dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 8 b., v subtestu Klasifikace pojmů 17 bodů, v subtestu Tvoření vět 2 b. a subtestu Hledání slov 6 b.

14. Vladimír

Věk: 6;9

Diagnóza: opožděný vývoj řeči

Vzdělávací zařízení: mateřská škola logopedická

Na Vládíkovi byla patrná narušená komunikační schopnost ve výslovnosti některých hlásek, především l, r, ř. Také byl při plnění úkolů lehce nesoustředěn, patrný byl na něm lehký neklid a nervozita.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělláváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, dáváme peníze*	1
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně otáček*	1
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Tímto dárkem jsme mamince udělali radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Nevím.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně úkolů*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně odpočívat.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Neznám.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme nebo tancujeme*	2
	Hrubý skór	**13**

Tab. 53: Vladimír – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	3, 4, 1, 5, 2, 8	5
2.	Potraviny	11, 15, 14, 16, 19, 20, 18, 17	8
3.	Oblečení	21, 22, 25, 23, 24	5
4.	Hračky	6, 8, 9, 7, 10	5
5.	Dopravní prostředky	27, 30, 28, 29, 25	5
6.	Rostliny	12, 14, 15, 13, 11	5
			33

Tab. 54: Vladimír – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě a venku*	2
2.	jablko - ukousnout	*To je jídlo*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Musí rychle do školy*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes leží a spí*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Nevim.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Nevim.*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr je moc sladký.*	2
8.	plakat - smutný	*Tečou slzičky z očí*	0
9.	písek - potit se	*To je poušť*	0
10.	slunko - studený	*Je to moc studený.*	0
		Hrubý skór	**4**

Tab. 55: Vladimír – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*Barva*	2
2.	lev, tygr, slon	*Zvířata*	1
3.	kmen, kořen, list	*stromy*	2
4.	kostel, chata, vila	*domečky*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*cvičení*	2
6.	nohy, ocas, peří	*nevim*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*nevim*	0
8.	teď, později, předtím	*nevim*	0
9.	košík, taška, kbelík	*nevim*	0
10.	potok, řeka, pramen	*voda*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kač kač kač*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*nevim*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*neví*	0
14.	kámen, voda, hlína	*mokrá*	0
		Hrubý skór	**10**

Tab. 56: Vladimír – Hledání slov

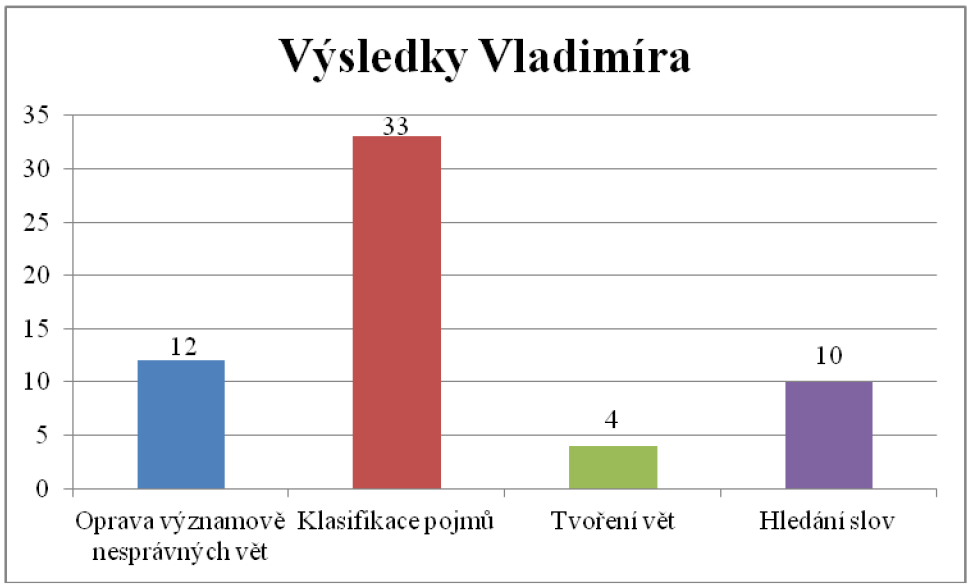

Graf 14: Výsledky Vladimíra

Vládík dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 13 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 4 b. a subtestu Hledání slov 10 b.

Děti z běžné třídy mateřské školy

1. Albert

Věk: 5;10

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Albert se mi představil s tím, že je zvědavý, co budeme dělat. Uvedl, že se mu moc líbí ve školce, ale těší se do školy. Reagoval velmi pohotově.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, platíme peníze.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně lumpáren.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka hněvá.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně smutnosti.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se hlavně ležení.*	1
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**12**

Tab. 57: Albert – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	2, 4, 3, 1, 5	5
2.	Potraviny	11, 14, 16, 17, 19, 20, 18, 15, 1	8
3.	Oblečení	23, 24, 25, 21, 22	5
4.	Hračky	6, 8, 10, 9, 7	5
5.	Dopravní prostředky	27, 30, 29, 28, 26	5
6.	Rostliny	13, 15, 14, 11	4
			32

Tab. 58: Albert – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracovala v zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Jablko ukousnout*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchal do školy.*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Na dvoře ležel pes.*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Radoval se otec z dárku.*	1
6.	křeslo - lékař - sedět	*Na křesle seděl lékař*	2
7.	cukr - sladký	*Cukr je sladký.*	2
8.	plakat - smutný	*Plakal smutný*	0
9.	písek - potit se	*Z písku potit se.*	0
10.	slunko - studený	*Sluníčko je studený.*	0
		Hrubý skór	**11**

Tab. 57: Albert – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*žirafa*	1
3.	kmen, kořen, list	*strom*	2
4.	kostel, chata, vila	*starej barák*	2
5.	skákat, jít,utíkat	*běžet*	2
6.	nohy, ocas, peří	*ruce*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*tiše*	0
8.	teď, později, předtím	*potom*	2
9.	košík, taška, kbelík	*kabelka*	0
10.	potok, řeka, pramen	*říčka*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kačer*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*dávat*	0
14.	kámen, voda, hlína	*písek*	2
		Hrubý skór	**15**

Tab. 60: Albert – Hledání slov

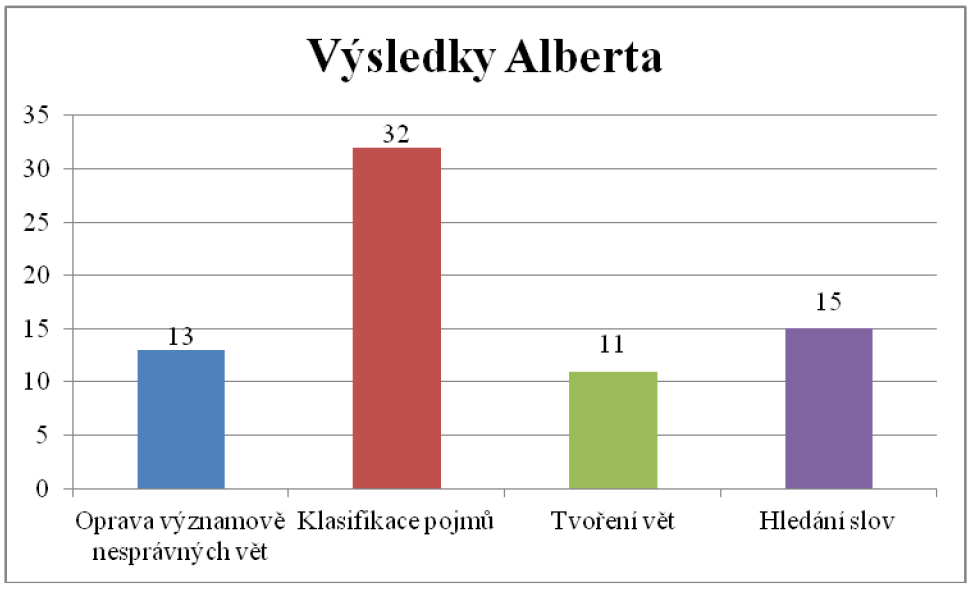

Graf 15: Výsledky Albterta

Albert dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 13 b., v subtestu Klasifikace pojmů 32 bodů, v subtestu Tvoření vět 11 b. a subtestu Hledání slov 15 b.

2. Arnošt

Věk: 5;11

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Arnošt se mi hezky představil a pověděl mi kolik mu je let. Nad řešením úkolů si lámal hlavu a dal si na něm záležet.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, dáváme peníze*	1
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Nevim*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka mračí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Nevim*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se hlavně uzdravit.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**10**

Tab. 61: Arnošt – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 2, 3, 5, 4, 5, 8, 7	5
2.	Potraviny	11, 14, 16, 17, 19, 20, 18, 15, 3, 5	8
3.	Oblečení	23, 21, 22, 24, 25	5
4.	Hračky	7, 9, 10, 8, 6	5
5.	Dopravní prostředky	26, 27, 28, 29, 30	5
6.	Rostliny	11, 14, 15, 13, 12	5
			33

Tab. 62: Arnošt – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Arnošt ukousl jablko*	2
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá do školy*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Dvůr leží pes*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Radoval se otec, že dostal dárek.*	1
6.	křeslo - lékař - sedět	*Lékař v křesle sedí.*	1
7.	cukr - sladký	*Je cukr sladký.*	0
8.	plakat - smutný	*Plaká a je smutný.*	0
9.	písek - potit se	*Písek se potí.*	0
10.	slunko - studený	*Neví*	0
		Hrubý skór	**8**

Tab. 63: Arnošt – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*černá, hnědá*	2
2.	lev, tygr, slon	*žirafa*	1
3.	kmen, kořen, list	*jehličí*	0
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*hrát si*	0
6.	nohy, ocas, peří	*drápy*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*smrkat*	0
8.	teď, později, předtím	*pozdě*	0
9.	košík, taška, kbelík	*záchod*	0
10.	potok, řeka, pramen	*moře*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*labuť*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*mělký*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*bouchat*	2
14.	kámen, voda, hlína	*lopata*	0
		Hrubý skór	**11**

Tab. 64: Arnošt – Hledání slov

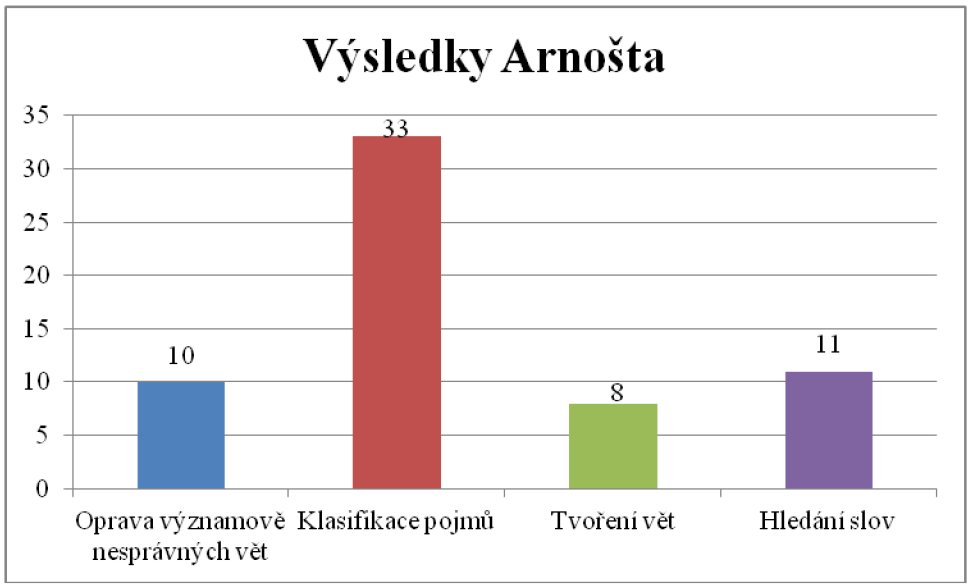

Graf 16: Výsledky Arnošta

Arnošt dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 10 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 8 b. a subtestu Hledání slov 11 b.

3. Adriana

Věk: 5;10

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Adriana zná celé své jméno, řešení úkolů prokládala povídáním o zvířátkách, která má doma a o dalších tématech.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Napřed musíme vydělat peníze a pak v obchodě koupíme, co je třeba.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně úsměvů.*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka zlobí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učit*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně ležet doma v posteli.*	1
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**10**

Tab. 65: Adriana – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	2, 1, 5, 3, 4	5
2.	Potraviny	14, 18, 15, 17, 20, 16, 19, 11	8
3.	Oblečení	21, 24, 23, 25, 22	5
4.	Hračky	7, 9, 10, 8, 6	5
5.	Dopravní prostředky	27, 29, 28, 26, 30	5
6.	Rostliny	12, 13, 15, 14, 11	5
			33

Tab. 66: Adriana – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Maminka jí ohryzek*	2
3.	chlapec - spěchat - škola	*Do školy se učit*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes leží venku na zemi*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Narozky*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Lékař sedět v křesle*	0
7.	cukr - sladký	*Do kafe dávám cukr*	0
8.	plakat - smutný	*Brečet*	0
9.	písek - potit se	*Hrát si s pískem*	0
10.	slunko - studený	*Slunko teplý*	0
		Hrubý skór	**4**

Tab. 67: Adriana – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*had*	0
3.	kmen, kořen, list	*slunečnice*	1
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*hrát hru*	0
6.	nohy, ocas, peří	*ruce*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*volant*	0
8.	teď, později, předtím	*přijdu*	0
9.	košík, taška, kbelík	*koště*	0
10.	potok, řeka, pramen	*potůček*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kohout*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*kosit*	2
14.	kámen, voda, hlína	*kamínek*	0
		Hrubý skór	**8**

Tab 68: Adriana – Hledání slov

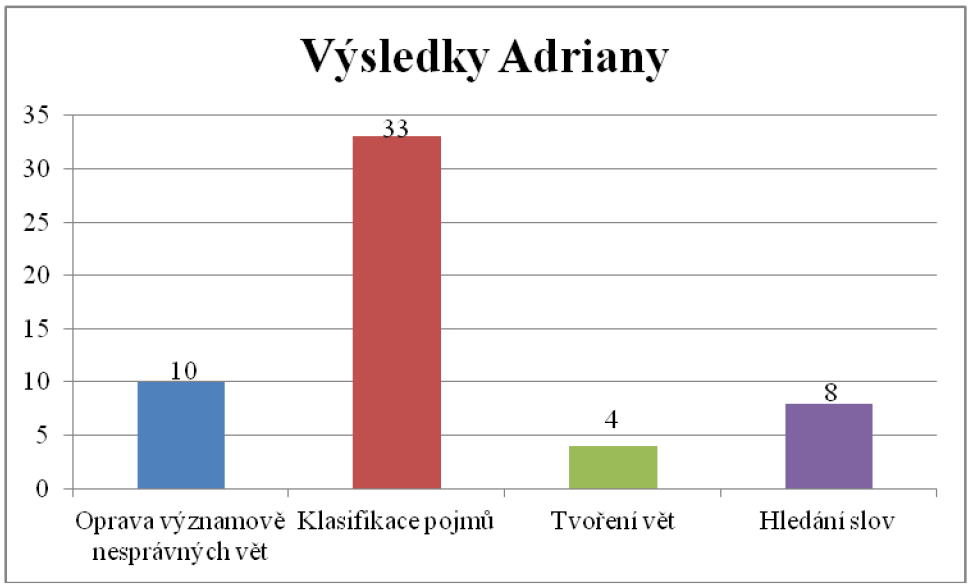

Graf 17: Výsledky Adriany

Adriana dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 10 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 4 b. a subtestu Hledání slov 11 b.

4. František

Věk: 6;5

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Franišek je hovorný, zná věk, bydliště. Pracuje velmi hbitě.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělávame peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, utrácíme peníze*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně hloupostí.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka mračí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně úkolů.*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně lékaře.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *V loterii je možné použít kolo.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**15**

Tab. 69: František – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	2, 5, 1, 3, 4, 8	5
2.	Potraviny	19, 20, 15, 16, 18, 17, 11, 14, 5	8
3.	Oblečení	25, 24, 23, 22, 21	5
4.	Hračky	9, 10, 8, 7, 6	5
5.	Dopravní prostředky	30, 27, 28, 29, 26	5
6.	Rostliny	12, 13, 15, 11	4
			32

Tab. 70: František – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Já ukousnu jablko*	2
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá do školy*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Na dvoře leží pes*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Raduje se otec o dárek.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Na křeslu lékař sedí.*	1
7.	cukr - sladký	*Cukr je sladký.*	2
8.	plakat - smutný	*Plaká smutný.*	0
9.	písek - potit se	*Písek potí se.*	0
10.	slunko - studený	*Slunko je studený.*	0
		Hrubý skór	**11**

Tab. 71: František – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*bílá*	2
2.	lev, tygr, slon	*levhart*	2
3.	kmen, kořen, list	*strom*	2
4.	kostel, chata, vila	*baráček*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*jet*	2
6.	nohy, ocas, peří	*křídla*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*hrát*	0
8.	teď, později, předtím	*předvčerejškem*	2
9.	košík, taška, kbelík	*ruce*	0
10.	potok, řeka, pramen	*pramínek*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kačer*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*hubený*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*přišroubovat*	2
14.	kámen, voda, hlína	*zem*	1
		Hrubý skór	**18**

Tab. 72: František – Hledání slov

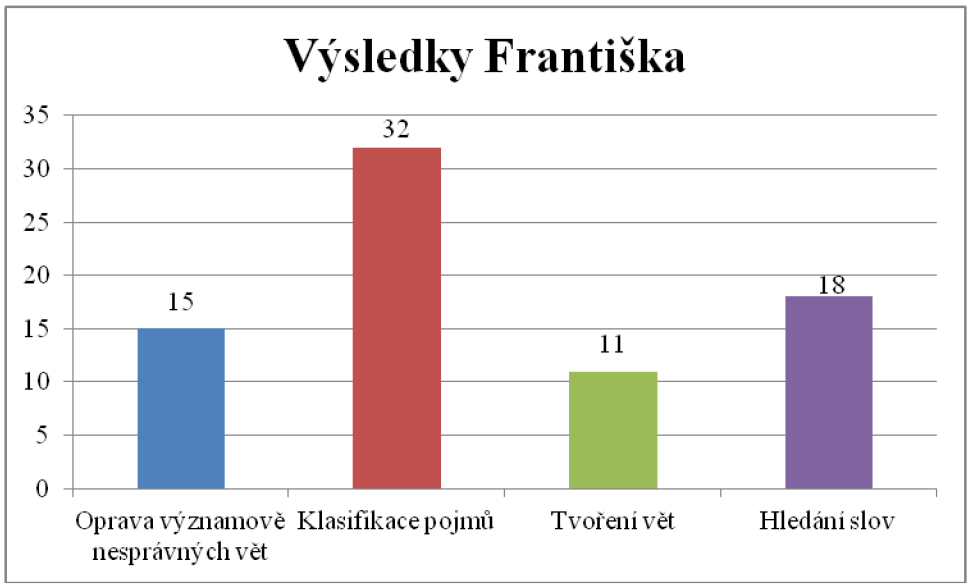

Graf 18: Výsledky Františka

František dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 15 b., v subtestu Klasifikace pojmů 32 bodů, v subtestu Tvoření vět 11 b. a subtestu Hledání slov 18 b.

5. Jan

Věk: 5;9

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Honza je bystrý kluk, zná svůj věk, je hovorný. Úkoly plní s nadšením a rychle.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, zaplatíme peníze*	1
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodne vtipů.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí je maminka smutná.*	2
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně starostí.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se hlavně dívat na televizi.*	0
8.	V loterii je možné použít auto. *V loterii je možné použít kolo.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a vesele tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**11**

Tab. 73: Jan – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	3, 5, 1, 2, 4	5
2.	Potraviny	17, 18, 20, 19, 16, 15, 14, 11	8
3.	Oblečení	24, 21, 22, 25, 23	5
4.	Hračky	6, 8, 7, 10, 9	5
5.	Dopravní prostředky	27, 30, 28, 29, 26	5
6.	Rostliny	11, 15, 13, 14, 12	5
			33

Tab. 74: Jan – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracovat zahradu*	0
2.	jablko - ukousnout	*Jenda ukousl jablko.*	2
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá do školy*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes leží v boudě*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Nevim.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Nevim.*	1
7.	cukr - sladký	*Sladký cukr.*	2
8.	plakat - smutný	*Jenda pláče.*	0
9.	písek - potit se	*Nevim.*	0
10.	slunko - studený	*Nevim.*	0
		Hrubý skór	**7**

Tab. 75: Jan – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*barvy, černá*	2
2.	lev, tygr, slon	*zvířata, pes*	1
3.	kmen, kořen, list	*kámen*	0
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*nevim*	0
6.	nohy, ocas, peří	*kotník*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*mlčet*	0
8.	teď, později, předtím	*hned*	2
9.	košík, taška, kbelík	*kabelka*	0
10.	potok, řeka, pramen	*říčka*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*husa*	2
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*opravovat hodiny*	1
14.	kámen, voda, hlína	*písek*	2
		Hrubý skór	**12**

Tab. 76: Jan – Hledání slov

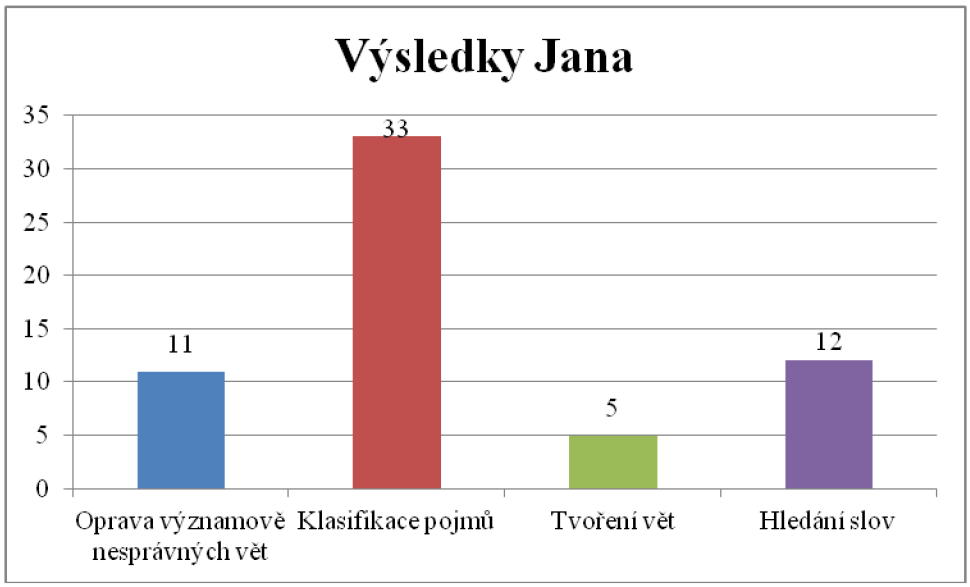

Graf 19: Výsledky Jana

Jan dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 11 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 7 b. a subtestu Hledání slov 12 b.

6. Lenka

Věk: 5;8

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Lenka je zpočátku našeho setkání lehce nervózní, později se o sobě rozpovídala. Tempo řešení úkolů bylo nerovnoměrné.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl nebo na okno.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, koupíme věci a zaplatíme peníze.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek žongluje.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí je maminka smutná.*	2
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Paní učitelka dělá s dětmi úkoly.*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně léky.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *V loterii je možné umýt auto.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**16**

Tab. 77: Lenka – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 3, 5, 4, 2, 8, 7	5
2.	Potraviny	11, 15, 17, 18, 20, 19, 14, 16, 3, 1, 5	8
3.	Oblečení	21, 25, 22, 23, 24	5
4.	Hračky	8, 6, 10, 9, 7, 26, 27, **28, 29 - špatně**	0
5.	Dopravní prostředky	28, 29, 26, 27, 30	5
6.	Rostliny	11, 13, 12, 15, 14, 4	5
			28

Tab. 78: Lenka – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Jablko ukousnout zubama.*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá do školy*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Probudil se pes.*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Raduju se z dárku.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Pán jiný sedět.*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr je sladký jako cumel.*	2
8.	plakat - smutný	*Někdo ho probudil, proto brečí.*	0
9.	písek - potit se	*Nevim.*	0
10.	slunko - studený	*Slunce je teplý.*	0
		Hrubý skór	**6**

Tab. 79: Lenka – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*oranžová*	2
2.	lev, tygr, slon	*medvěd*	1
3.	kmen, kořen, list	*ořech*	2
4.	kostel, chata, vila	*panelák*	2
5.	skákat, jít,utíkat	*jídlo*	0
6.	nohy, ocas, peří	*pták*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*nevim*	0
8.	teď, později, předtím	*pozdě*	0
9.	košík, taška, kbelík	*nakupujeme s taškou*	0
10.	potok, řeka, pramen	*pramínek*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kačenka voní, plyšák*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*prdeček*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*nevim*	0
14.	kámen, voda, hlína	*nevim*	0
		Hrubý skór	**9**

Tab. 80: Lenka – Hledání slov

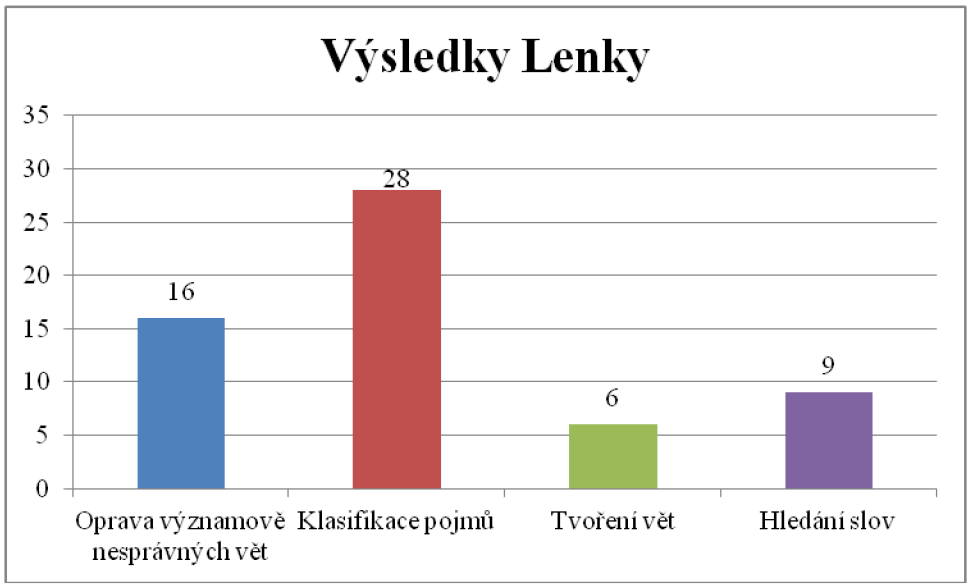

Graf 20: Výsledky Lenky

Lenka dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 16 b., v subtestu Klasifikace pojmů 28 bodů, v subtestu Tvoření vět 6 b. a subtestu Hledání slov 9 b.

7. Matěj

Věk: 6;11

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Matěj je velice bystrý klučina s odkladem školní docházky z důvodu lehkého zrakového handicapu. Je hovorný, úkoly plní rychle.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, nakupujeme a dáme peníze.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek spíš pořád něco zkouší.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka zlobí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně učení.*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se hlavně odpočinek.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**15**

Tab. 81: Matěj – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 2, 3, 4, 5	5
2.	Potraviny	11, 15, 14, 16, 17, 18, 19, 20	8
3.	Oblečení	25, 22, 24, 21, 23	5
4.	Hračky	6, 10, 8, 7, 9	5
5.	Dopravní prostředky	26, 29, 28, 30, 27	5
6.	Rostliny	11, 12, 13, 14, 15	5
			33

Tab. 82: Matěj– Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Někdo vezme jablou o ukousne ho.*	2
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá do školy, protože to nestíhá.*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Na dvoře leží pes*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Tátovi někdo dá dárek a on se mu líbí.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Sedí tam a čeká na někoho.*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr je moc sladký*	2
8.	plakat - smutný	*Když pláče, tak je smutný.*	2
9.	písek - potit se	*Že písek je teplý.*	0
10.	slunko - studený	*Když je moc teplo, pak může být i zima.*	0
		Hrubý skór	**12**

Tab. 83: Matěj – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*zvířta, nosorožec*	1
3.	kmen, kořen, list	*květina*	1
4.	kostel, chata, vila	*dřevěný domeček*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*nevim*	0
6.	nohy, ocas, peří	*někdo je celý chlupatý*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*mlčet*	0
8.	teď, později, předtím	*už*	2
9.	košík, taška, kbelík	*batoh*	1
10.	potok, řeka, pramen	*pramínek*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*čáp*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*dlouhý*	2
13.	řezat, přitloukat, natírat	*barva*	0
14.	kámen, voda, hlína	*kameny jsou ve vodě*	0
		Hrubý skór	**10**

Tab. 84: Matěj – Hledání slov

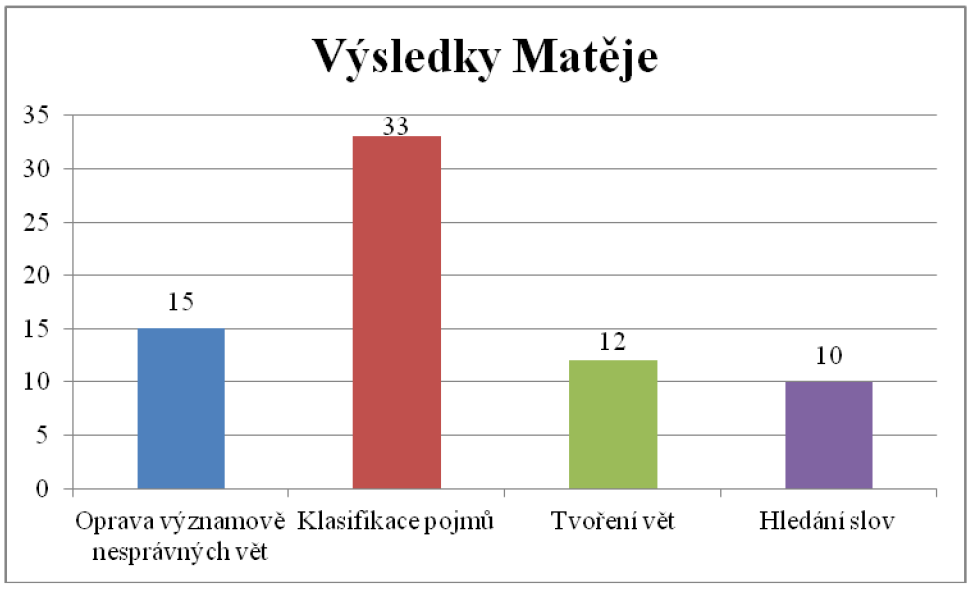

Graf 21: Výsledky Matěje

Matěj dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 15 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 bodů, v subtestu Tvoření vět 12 b. a subtestu Hledání slov 10 b.

8. Matouš

Věk: 6;4

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Matouš je velmi hovorný chlapec. Při prvním setkání se mi radostně představil, řekl mi věk a popisoval, jak se těší do školy. Při subtestu Klasifikace pojmů popisuje u každého obrázku, co se s předmětem na obrázku dá dělat v realitě.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na okno jako u nás doma.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, dáváme peníze*	1
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek dělá v cirkuse neplechy a ještě triky.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka nudí.*	0
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka učí děti.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se hlavně léky, aby se uzdravil.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *V loterii se opravuje auto.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme maminkám.*	0
	Hrubý skór	**9**

Tab. 85: Matouš – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	2, 5, 1, 3, 4, 8	5
2.	Potraviny	20, 11, 15, 14, 19, 17, 18, 20, 5	8
3.	Oblečení	25, 23, 21, 24, 22	5
4.	Hračky	9, 10, 8, 7, 6, 26, 27, **29 - špatně**	0
5.	Dopravní prostředky	26, 27, 29, 30, 28	5
6.	Rostliny	11, 15, 13, 12	4
			27

Tab. 86: Matouš – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Zalévání kytiček*	0
2.	jablko - ukousnout	*Jím jablko*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapeček spěchá do školy, aby to stihl.*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes spát venku.*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Nevim.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Lékárna.*	0
7.	cukr - sladký	*Do čaje.*	0
8.	plakat - smutný	*Někdo mu ublížil.*	0
9.	písek - potit se	*Písek potí, je takový tmavý.*	0
10.	slunko - studený	*Studený v zimě.*	0
		Hrubý skór	**2**

Tab. 87: Matouš – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*barvy*	2
2.	lev, tygr, slon	*žirafa*	1
3.	kmen, kořen, list	*strom*	2
4.	kostel, chata, vila	*v městě*	0
5.	skákat, jít,utíkat	*jít na procházku*	0
6.	nohy, ocas, peří	*zobák*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*mluvit si u hraní*	0
8.	teď, později, předtím	*teďka*	0
9.	košík, taška, kbelík	*papír*	0
10.	potok, řeka, pramen	*jezírko*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kuřátko*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*úzký*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*dřevo*	0
14.	kámen, voda, hlína	*zalévá kámen*	0
		Hrubý skór	**11**

Tab. 88: Matouš – Hledání slov

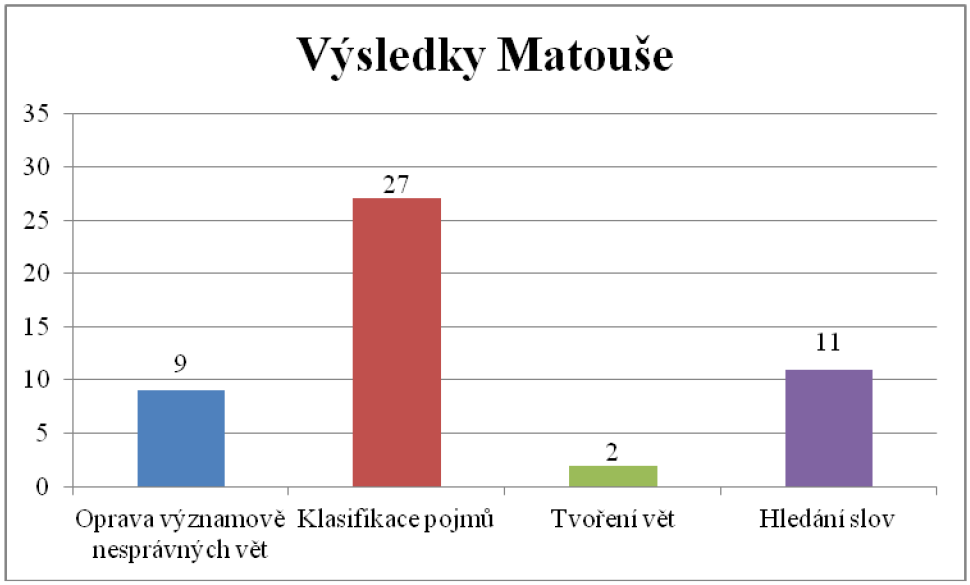

Graf 22: Výsledky Matouše

Matouš dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 9 b., v subtestu Klasifikace pojmů 27 b., v subtestu Tvoření vět 2 b. a subtestu Hledání slov 11 b.

9. Miriam

Věk: 5;8

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Mirka je velmi hbité děvčátko. Již při představování jsem pozoroval, že má problémy s vyslovováním hlásky r. Při řešení úkolů byla stále v pohybu.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, platíme tam peníze*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně blbin.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka mračí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně dřiny.*	1
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se hlavně léky*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim co je loterie.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**14**

Tab. 89: Miriam– Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	3, 2, 1, 5, 4, 7, 8	5
2.	Potraviny	15, 20, 11, 19, 18, 14, 17, 16, 1, 3, 5	8
3.	Oblečení	21, 22, 23, 24, 25	5
4.	Hračky	9, 7, 6, 8, 10, 5, 26	5
5.	Dopravní prostředky	30, 27, 26, 25, 29	5
6.	Rostliny	11, 12, 15, 14, 13, 4	5
			33

Tab. 90: Miriam – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Do jablka se zakousnout*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá do školy*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Na dvoře leží pes.*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Raduje se otec, že mu dal dáreček*	2
6.	křeslo - lékař - sedět	*Na křesle lékař sedí.*	1
7.	cukr - sladký	*Cukr je sladký.*	2
8.	plakat - smutný	*Pláče smutný.*	0
9.	písek - potit se	*V písu potit se.*	0
10.	slunko - studený	*Sluníčko studený.*	0
		Hrubý skór	**11**

Tab. 91: Miriam – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*černá*	2
2.	lev, tygr, slon	*papoušek*	0
3.	kmen, kořen, list	*bříza*	2
4.	kostel, chata, vila	*barák*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*jíst*	0
6.	nohy, ocas, peří	*ruce*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*řídit*	0
8.	teď, později, předtím	*umejt*	0
9.	košík, taška, kbelík	*koště*	0
10.	potok, řeka, pramen	*moře*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kohout*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*lehký*	0
13.	řezat, přitloukat, natírat	*kácet*	2
14.	kámen, voda, hlína	*kytka*	0
		Hrubý skór	**10**

Tab. 92: Miriam – Hledání slov

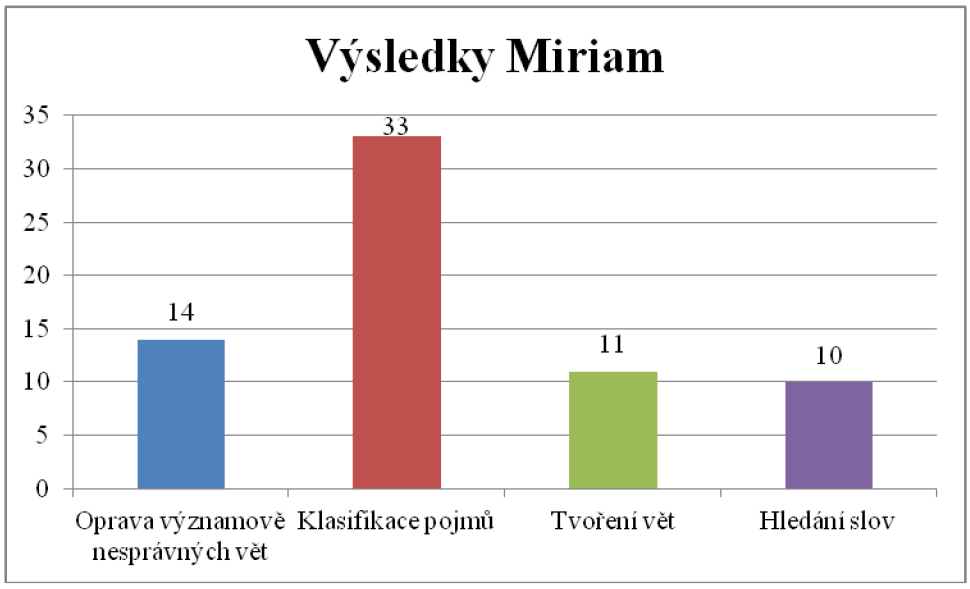

Graf 23: Výsledky Miriam

Miriam dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 14 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 b., v subtestu Tvoření vět 11 b. a subtestu Hledání slov 10 b.

10. Neklan

Věk: 6;8

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Neklan na naše setkání přišel se svým kamarádem pandou. Představil mi nejprve sebe a pak svého kamaráda. Předškolák s odkladem školní docházky.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka dala na stůl vázu s květinami.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, nakoupíme a musíme zaplatit peníze.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek je vtipný.*	1
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí je maminka smutná.*	2
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně smutku.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se hlavně klid.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim co je loterie.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**13**

Tab. 93: Neklan – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 2, 4, 5, 3	5
2.	Potraviny	14, 11, 19, 16, 17, 20, 18, 15	8
3.	Oblečení	23, 25, 22, 21, 24	5
4.	Hračky	6, 8, 9, 7, 10	5
5.	Dopravní prostředky	28, 27, 29, 30, 26	5
6.	Rostliny	12, 13, 14,	3
			31

Tab. 94: Neklan – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje hrabat zahradu.*	1
2.	jablko - ukousnout	*Jablko koušu.*	1
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapeček spěchá do školy.*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes spí dvůr jí.*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Otec chrápe, dárek spí.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Křeslo lékař sedí.*	0
7.	cukr - sladký	*Cukr je sladký.*	2
8.	plakat - smutný	*Otec pláče, je smutný.*	2
9.	písek - potit se	*Chlapeček v písku si hraje.*	0
10.	slunko - studený	*Je teplo a potom je mráz.*	0
		Hrubý skór	**8**

Tab. 95: Neklan – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*kaproun*	0
3.	kmen, kořen, list	*listy*	0
4.	kostel, chata, vila	*domov*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*chodit*	2
6.	nohy, ocas, peří	*zuby*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*křičí*	2
8.	teď, později, předtím	*potom*	2
9.	košík, taška, kbelík	*košíček*	0
10.	potok, řeka, pramen	*moře*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kachna*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*ťukat*	1
14.	kámen, voda, hlína	*země*	2
		Hrubý skór	**15**

Tab. 96: Neklan – Hledání slov

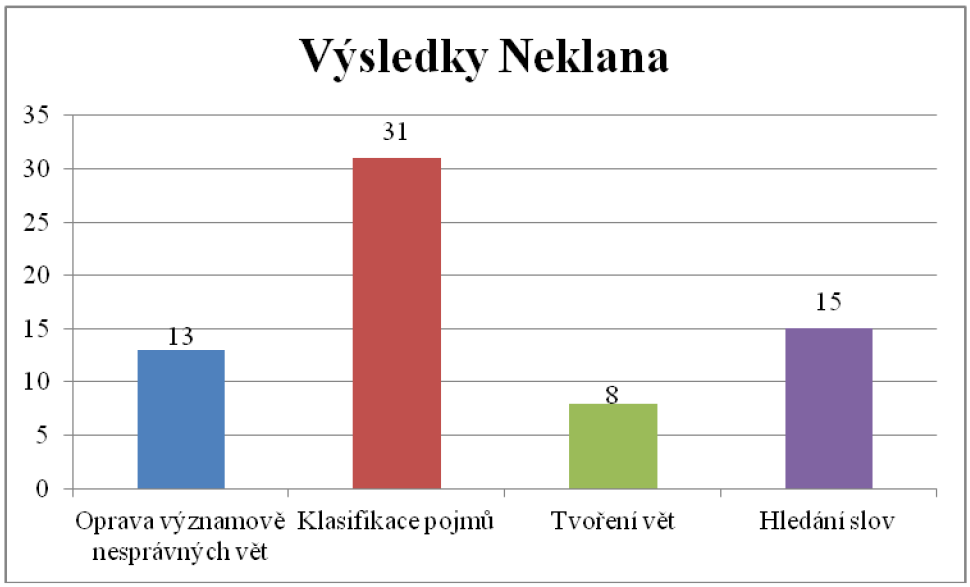

Graf 24: Výsledky Neklana

Neklan dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 13 b., v subtestu Klasifikace pojmů 31 b., v subtestu Tvoření vět 8 b. a subtestu Hledání slov 15 b.

11. Roman

Věk: 5;10

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Roman je šikovný chlapec, který zná svůj věk i jméno. Při řešení úkolů pokračuje rovnoměrným tempem, snaží se přemýšlet, ne však dlouho.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když nakupujeme, jdeme pak k pokladně a dáme peníze prodavačce.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně radosti.*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali velkou radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka mračí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně smíchu.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně léky nebo operaci.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a taky tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**11**

Tab. 97: Roman – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	4, 1, 3, 5, 2, 8	5
2.	Potraviny	20, 15, 11, 16, 19, 14, 18, 17	8
3.	Oblečení	23, 22, 25, 24, 21	5
4.	Hračky	6, 10, 7, 9, 8	5
5.	Dopravní prostředky	27, 26, 29, 28, 30	5
6.	Rostliny	12, 15, 13	5
			31

Tab. 98: Roman – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka by mohla pracovat na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Já ukousnu jablko.*	2
3.	chlapec - spěchat - škola	*Musím hodně rychle do školy.*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes bude ležet na dvorku.*	2
5.	radovat se - otec - dárek	*Raduje se otec, že mu dal dáreček*	2
6.	křeslo - lékař - sedět	*Pacient bude sedět u lékaře na křesle.*	2
7.	cukr - sladký	*Cukr asi bude sladký.*	2
8.	plakat - smutný	*Někdo bude plakat, protože něco neudělal.*	0
9.	písek - potit se	*Že bude písek to.*	0
10.	slunko - studený	*Že bude slunce studený.*	0
		Hrubý skór	**12**

Tab. 99: Roman – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*černá, zelená*	2
2.	lev, tygr, slon	*mamut, opice*	1
3.	kmen, kořen, list	*větve*	2
4.	kostel, chata, vila	*večeře*	0
5.	skákat, jít,utíkat	*řvát*	0
6.	nohy, ocas, peří	*pták*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*řvát*	2
8.	teď, později, předtím	*potom*	2
9.	košík, taška, kbelík	*batoh*	1
10.	potok, řeka, pramen	*vodopád*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*kuřátka*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*malovat*	2
14.	kámen, voda, hlína	*bláto*	2
		Hrubý skór	**20**

Tab. 100: Roman – Hledání slov

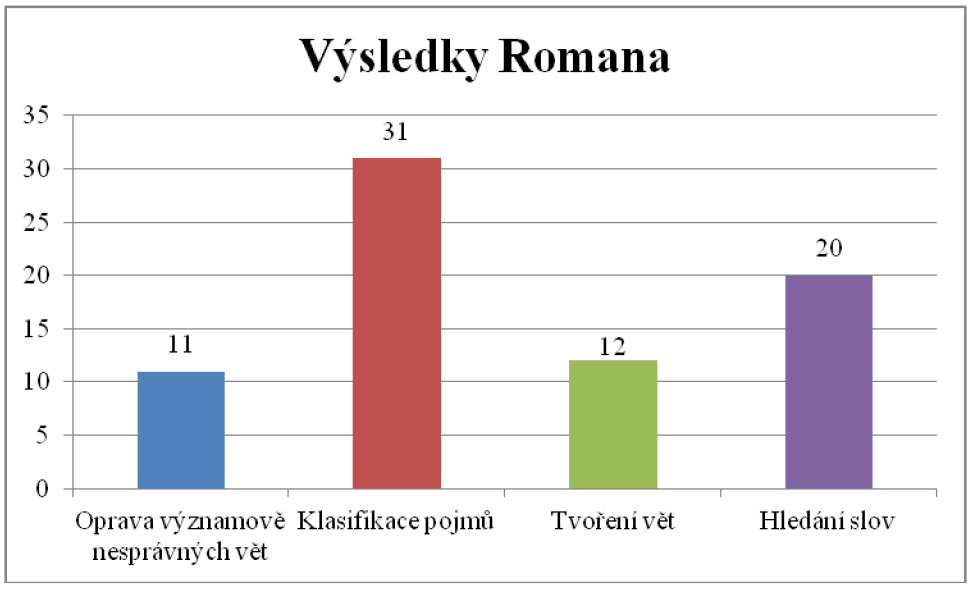

Graf 25: Výsledky Romana

Roman dosáhl v subtestu Oprava významově nesprávných vět 11 b., v subtestu Klasifikace pojmů 31 b., v subtestu Tvoření vět 12 b. a subtestu Hledání slov 20 b.

12. Šarlota

Věk: 5;11

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Šarlota je rozvážná holčička. Zná své jméno i věk. Při řešení úkolů postupuje pomalejším tempem.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vydělváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, něco si kupujeme.*	0
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně dárků.*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Dali jsme mu dárek.*	0
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Maminka pracuje.*	0
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Líbí se jim to.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, jde do postele se vyležet.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim co je loterie.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme písničku.*	0
	Hrubý skór	**4**

Tab. 101: Šarlota – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	1, 4, 5, 2, 3	5
2.	Potraviny	11, 14, 15, 19, 20, 18, 17, 16	8
3.	Oblečení	22, 25, 21, 23, 24	5
4.	Hračky	6, 8, 9, 7, 10	5
5.	Dopravní prostředky	25, 28, 27, 29, 30	5
6.	Rostliny	12, 13, 15, 11, 14	5
			33

Tab. 102: Šarlota – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracuje na zahradě*	2
2.	jablko - ukousnout	*Nevim.*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Hošík spěchá do školy.*	1
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes leží na seně.*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Neví.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Lékař sedí na židli.*	1
7.	cukr - sladký	*Neví.*	0
8.	plakat - smutný	*Brečí.*	0
9.	písek - potit se	*Hraji si na písku.*	0
10.	slunko - studený	*Neví.*	0
		Hrubý skór	**4**

Tab. 103: Šarlota – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*zlatá*	2
2.	lev, tygr, slon	*pavouk*	0
3.	kmen, kořen, list	*polívka*	0
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*ven*	1
6.	nohy, ocas, peří	*lev*	0
7.	volat, šeptat, mluvit	*mluvit*	0
8.	teď, později, předtím	*venku*	0
9.	košík, taška, kbelík	*pytel*	2
10.	potok, řeka, pramen	*voda*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*slon*	0
12.	veliký, vysoký, hluboký	*obrovský*	2
13.	řezat, přitloukat, natírat	*utírat*	0
14.	kámen, voda, hlína	*kámen*	0
		Hrubý skór	**10**

Tab. 104: Šarlota – Hledání slov

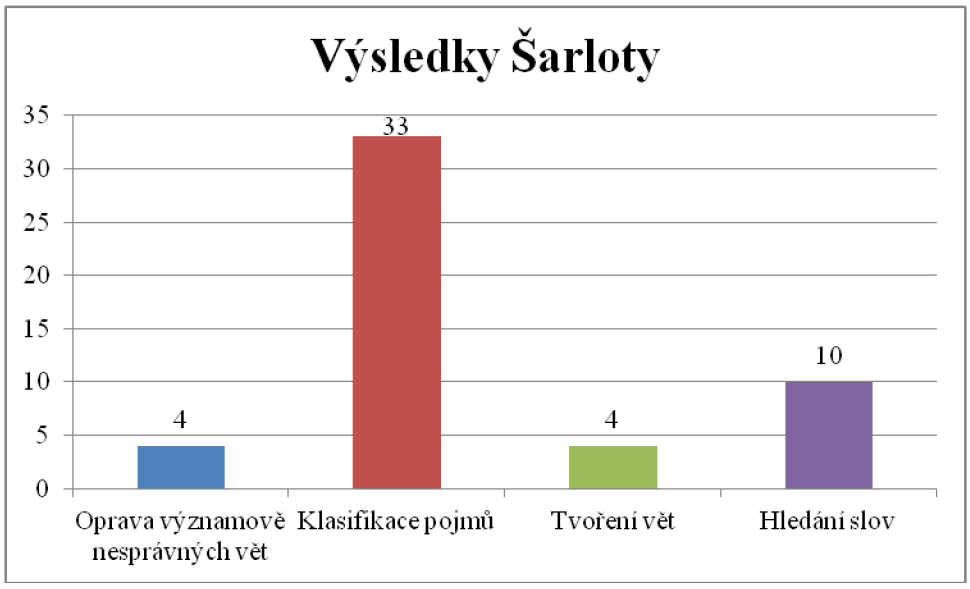

Graf 26: Výsledky Šarloty

Šarlota dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 4 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 b., v subtestu Tvoření vět 4 b. a subtestu Hledání slov 10 b.

13. Tina

Věk: 5;8

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Tinka zná svůj věk, jméno i bydliště. Pověděla mi, že má moc ráda zvířátka. Pracovala trpělivě, nikam nespěchala.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, dáváme paní prodavačce peníze*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Veselý šašek provádí hodně tanečků.*	2
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Dali jsme jí dárek k narozeninám.*	0
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka mračí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Neví.*	0
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně ležet.*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevím.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Že tancujou.*	0
	Hrubý skór	**9**

Tab. 105: Tina – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	4, 5, 3, 1, 2	5
2.	Potraviny	14, 11, 18, 16, 19, 17, 15, 20	8
3.	Oblečení	25, 22, 21, 23, 24	5
4.	Hračky	8, 6, 7, 10, 9	5
5.	Dopravní prostředky	27, 30, 29, 28, 26	5
6.	Rostliny	12, 15, 14, 13, 11	5
			33

Tab. 106: Tina – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka na zahradě pracuje*	2
2.	jablko - ukousnout	*Mamka jablko ukousla*	1
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec jde do školy.*	0
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes leží na zahradě.*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Otec dostal dárek.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Lékař sedí na křesle.*	2
7.	cukr - sladký	*Že je sladký cukr.*	1
8.	plakat - smutný	*Že je kluk smutný.*	0
9.	písek - potit se	*Že se kluk potí.*	0
10.	slunko - studený	*Že je studený sluníčko.*	0
		Hrubý skór	**6**

Tab. 107: Tina – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*barvy*	2
2.	lev, tygr, slon	*kamarádi*	0
3.	kmen, kořen, list	*tráva*	1
4.	kostel, chata, vila	*nevim*	0
5.	skákat, jít,utíkat	*jezdit na kole*	0
6.	nohy, ocas, peří	*pták*	2
7.	volat, šeptat, mluvit	*být potichu*	0
8.	teď, později, předtím	*za chvíli*	2
9.	košík, taška, kbelík	*peněženka*	0
10.	potok, řeka, pramen	*říčka*	0
11.	slepice, krůta, kačena	*kohout*	1
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*nevim*	0
14.	kámen, voda, hlína	*bláto*	2
		Hrubý skór	**11**

Tab. 108: Tina – Hledání slov

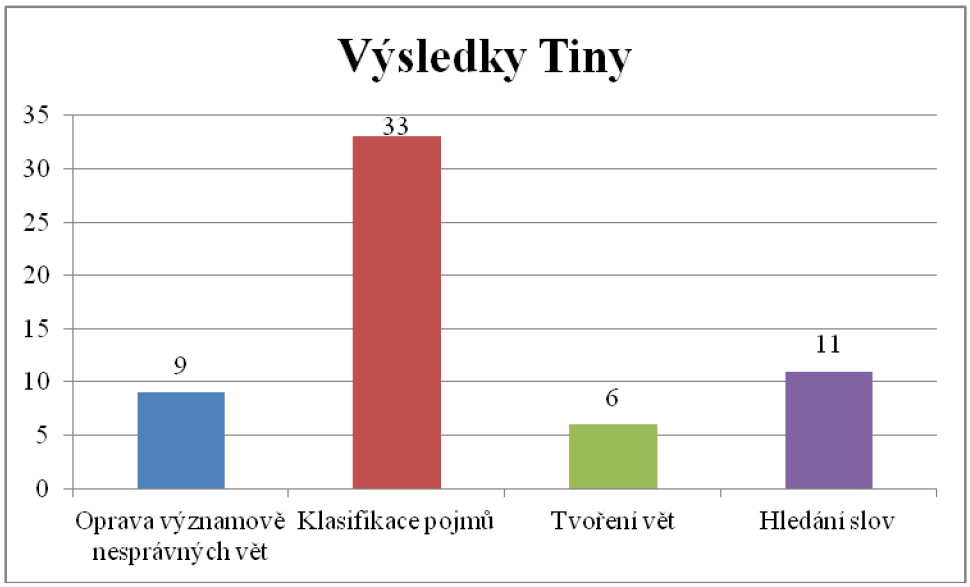

Graf 27: Výsledky Tiny

Tina dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 9 b., v subtestu Klasifikace pojmů 33 b., v subtestu Tvoření vět 6 b. a subtestu Hledání slov 11 b.

14. Věra

Věk: 6;8

Vzdělávací zařízení: běžná třída mateřské školy

Věrka je děvče s odkladem školní docházky. Zná svoje jméno i věk, nad úkoly přemýšlí dlouho, dlouho přemýšlí. Zajímavé bylo, že neznala pojem živočich.

	Úkol **Odpověď**	Body
1.	Maminka položila vázu s květinami pod stůl. *Maminka položila vázu s květinami na stůl.*	2
2.	Když jdeme nakupovat do obchodu, vyděláváme peníze *Když jdeme nakupovat do obchodu, nakupujeme a dáme peníze prodavačce.*	2
3.	Veselý šašek provádí hodně otázek. *Nevim.*	0
4.	Tímto dárkem jsme mamince udělali velkou lásku. *Mamince jsme tím dárkem udělali radost.*	2
5.	Ze samých trápení a starostí se maminka směje *Ze samých trápení a starostí se maminka zlobí.*	1
6.	Učitelka zadává dětem hodně radosti. *Učitelka zadává dětem hodně úkolů.*	2
7.	Když je člověk nemocný, potřebuje hlavně zábavu. *Když je člověk nemocný, potřebuje se hlavně léky*	2
8.	V loterii je možné použít auto. *Nevim co je loterie.*	0
9.	Protože jsme veselí, zpíváme ani tancujeme. *Protože jsme veselí, zpíváme a tancujeme.*	2
	Hrubý skór	**13**

Tab. 109: Věra – Oprava významově nesprávných vět

	Úkol	Čísla obrázků	Body
1.	Živočichové	4, 3, 1, 5, 2	5
2.	Potraviny	20, 17, 14, 11, 19, 16, 18, 15	8
3.	Oblečení	22, 24, 25, 21, 23	5
4.	Hračky	9, 7, 6, 8, 10, 5, 26	5
5.	Dopravní prostředky	29, 26, 27, 30, 28	5
6.	Rostliny	12, 13	2
			30

Tab. 110: Věra – Klasifikace pojmů

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	maminka - pracovat - zahrada	*Maminka pracovat na zahrada*	1
2.	jablko - ukousnout	*Jablko ukousnout.*	0
3.	chlapec - spěchat - škola	*Chlapec spěchá do školy*	2
4.	dvůr - ležet - pes	*Pes leží*	0
5.	radovat se - otec - dárek	*Radovat se otec.*	0
6.	křeslo - lékař - sedět	*Lékař sedí na křesle.*	2
7.	cukr - sladký	*Cukr sladký.*	0
8.	plakat - smutný	*Plakat.*	0
9.	písek - potit se	*Nevim.*	0
10.	slunko - studený	*Nevim.*	0
		Hrubý skór	**5**

Tab. 111: Věra – Tvoření vět

	Úkol	*Odpověď*	Body
1.	modrá, žlutá, červená	*bílá*	2
2.	lev, tygr, slon	*zebra*	1
3.	kmen, kořen, list	*kytka*	1
4.	kostel, chata, vila	*dům*	1
5.	skákat, jít,utíkat	*jet*	0
6.	nohy, ocas, peří	*slepička*	1
7.	volat, šeptat, mluvit	*nevim*	0
8.	teď, později, předtím	*nevim*	0
9.	košík, taška, kbelík	*nevim*	0
10.	potok, řeka, pramen	*voda*	2
11.	slepice, krůta, kačena	*husa*	2
12.	veliký, vysoký, hluboký	*malý*	1
13.	řezat, přitloukat, natírat	*nevim*	0
14.	kámen, voda, hlína	*kytka*	0
		Hrubý skór	**11**

Tab. 112: Věra – Hledání slov

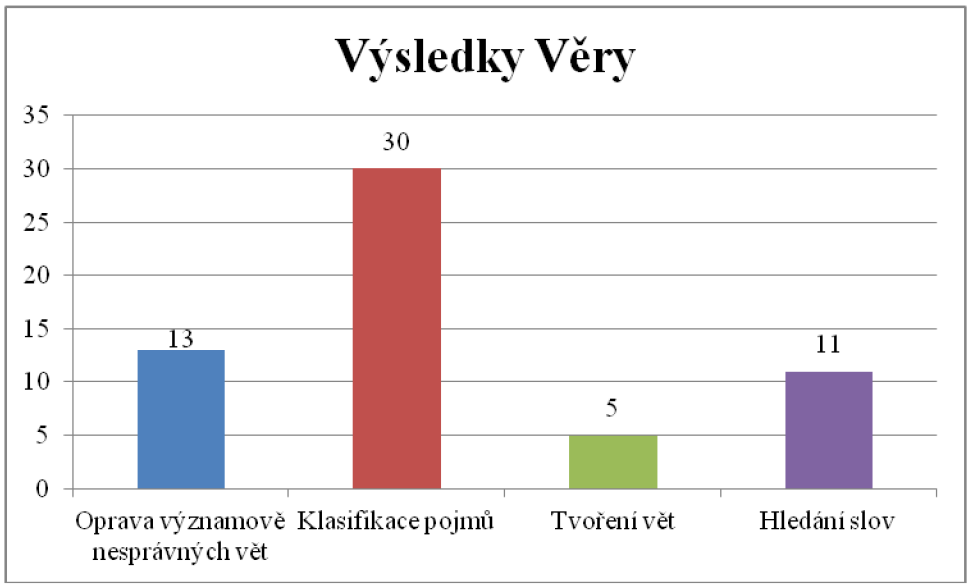

Graf 28: Výsledky Věry

Věra dosáhla v subtestu Oprava významově nesprávných vět 13 b., v subtestu Klasifikace pojmů 30 b., v subtestu Tvoření vět 5 b. a subtestu Hledání slov 11 b.

4.4. Závěr výzkumného šetření

Výzkumné šetření mělo za cíl analyzovat a porovnat výsledky předškoláků v logopedické a běžné třídě mateřské školy, a to v rovině morfologicko-syntaktické a lexikálně-sémantické.

Šetřením byly získány informace, které jsou uvedeny v následujících tabulkách a grafu (OVNV znamená opravu významově nesprávných vět, KP klasifikaci pojmů, TV tvoření vět a HS hledání slov).

Logopedická třída + MŠ logopedická				
Jméno	OVNV, max. 18	KP, max. 33	TV, max. 20	HS, max. 28
Alešek	12	12	0	13
Eman	4	25	2	2
Emička	11	31	0	5
Evička	9	31	6	10
Gituška	9	28	0	4
Jirka	5	33	4	4
Jonáš	2	13	0	2
Josífek	7	33	0	2
Mareček	14	33	0	18
Martinek	10	33	8	10
Miluška	15	33	3	13
Mireček	12	30	0	5
Pavlík	8	17	2	6
Vládík	13	33	4	10
Průměr	**9,36**	**27,5**	**2,07**	**7,43**

Tab. 113: Výsledky šetření v logopedické třídě a MŠ logopedické

Běžná třída				
Jméno	OVNV, max. 18	KP, max. 33	TV, max. 20	HS, max. 28
Albert	13	32	11	15
Arnošt	10	33	8	11
Adrianka	10	33	4	8
Fanda	15	32	11	18
Jenda	11	33	7	12
Lenička	16	28	6	9
Matěj	15	33	12	10
Matouš	9	27	2	11
Mirka	14	33	11	10
Neklan	13	31	8	15
Románek	11	31	12	20
Šarlotka	4	33	4	10
Tinka	9	33	6	11
Věrka	13	30	5	11
Průměr	**11,64**	**31,57**	**7,64**	**12,21**

Tab. 114: Výsledky šetření v běžné třídě MŠ

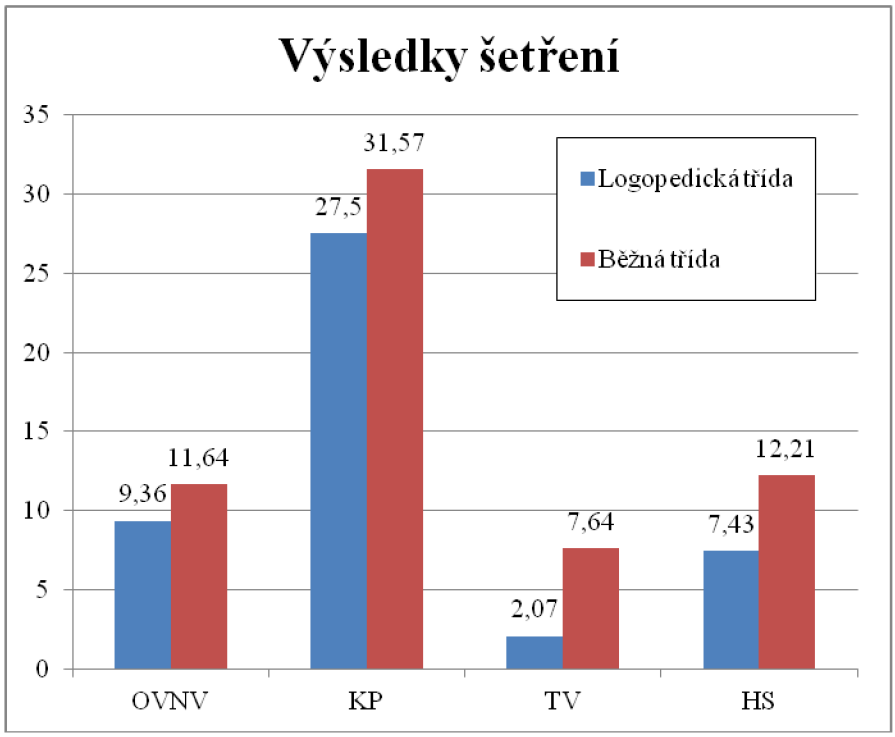

Graf 29: Celkové výsledky šetření

Ze získaných výsledků je patrné, že výzkumné teze se potvrdily.

Výzkumná teze 1 *Intaktní děti mají lexikálně-sémantickou stránku vyvinutou lépe než děti z logopedických tříd mateřské školy* se potvrdila.

Děti z logopedických tříd měly horší průměrné skóry v subtestech Klasifikace pojmů i Hledání slov. Tři děti z těchto tříd měly velmi podprůměrný výsledek v testu Klasifikace pojmů (12, 13, 17 bodů) a též tři jedinci z této skupiny měli dosáhli pouze 2 bodů v Hledání slov. I mezi předškoláky z logopedické třídy se však našli jedinci, kteří překonali průměrný hrubý skór intaktní skupiny v obou testech (33 bodů v klasifikaci pojmů a 18 a 13 bodů v testu Hledání slov). Mezi intaktními jedinci 2 děti dosáhly podprůměrného výsledku (8, respektive 9 bodů), nejlepším výsledkem bylo 18 bodů. Subtesty pro výzkum úrovně lexika byly mezi většinou probandů hodnoceny jako nejlepší a nejzábavnější.

Výzkumná teze 2 *Intaktní děti mají morfologickou stránku na vyšší úrovni oproti dětem v logopedických třídách* se potvrdila.

Intaktní děti dosáhly jak v subtestu Oprava významově nesprávných vět, tak především v subtestu Tvoření vět lepšího průměrného hrubého skóru. Při korekci významu vět i tak jedna osoba z běžné třídy dosáhla velmi podprůměrného výsledku 4 bodů. Ve třídách pro děti s narušenou komunikační schopností tři předškoláci dosáhli podprůměrného výsledku (2, 3, 5 bodů). Nejlepším výsledkem v obou výzkumných skupinách bylo 15 bodů.

Velké potíže působilo dětem z logopedické třídy skládání nabízených slov do vět. Sedm jedinců z této skupiny nezískalo v tomto subtestu ani jeden bod a zbytek dosáhl velmi podprůměrných výsledků. I v běžné třídě lze vypozorovat jedince, kterým tento test dělal problémy, dva z nich dosáhli pouze 2 bodů.

Poslední, třetí výzkumná teze *Děti v logopedických třídách mateřské školy mají hůře rozvinutou syntaktickou stránku oproti dětem intaktním* se potvrdila.

Jak bylo uvedeno výše, předškoláci z logopedické třídy měli problém se sestavením smysluplné věty či souvětí a také s korekcí nesprávných vět. Často také chybovali v gramatické struktuře věty. Potíže se syntaxí lze však vysledovat i ve výsledcích dětí z běžné třídy mateřské školy. Děti z logopedické třídy prezentovali například tyto věty: „Písek potit se na sluníčku. Veselý šašek pobavuje lidi. Chlapeček plaká. Chlapec spěchá škola. Maminka pracuje zahrada. Slunko teplý. U intaktních dětí se objevily následující sekvence slov: Učitelka zadává dětem hodně smutnosti. Je cukr sladký. Lékař sedět v křesle. Plaká smutná. Jablko ukousnout zubama. Maminka pracuje hrabat zahradu. Raduje se otec, že mu dal dáreček“. U dětí s diagnostikovanou narušenou komunikační schopností také docházelo velmi často k prostému zopakování

přednesené věty či slov, ačkoli jim na příkladech bylo vysvětleno, jak a čím je věta tvořena.

Poznatky, které vyplynuly v průběhu šetření

Ze šetření vyplývá, že subtesty, které jsem použil v rámci svého šetření, jsou velmi náročné. Stoprocentně všechny testy nezvládl žádný ze zkoumaných účastníků. Považuji za vhodné přiznat, že když jsem dostal a cvičně absolvoval testy, nedosáhl jsem plného počtu bodů.

Každé dítě zvládlo testy ve zcela individuálním tempu, většinou děti z běžné třídy řešily úkoly v celkem svižném tempu, naopak u dětí z logopedických tříd bylo potřeba tempo přizpůsobit a často dělat i přestávky. U těchto dětí bylo potřeba úkoly také déle vysvětlit.

Často jsem také pozoroval lepší výsledek u úloh, které jsou dětem v předškolním věku nějakým způsobem blízké, například v korekci významově nesprávných vět dokázaly většinou dobře opravit souvětí s nemocným člověkem či maminkou. Naopak s větší mírou abstrakce docházelo k větším chybám.

V subtestu Oprava významově nesprávných vět neznalo žádné z dětí slovo loterie v zadání úkolu č. 8. Přestože většina dětí se těšila na školní docházku, subtest ukázal, že vlastně nevědí, co je ve škole čeká (věta 6).

V subtestu Klasifikace pojmů mnozí zúčastnění nebyli schopni říci před testem, co jsou živočichové, rostliny či dopravní prostředky. Význam těchto slov jim byl neznámý, a proto jim musel být vysvětlen. Potíže dělal dětem obrázek auta, kdy někteří jej měli tendenci zařadit také do hraček. Zde se přimlouvám za vyměnění za jiný dopravní prostředek. Sám jsem totiž dostal jako dárek model úplně stejného automobilu, který mám vystaven v práci na stole. Nabízí se například vagon s lokomotivou, autobus atp.

V subtestu Tvoření vět měli participanti potíže především s úkoly jeho druhé polovině, ale také s úkolem jablko ukousnout. Některým pomohlo vyměnit slovo lékař za slovo pan doktor.

V subtestu Hledání slov neznali předškoláci slovo vila, většina z nich slovo pramen a někteří slovo krůta. Potíže bylo možné sledovat také u úkolu č. 8, kde měli odhalit časovou souvislost mezi slovy.

ZÁVĚR

Obtíže v jakékoli oblasti vývoje jedince často negativně ovlivňuje jeho budoucnost. Člověk je společenský tvor, zoon politikon a jako hlavní prostředek sociálního styku používá jazyk a řeč. Narušení vývoje řeči se může projevit izolovaně v rámci jedné jazykové roviny, ale i souběžně v několika či všech složkách jazykového projevu. V České republice chybí standardizované testy pro efektivní zjišťování úrovně komunikační schopnosti jednotlivce.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat a porovnat výsledky dvou skupin dětí v rovině morfologicko-syntaktické a oblasti slovní zásoby. Text je rozdělen do čtyř kapitol. Tři kapitoly tvoří část teoretickou. Čtvrtá kapitola je praktická, tvoří ji vlastní výzkum a poznatky a závěry z něj vytěžené.

Lze konstatovat, že cíl diplomové práce byl splněn. Výzkum a jeho výsledky prokázaly, že děti v běžné třídě mateřské školy měly lépe rozvinutou morfologicko-syntaktickou rovinu jazyka i lexikum oproti stejně starým probandům z logopedických tříd. Již jako učitel na základní škole jsem pozoroval zhoršování aktivního komunikačního projevu u dětí. I výzkum v rámci diplomové práce tento trend potvrdil, a to u dětí z obou zkoumaných skupin.

Výzkum byl pro mě příležitostí hlouběji nahlédnout do primárního školství. Časovou a logistickou náročnost vynahradily nové a cenné zkušenosti a zážitky při práci s předškolními dětmi. Spolupráce s vedoucími pracovnicemi a učitelkami, stejně jako s rodiči, byla velmi přínosná a usnadňovala zkoumání. Bez jejich souhlasu a vstřícnosti by nebylo možné šetření uskutečnit.

V rámci praxe a výzkumu v jedné z mateřských škol jsem se setkal s maminkou, jejíž syn měl diagnostikovánu vývojovou dysfázii. Z jejích slov a chování jsem cítil tíživost narušení vývoje řeči nejen pro jedince samotného, ale také bezradnost jeho nejbližšího sociálního okolí. Právě toto byl jeden z momentů, kdy jsem si nejvíce uvědomoval přínos logopedické intervence pro takto postižené jedince a jejich rodiny. Těší mě, že jsem mohl zpracovávat toto téma. Věřím, že poznatky, které jsem získal v souvislosti s diplomovou prací, využiji také v praxi.

SHRNUTÍ

Diplomová práce se zaměřuje na diagnostiku narušeného vývoje řeči. Porovnává porovnány úrovně slovní zásoby a morfologicko-syntaktické složky řeči u dětí s narušenou komunikační schopností a intaktních dětí.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je zpracována na základě studia a analýzy odborné literatury a dělí se na tři kapitoly. První kapitola se zabývá teoretickými východisky a pojednává o komunikaci, poruchách komunikace a jejich výskytu u předškolních dětí a péči o osoby s poruchami komunikace. Druhá kapitola je věnována vývoji jedince v obecné rovině, ontogenetickému vývoji řeči, vývoji v jazykových rovinách a psychosociálnímu vývoji. Třetí kapitola se zabývá poznatky o specificky narušeném vývoji řeči. Vymezuje klasifikaci a definice, etiologii a symptomatologii a logopedickou intervenci u jedinců s tímto druhem narušení komunikační schopnosti.

Praktická část obsahuje výzkumné šetření a jeho závěry. Výzkum je proveden kvantitativně-kvalitativní metodou. K výzkumu byly použity čtyři nestandardizované subtesty Heidelberského testu vývoje řeči. Výsledky jsou zpracovány do tabulek a grafů. V rámci výzkumu byly použity techniky studium a analýza odborné literatury, pozorování, praktické zkoušení a testování.

SUMMARY

Diploma thesis focuses on specific language impairment and its diagnosis. It compares levels of vocabulary, morphology and syntax. The thesis is divided to two parts, theoretical and practical. Theoretical one is adapted on the basis of study and analysis of reference books. The first chapter deals with theoretical basis and concerns communication, communication disorders and their incidence of preschool children and care for persons with communication disorders in the Czech Republic. The second chapter is focused on human development, ontogenetic speech development, development of language levels and psychosocial development. The third chapter deals with knowledge about specific language impairment. It delimits classification and definitions, etiology and symptomatology and speech therapy intervention for persons with that kind of disturbance of communication ability.

Practical part includes research and its conclusion. Research is realized through qualitative-quantitative method. There were used four non-standardized subtests from Heidelberg test of speech development for research. The results are adapted to tables and graphs. There were used techniques study and analysis of reference books, observation, practical examination and testing.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tab. 1: Aleš – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 2: Aleš – Klasifikace pojmů
Tab. 3: Aleš – Tvoření vět
Tab. 4: Aleš - Hledání slov
Tab. 5: Emanuel – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 6: Emanuel – Klasifikace pojmů
Tab. 7: Emanuel – Tvoření vět
Tab. 8: Emanuel - Hledání slov
Tab. 9: Ema – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 10: Ema – Klasifikace pojmů
Tab. 11: Ema – Tvoření vět
Tab. 12: Ema - Hledání slov
Tab. 13: Eva– Oprava významově nesprávných vět
Tab. 14: Eva – Klasifikace pojmů
Tab. 15: Eva – Tvoření vět
Tab. 16: Eva - Hledání slov
Tab. 17: Gita – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 18: Gita – Klasifikace pojmů
Tab. 19: Gita – Tvoření vět
Tab. 20: Gita - Hledání slov
Tab. 21: Jiří – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 22: Jiří – Klasifikace pojmů
Tab. 23: Jiří – Tvoření vět
Tab. 24: Jiří - Hledání slov
Tab. 25: Jonáš – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 26: Jonáš – Klasifikace pojmů
Tab. 27: Jonáš – Tvoření vět
Tab. 28: Jonáš - Hledání slov
Tab. 29: Josef – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 30: Josef – Klasifikace pojmů
Tab. 31: Josef – Tvoření vět
Tab. 32: Josef - Hledání slov
Tab. 33: Marek – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 34: Marek – Klasifikace pojmů
Tab. 35: Marek – Tvoření vět
Tab. 36: Marek - Hledání slov
Tab. 37: Martin – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 38: Martin – Klasifikace pojmů

Tab. 39: Martin – Tvoření vět
Tab. 40: Martin - Hledání slov
Tab. 41: Miluše – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 42: Miluše – Klasifikace pojmů
Tab. 43: Miluše – Tvoření vět
Tab. 44: Miluše - Hledání slov
Tab. 45: Miroslav – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 46: Miroslav – Klasifikace pojmů
Tab. 47: Miroslav – Tvoření vět
Tab. 48: Miroslav - Hledání slov
Tab. 49: Pavel – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 50: Pavel – Klasifikace pojmů
Tab. 51: Pavel – Tvoření vět
Tab. 52: Pavel - Hledání slov
Tab. 53: Vladimír – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 54: Vladimír – Klasifikace pojmů
Tab. 55: Vladimír – Tvoření vět
Tab. 56: Vladimír - Hledání slov
Tab. 57: Albert – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 58: Albert – Klasifikace pojmů
Tab. 59: Albert– Tvoření vět
Tab. 60: Albert - Hledání slov
Tab. 61: Arnošt – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 62: Arnošt – Klasifikace pojmů
Tab. 63: Arnošt – Tvoření vět
Tab. 64: Arnošt - Hledání slov
Tab. 65: Adriana – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 66: Adriana – Klasifikace pojmů
Tab. 67: Adriana – Tvoření vět
Tab. 68: Adriana - Hledání slov
Tab. 69: František – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 70: František – Klasifikace pojmů
Tab. 71: František – Tvoření vět
Tab. 72: František - Hledání slov
Tab. 73: Jan – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 74: Jan – Klasifikace pojmů
Tab. 75: Jan – Tvoření vět
Tab. 76: Jan - Hledání slov
Tab. 77: Lenka – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 78: Lenka – Klasifikace pojmů

Tab. 79: Lenka – Tvoření vět
Tab. 80: Lenka - Hledání slov
Tab. 81: Matěj – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 82: Matěj – Klasifikace pojmů
Tab. 83: Matěj – Tvoření vět
Tab. 84: Matěj - Hledání slov
Tab. 85: Matouš – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 86: Matouš – Klasifikace pojmů
Tab. 87: Matouš – Tvoření vět
Tab. 88: Matouš - Hledání slov
Tab. 89: Miriam – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 90: Miriam – Klasifikace pojmů
Tab. 91: Miriam – Tvoření vět
Tab. 92: Miriam - Hledání slov
Tab. 93: Neklan – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 94: Neklan – Klasifikace pojmů
Tab. 95: Neklan – Tvoření vět
Tab. 96: Neklan - Hledání slov
Tab. 97: Roman – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 98: Roman – Klasifikace pojmů
Tab. 99: Roman – Tvoření vět
Tab. 100: Roman - Hledání slov
Tab. 101: Šarlota – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 102: Šarlota – Klasifikace pojmů
Tab. 103: Šarlota – Tvoření vět
Tab. 104: Šarlota - Hledání slov
Tab. 105: Tina – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 106: Tina – Klasifikace pojmů
Tab. 107: Tina – Tvoření vět
Tab. 108: Tina - Hledání slov
Tab. 109: Věra – Oprava významově nesprávných vět
Tab. 110: Věra – Klasifikace pojmů
Tab. 111: Věra – Tvoření vět
Tab. 112: Věra - Hledání slov
Tab. 113: Výsledky šetření v logopedické třídě a MŠ logopedické
Tab. 114: Výsledky šetření v běžné třídě MŠ
Graf 1: Výsledky Aleše
Graf 2: Výsledky Emanuela
Graf 3: Výsledky Emy
Graf 4: Výsledky Evy

Graf 5: Výsledky Gity
Graf 6: Výsledky Jiřího
Graf 7: Výsledky Jonáše
Graf 8: Výsledky Josefa
Graf 9: Výsledky Marka
Graf 10: Výsledky Martina
Graf 11: Výsledky Miluše
Graf 12: Výsledky Miroslava
Graf 13: Výsledky Pavla
Graf 14: Výsledky Vladimíra
Graf 15: Výsledky Alberta
Graf 16: Výsledky Arnošta
Graf 17: Výsledky Adriany
Graf 18: Výsledky Františka
Graf 19: Výsledky Jana
Graf 20: Výsledky Lenky
Graf 21: Výsledky Matěje
Graf 22: Výsledky Matouše
Graf 23: Výsledky Miriam
Graf 25: Výsledky Romana
Graf 26: Výsledky Šarloty
Graf 27: Výsledky Tiny
Graf 28: Výsledky Věry
Graf 29: Celkové výsledky šetření

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

BAIRD, Gillian et al. Memory impairment in children with language impairment. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 2010, volume 52, p. 535–540.

BARRET, Louise, DUNBAR, Robin, LYCETT, John. *Evoluční psychologie člověka*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 551 s. ISBN 978-80-7178-969-7

BILLARD, Catherine et al. Specific language impairment versus Landau-Kleffner syndrome. *Epilepsia*, 2009, volume 50, p. 21–24

BISHOP, Dorothy V. M. et al. Heritability of specific language impairment depends on diagnostic criteria. *Genes, Brain and Behavior*, 2007, volume 7, p. 365–372.

BOČKOVÁ, Barbora. Přístupy k terapii vývojové dysfázie. In KLENKOVÁ, Jiřina. *Vzdělávání žáků s narušenou komunikační schopností*. 1. vyd. Brno : MU, 2008. s. 69-83 ISBN 978-80-210-4708-2

BYTEŠNÍKOVÁ, I. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. 1. vyd. Brno : MU, 2007. 200 s. ISBN 978-80-210-4454-8

BYTEŠNÍKOVÁ, I. *Systém poskytování logopedické intervence v ČR.* In Pipeková, Jarmila (ed.). *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno : Paido, 2006. s. 117-126 ISBN 80-7315-120-0

CONTI-RAMSDEN, Gina et al. Familial loading in specific language impairment: patterns of differences across proband characteristics, gender and relative type. *Genes, Brain and Behavior*, 2007, volume 6, p. 216–228.

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha : Grada, 2001. 420 s. ISBN 80-7169-988-8

DLOUHÁ, Olga. *Vývojové poruchy řeči : vztah centrálních poruch a sluchu*. Praha : Alexej Novák, 2003. 142 s. ISBN 80-239-1832-X

DURKIN, Kevin. *Vývojová sociální psychologie*, in HEWSTONE, Miles, STROEBE¸Wolfgang. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. s. 77-103 ISBN 80-7367-092-5

FRAŇKOVÁ, Slávka, KLEIN, Zdeněk. *Úvod do etologie člověka.* 1. vyd. Praha : HZ systém, s. r. o., 1997. 193 s. ISBN 80-86009-15-7

HARANTOVÁ, Lenka. Kdo řekl první slovo? *Panorama 21. Století : Pozoruhodná archeologie*, říjen 2010, číslo 5. s. 15

HAYDEN, Torey. L. *Dračice a mazánek : dva příběhy z dětské psychoterapie*. Praha : Portál, 2009. 302 s. ISBN 978-80-7367-601-8

HAYDEN, Torey. L. Zvíře : *příběh o klukovi, který promluvil*. Praha : Portál, 2010. 307 s. ISBN 978-80-7367-783-1

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X

HARTL, Pavel. Psychologický slovník. 1. vyd. Praha : Budka, 1993. 297 s. ISBN 80-901549-0-5

HUBBELL, Robert D. *Children's Language disorders : an integrated approach*. Engelwood Cliffs (New Jersey) : Prentice-Hall, 1981. 344 p.

KERN, Hans. *Přehled psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 289 s. ISBN 80-7178-240-8

KLENKOVÁ, Jiřina, KOLBÁBKOVÁ, Helena. *Diagnostika předškoláka*. Brno : MC nakladatelství. 125 s.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie*. 1. vyd. Praha : Grada, 228 s. ISBN 978-80-247-1110-2

KOUKOLÍK, František. *Já : o vztahu mozku, vědomí a sebeuvědomování*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 382 s. ISBN 80-246-0736-0

KOUKOLÍK, František. *Před úsvitem, po ránu : eseje o dětech a rodičích*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2008. 225 s. ISBN 978-80-246-1496-0

KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Diagnostika dětí s vývojovou dysfázií*. In SVOBODA, Mojmír (ed.), KREJČÍŘOVÁ, Dana, VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. s. 467-473

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Opožděný vývoj řeči; dysfázie : metodika reedukace*. Praha : Septima, 2003. 102 s. ISBN 80-7216-177-6

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Průvodce vývojem dětské řeči : logopedická prevence*. 5. vyd. Praha : Galén. 2009, 228 s. ISBN 978-80-7262-598-7

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Praha : Grada 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9

LANGMEIER, Josef, MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. 3. vyd. Praha : Avicenum, 1974. 400 s. ISBN

LECHTA, Viktor et al. Diagnostika narušené komunikační schopnosti. 1. vyd. Praha : Portál. 2005, 360 s. ISBN 80-7178-801-5

LECHTA, Viktor et al. *Logopedické repetitorium*. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, ISBN 80-08-00447-9

LECHTA, Viktor et al. *Terapie narušené komunikační schopnosti*. 1. vyd. Praha : Portál. 2005, 392 s. ISBN 80-7178-961-5

LECHTA, Viktor. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha : Portál, 2008. 191 s. ISBN: 978-80-7367-433-5

LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno : Paido, 2003. 156 s. ISBN 80-7315-038-7

LUM, Jarrad. A. G. et al. Procedural and declarative memory in children with and without specific language impairment. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 2010, volume 45: p. 96–107.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha : Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0870-1

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10: 10. revize: aktualizovaná druhá verze k 1.1.2009. Bomton agency Praha 2008. ISBN 978-80-904259-0-3

MIKULAJOVÁ, Marina, RAFAJDUSOVÁ, Iris. *Vývinová dysfázia : špecificky narušený vývin reči*. 1. vyd. Bratislava : vlastní náklad, 1993. 288 s. ISBN 8090044506

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice : Bílá kniha. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8 [online] [cit. 12. ledna 2012]. Dostupné na World Wide Web : <http://www.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

NEUBAUER, Karel. *Neurogenní poruchy komunikace u dospělých : diagnostika a terapie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-159-4

OHNESORG, Karel. *Naše dítě se učí mluvit*. 3. vyd. Praha : SPN, 1991. 67 s. ISBN 80-04-25533-8

PAPALIA, Diane E., WENKOS OLDS, Sally. *Human Development*. 5th ed. New York : McGraw-Hill, 1992. 632 p. ISBN 0-07-048557-7

POKORNÁ, Věra. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 3. vyd. Praha : Portál, 2001. 336 s. ISBN 80-7178-570-9

PREKOPOVÁ, Jiřina. *Malý tyran*. 6. vyd. Praha : Portál, 2009. 160 s. ISBN 978-80-7367-589-9

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace : poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha : Grada, 2011. 1. vyd. 199 s. ISBN 80-7178-303-X

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 12. ledna 2011]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha : Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829-5

SOVÁK, Miloš. *Logopedie*. Praha : 3. vyd. Praha : SPN, 1974. 326 s.

ST. CLAIR, Michelle. C. et al. Growth of reading skills in children with a history of specific language impairment: The role of autistic symptomatology and language-related abilities. *British Journal of Developmental Psychology*, 2010, volume 28, p. 109–131.

STRUNECKÁ, Anna, PATOČKA, Jiří. *Doba jedová*. 1. vyd. Praha : Triton, 2011. 295 s. ISBN 978-80-7387-469-8

TUČKOVÁ, Jitka. *Říkanky pro rozvoj řeči*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 48 s. ISBN 978-80-7367-241-6

VÁGNEROVÁ, Marie. *Testy speciálních schopností, znalostí a dovedností*. In SVOBODA, Mojmír (ed.), KREJČÍŘOVÁ, Dana, VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. s. 137-183

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-208-0

Vybrané demografické údaje. [online] [cit. 12. ledna 2012]. Dostupné na World Wide Web : < http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf>

Vyhláška č. 116/2011, kterou se mění Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytovaní poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online] [cit. 12. ledna 2012]. Dostupné na World Wide Web : <http://www.msmt.cz/file/16096>

Vyhláška č. 147/2011, kterou se mění Vylháška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. [online] [cit. 12. ledna 2012]. Dostupné na World Wide Web : <http://www.msmt.cz/file/16097>

Zákon č. 472/2011, kterým se mění Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, školním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online] [cit. 12. ledna 2012]. Dostupné na World Wide Web : <http://www.msmt.cz/file/19446>